

TARTALOM

NEMZETI KISEBBSÉGEK KÉPVISELETE

HORVÁTH LÁSZLÓ: A PARLAMENTI VÁLASZTÁSI RENDSZEREK
NEMZETI KISEBBSÉGI VONATKOZÁSAI A NYUGAT-BALKÁNON –
HARMINC ÉVE A DEMOKRÁCIA ÁRNYÉKÁBAN?

7

VÁLASZTÁSOK

PÁSZKÁN ZSOLT: A 2019-ES ROMÁNIAI ELNÖKVÁLASZTÁS

39

RÁKÓCZI KRISZTIÁN: PARLAMENTI VÁLASZTÁSOK SZLOVÁKIÁBAN –
KÉPVISELET NÉLKÜL MARADTAK A MAGYAROK

67

HARRACH GÁBOR: A NAGY MENETELÉS A KISPADIG –
A 2020-AS SZLOVÁKIAI VÁLASZTÁS MAGYAR VONATKOZÁSÁIRÓL

87

RESUME

109

SZÁMUNK SZERZŐI

113

HORVÁTH LÁSZLÓ

A PARLAMENTI VÁLASZTÁSI RENDSZEREK NEMZETI KISEBBSÉGI VONATKOZÁSAI A NYUGAT-BALKÁNON – HARMINC ÉVE A DEMOKRÁCIA ÁRNYÉKÁBAN?

Az alábbi írás¹ abból az alapvetésből indul ki, amit Goethe fogalmazott meg a nyelvvel kapcsolatban, és amely gondolattal a német vallásfilozófus Helmuth von Glasenapp is indítja *Az öt világvallás* című könyvét. Nevezetesen, hogy „*Aki csak egyet ismer, nem ismer egyet sem*”.² Ez a gondolat, a Nyugat-Balkán országainak³ fizikai közelsége, összefüggő történelme, személyes érintettségem, továbbá az a tény, hogy változó aránnyal ugyan,⁴ de kivétel nélkül olyan társadalmakról van szó, amelyekben tömbben vagy elszórtan megtalálhatóak a nemzeti kisebbségek, egyaránt motiváltak arra, hogy kilépve a szűkebb vizsgálódási keretből, a Nyugat-Balkán térséget mint egészet elemezzem egy sajátos, az eddigiek során a magyar és a nemzetközi szakirodalomban egyaránt kevésbé preferált, a parlamenti választási rendszerek nemzeti kisebbségi vonatkozásainak aspektusából. Terjedelmi korlátok miatt az elemzésnek nem áll módjában részletekbe menően ismertetni a nemzeti kisebbségek parlamenti képviseletével kapcsolatban korábban megjelent írások megállapításait és nem vizsgálja a térség tekintetében egyre inkább előtérbe kerülő leíró és szubsztantív képviselet közötti kölcsönhatást sem.⁵ Helyette arra fókuszál, hogy – a főbb, kapcsolódó nemzetközi dokumentumok megemlézése mellett – a leíró és összehasonlító

1 Az írásban szereplő gondolatok és értékelések a szerző magánvéleményét tükrözik, azok nem tekinthetők a Külgazdasági és Külügyminisztérium hivatalos álláspontjának.

2 Glasenapp, Helmuth von: *Az öt világvallás*. Gondolat – Talantum: Budapest, 1993.

3 Albánia, Bosznia-Hercegovina, Észak-Macedónia, Koszovó, Montenegró, Szerbia.

4 A legutóbbi népszámlálás alapján Koszovóban a lakosság 7%-a, Montenegróban 55%-a, Szerbiában 17%-a, Észak-Macedóniában 36%-a, Bosznia-Hercegovinában 3%-a, Albániában 17%-a tartozik a többségi társadalomtól eltérő nemzeti vagy etnikai kisebbséghez. Számos kutató egyetért abban, hogy ezen országok közül némelyikben bizonyos nemzeti vagy etnikai kisebbségekre vonatkozó tényleges adatok, így az összesítettek is jóval magasabbak.

5 Azaz, hogy a társadalmi aránnyal azonos parlamenti jelenlét (leíró képviselet) előfeltétele-e egy csoportérdek tényleges tartalmi képviseletének (szubsztantív képviselet). A témában lásd M. Balázs Ágnes: A kisebbségek képviseletének elméleti keretei. *Parlamenti Szemle*, 2018. 3 (2). 27–45. és az ott hivatkozott szakirodalmat; továbbá Toró Tibor: Új irányok a politikai képviselet kutatásában. *Többlét*, 2015. 7 (3). 64–95. elemzését.

módszer segítségével, mélyreható betekintést nyújtson a Nyugat-Balkánra jellemző parlamenti választási rendszerek fontosabb elemeinek (választási rendszer típusa, választási formula, kerületnagyság, körzetbeosztás, választási küszöb, parlament létszáma, szavazólap szerkezete) három évtizeden átívelő fejlődéstörténetébe. Különös tekintettel azok nemzeti kisebbségek parlamenti képviseletét közvetlenül vagy közvetve biztosító rendelkezéseibe (ahol volt ilyen), mivel a változó támogató megoldásoknak köszönhetően (nemzetiségi alapon fenntartott parlamenti helyek, kedvezményes bejutási küszöb, választókerületek kisebbségbarát kialakítása), – vagy azok hiánya ellenére – e nemzeti kisebbségek egy része jelen van országa parlamentjében. Az írás mindehhez a tárgyalt államok alkotmányait, választási és nemzeti kisebbségi törvényeit, a vonatkozó nemzetközi egyezményeket és szakirodalmat, továbbá az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatalának (EBESZ ODIHR), valamint az Európai Külügyi Szolgálatnak az eddig lezajlott parlamenti választásokkal kapcsolatos zárójelentéseit hívja segítségül.

Bevezetés

A modern képviseleti demokráciákban a választási rendszer központi helyet foglal el, hiszen rajta keresztül lesz a választásokon leadott szavazatból parlamenti mandátum. „*Gyakorlati eszköz, amellyel a képviselet elvéből valóság lesz*”.⁶ Amint azt az egyes országok vonatkozásában is látni fogjuk, az esetek többségében a választási rendszerek három fő típusa, a jelöltcentrikus többségi (egyfordulós egyszerű vagy kétfordulós abszolút többségi),⁷ a pártcentrikus arányos,⁸ és e kettő sajátos elemeinek egyesítésével létrehozott vegyes választási rendszer⁹ honosodott meg. A vegyes rendszerekben a mandátumok egy előre meghatározott része többségi, egy másik része pedig arányos formában kerül kiosztásra. A többségi választási rendszereket a tömegpártok megjelenésével és megerősödésével Európában napjainkra, néhánynt kivételt leszámítva (Nagy-Britannia, Franciaország) az arányos és vegyes választási rendszerek váltották fel.

6 Enyedi Zsolt – Körösi András: *Pártok és pártrendszerek*. Osiris Kiadó: Budapest, 2004.

7 Területi elv alapján, egymandátumos választókerületekkel.

8 Egy vagy több többmandátumos pártlistás választókerülettel, ahol a pártok a mandátumokat a rájuk leadott szavazatok arányában nyerik el. A listás arányos rendszerben a mandátumkiosztás két fő módja a természetes hányados vagy legnagyobb maradék módszere (Hare-, Droop-, Imperiali-kvóták), illetve az osztós vagy legnagyobb átlag módszere (két fő formulája, a d'Hondt- és a Sainte-Laguë-formula).

9 Két típusa a kompenzációs (az arányos elemnek kompenzációs funkciója van) és az árokrendszer (semmilyen kapcsolat nincs a két rendszer között).

A kilencvenes évekkel nemcsak Közép-Kelet-Európa, de a Nyugat-Balkán országai is egypárti államokból lettek plurális demokráciává, ahol a többségi társadalom tagjai által – elsősorban az ideológiai dimenzió mentén – szervezett politikai érdekképviselőten túl, a nemzeti kisebbségek részéről is megfogalmazódott az igény a politikai térben történő helyfoglalásra és érvényesülésre.

Az elmúlt harminc esztendőben, amely az írás értelmezési keretét is adja,¹⁰ a nemzeti kisebbségek jogai, a politikai életben való részvételük, marginális témából, változó dinamikával ugyan, – kiváltképpen a tragikus balkáni eseményeknek köszönhetően – de fokozatosan a figyelem középpontjába kerültek. Ezzel párhuzamosan a gondolkodás tárgyát képezték a nemzeti kisebbségek önálló parlamenti képviselőite biztosításának lehetséges mikéntjei is. Érthető, hiszen a nemzeti kisebbségi jog- és érdekvérvényesítés egyik legerősebb jogintézményéről van szó, mely megvalósulásának módjától függően¹¹ lehetőséget teremthet a központi kormányzat szintjén az országos politikai életben, a döntési folyamatokban való érdemi és hatékony részvételre, a törvényben már biztosított nemzeti kisebbségi jogok számonkérésére és azok szélesítésére, vagy úgy általában a nemzeti kisebbség-specifikus ügyek kezelésére. Mindezen túl e jogok egy adott állam részéről való biztosítását és azok gyakorlati megvalósulását az adott társadalom demokratikussága és jogállamiság helyzetének fokmérőjeként egyaránt számon tartják.

A Nyugat-Balkánt öt nemzetállam és egy többnemzetiségű állam alkotja.¹² A nemzetállamok mindegyikében tisztán lehatárolható az egy államalkotó nemzet és a nemzeti kisebbségek viszonyrendszer. Bosznia-Hercegovina viszont egy többnemzetiségű föderális állam, amelyet két entitásban három államalkotó nemzet (bosnyák, szerb, horvát) egymáshoz és az „egyéb” alkotmányos kategóriával illetett népcsoportokhoz való viszonyrendszer strukturál. Az állam és népességszerkezet a pártpolitikát szervező elvet is erőteljesen befolyásolja. Amíg a régió unitárius államaiban (Albánia, Koszovó, Észak-Macedónia, Montenegró, Szerbia) a legnagyobb pártok elsősorban jobb- és baloldali dichotómia, a fő politikai áramlatok mentén szerveződnek, addig a föderális Boszniában, az ország domináns, vezető pártjait a három államalkotó nép etnikai alapon szerveződő pártjai képezik.¹³

10 Leszámítva Bosznia-Hercegovinát és Koszovót. Bosznia-Hercegovina esetében az 1995-ös daytoni megállapodást követő időszak, Koszovó esetében pedig az 1999-es ideiglenes nemzetközi közigazgatás alá való helyezés utáni időszak képezi a vizsgálódás időintervallumát.

11 Az érdekképviselő minősége szempontjából nem mindegy, hogy a nemzeti kisebbségi parlamenti képviselő, egy országos lefedettségű többségi párt, vagy egy önállóan induló nemzeti kisebbségi párt listájáról kerül be a parlamentbe.

12 Szabó Zsolt: *A Nyugat-Balkán parlamenti jei*. Gondolat Kiadó: Budapest, 2016.

13 Horváth László: Parlamenti választási rendszerek a Nyugat-Balkánon. *Jogtudományi Közlöny*, 2019. 74 (10). 410–418, itt: 410.

E térségre is érvényes az a megállapítás, hogy a nemzeti kisebbségek parlamenti képviselését elősegítő választási rendszer meg-, vagy nemléte jelentős mértékben befolyásolja a helyi történelmi hagyományok, a nemzeti kisebbségek számaránya, az ország területén történő elhelyezkedése és érdekérvényesítő-képessége. Az sincs másképp, hogy a többségi nemzetek és nemzeti kisebbségeik számára e kérdés egyaránt érzékeny témát jelent.¹⁴ Habár mérséklődött, napjainkig nem szűnt meg teljesen a mindenkori döntéshozók többsége részéről az az attitűd, hogy a nemzeti kisebbségekkel történő hatalommegosztástól félni kell, s hogy biztonságpolitikai kockázatként tekintenek e kisebbségekre, különösen ha azok jó kapcsolatokat ápolnak az anyaállamukkal,¹⁵ amely ráadásul még szomszédos is.

Egyetemes és regionális nemzetközi szervezetek által kibocsátott jogi normák mint támpontok

A demokratikus társadalmi normarendszer és struktúrák melletti elköteleződés lehetővé tette a Nyugat-Balkán államai számára, mind az egyetemes (Egyesült Nemzetek Szervezete)¹⁶ mind pedig a regionális (Európa Tanács,¹⁷ Európai Biztonsági Együttműködési Értekezlet/Európai Biztonsági Együttműködési Szervezet¹⁸, Közép-Európai Kezdeményezés¹⁹) nemzetközi szervezetekhez és együttműködési formákhoz történő valós és perspektivikus (Európai Unió)²⁰ csatlakozást. Ez azért meghatározó, mert az ENSZ (*Emberi jogok egyetemes nyilatkozata*, 1948; *Faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény*, 1965; *Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya*, 1966; *Nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló nyilatkozat*, 1992), az ET (*Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről*, 1950; *Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartája*, 1992; *Nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény*, 1995), az EBEÉ/EBESZ (*Koppenhágai dokumentum*,

14 Tar Ferenc: Képviselők vagy szószólók? Kisebbségi képviselőválasztás Magyarországon. *Modern Geográfia*, 2015. 10 (2). 25–40. Letöltés helye: www.moderngeografia.eu; letöltés ideje: 2020. 03. 07.

15 Vizi Balázs: A kisebbségek politikai szerepe és a nemzetközi szervezetek Európában. *Kisebbségkutatás*, 2015. 24 (4). 124–141, itt: 125.

16 Albánia 1955, Bosznia-Hercegovina 1992, Észak-Macedónia 1993, Szerbia 2000, Montenegró 2007, Koszovó nem tagja a szervezetnek.

17 Albánia 1995, Észak-Macedónia 1995, Bosznia-Hercegovina 2002, Szerbia 2003, Montenegró 2007, Koszovó nem tagja a szervezetnek.

18 Albánia 1991, Bosznia-Hercegovina 1992, Észak-Macedónia 1995, Szerbia 2000, Montenegró 2006, Koszovó nem tagja a szervezetnek.

19 Bosznia-Hercegovina 1992, Észak-Macedónia 1993, Albánia 1996, Szerbia 2000, Montenegró 2006, Koszovó nem tagja a szervezetnek.

20 Montenegró és Szerbia csatlakozási tárgyalásokat folytatnak, Albánia és Észak-Macedónia tagjelölti státusszal bírnak, Bosznia-Hercegovina és Koszovó pedig potenciális tagjelöltek.

1990; *Genfi értekezlet*, 1991; *Helsinki dokumentum*, 1992; *Lundi ajánlások*, 1999), a KEK (*Kisebbségi jogok védelméről szóló okmány*, 1994)²¹ és az EU (*Koppenhágai kritériumok*, 1993; *Faji irányelv*, 2000; *Alapjogi charta*, 2000; *Lisszaboni szerződés*, 2009) dokumentumai képezik az egyetemes és regionális emberi és nemzeti kisebbségi egyéni és – kiváltképp a kilencvenes évektől, a tárgyalt államok területén zajló háborúk által motivált egyezmények – a kollektív jogok elsődleges forrásait, mintegy lehetséges eredőjeként egy társadalom választási rendszere nemzeti kisebbségek iránti érzékenységének.

E dokumentumok azonban jobbra nem mennek túl azon a gyakorlaton, hogy általánosan rögzítik a nemzeti kisebbségek negatív diszkriminációjának tilalmát és személyes jogainak tiszteletben tartását, továbbá egyes esetekben a közügyekben vagy a közéletben való hatékony részvétel jogát, vagy annak tiszteletben tartását. Függetlenül attól, hogy jogilag kötelező erejű egyezményekről van szó, vagy sem, egy, az utóbbi kategóriába tartozó kivételt leszámítva nem mondható el, hogy a részes tagállamok számára explicite előírnák²² választási rendszereik oly módon történő megalkotását, hogy az biztosítsa a nemzeti kisebbségek parlamenti képviselését. Mivel a felsorolt egyezmények gyakorlati végrehajtása tagállami hatáskörbe utalt, az intézményesített figyelemmel kísérése, az országjelentések készítésén, és a vonatkozó ajánlások megfogalmazásán túl e nemzetközi szervezetek nem rendelkeznek olyan eszközzel, amellyel a vállalt nemzetközi kötelezettségeket ki tudnák kényszeríteni. Ennek következtében a tagállamok részéről a csatlakozást politikai kötelezettségvállalásként kell értelmezni. Érdekes e gondolatmenetet annyival kiegészíteni, hogy „a nemzetközi szabályozás sohasem veheti át a belső alkotmányos garanciák szerepét, elvárásai azonban megfelelő irányba terelhetik az államok kisebbségi politikáját.”²³ Ez ideális esetben úgy festene, ahogy Szalayné Sándor Erzsébet fogalmaz a *Keretegyezmény* végrehajtásával kapcsolatban (amely egyébként egy ET és ENSZ közötti megállapodás alapján Koszovóra is kötelező),²⁴ vagyis, hogy az államok „belső jogrendszerüket és releváns intézményrendszerüket”²⁵ a nemzetközi kisebbségvédelmi normákkal összhangban alakítják ki.

Arra a jelenségre, hogy a nemzeti kisebbségek helyzetükből kifolyólag sokkal érzékenyebb és sérülékenyebb társadalmi csoportot képeznek a többségi társadalom tagjaihoz képest, ami a parlamentarizmussal kapcsolatban úgy nyilvánul meg, hogy a választási rendszer

21 A jogilag nem kötelező érvényű okmány napjainkig kevésbé ismert és a fent nevezett egyezmények árnyékában maradt. Jelentősége, hogy az első olyan nemzetközi dokumentum, amely egyrészt definiálja a nemzeti kisebbség fogalmát (1. cikk), másrészt pedig kimondja, hogy az aláíró felek a nemzeti kisebbségek számára engedélyezik a politikai pártok létrehozását (21. cikk).

22 Burkoltan viszont számos helyen találkozunk ezen előírással a népakaratra, a diszkriminációmentességre és a jó kormányzásra mint a sokféleség integrációjára való hivatkozásoknál.

23 Kardos Gábor: *Mérlegen a Nyelvi charta. Kisebbségi Szemle*, 2017. 2 (3). 33–41, itt: 38.

24 Szalayné Sándor Erzsébet: *A Kisebbségvédelmi keretegyezmény húsz év után – Tapasztalatok a negyedik monitoring ciklus végén. Kisebbségi Szemle*, 2017. 2 (3). 43–56, itt: 43.

25 Uo. 47.

nyújtotta segítség nélkül e társadalmi csoportok csak bizonyos feltételek teljesülése mellett tudnak önállóan parlamenti tényezővé válni, első alkalommal adekvátan az EBESZ válaszolt. A választási rendszernek a nemzeti kisebbségek képviselőitől vonatkozó konkrét előírást megfogalmazva az EBESZ által elfogadott *Lundi ajánlások* a nemzeti kisebbségek hatékony részvételéről a közéletben értelmében a „*választási rendszernek elő kell segítenie a kisebbségi képviseletet és a kisebbségi befolyás érvényesítését*”,²⁶ az erre a célra kialakított területi választókerületek, arányos választási rendszerek, a preferenciális szavazás egyes formái, valamint a kedvezményes parlamenti küszöb segítségével.²⁷

Az általános és egyenlő választójogon alapuló, szabad, titkos és közvetlen, periodikus és kompetitív parlamenti választás lehetőséget nyújt a közvélemény tényleges kifejeződésére. Amennyiben a választók tényleges hatalma csupán arra korlátozódik is, hogy megválasszák, ki kormányozza őket, vagyis hogy eldöntsék, ki hoz majd döntéseket helyettük,²⁸ fokozott hangsúlyt kell helyezni magának a választási rendszernek és az esetleges további kisebbségérzékeny részelemeinek a kiválasztására, mivel a választási rendszer egyaránt lehet egy demokratizálódó társadalom fejlődésének motorja és kerékkötője is. Florian Bieber Donald L. Horowitzcal és Arend Lijpharttal azonos álláspontra helyezkedik abban a tekintetben, hogy egy heterogén társadalomban a demokrácia hagyományos intézményei (mint amilyen a parlament is) nemzeti kisebbségek nélkül nem teszik lehetővé a stabil demokratikus társadalom létrejöttét és működését. E közösségek be nem vonása elidegenedéshez és számos nem kívánt következményhez vezethet.²⁹ A politikai közösségtől való elidegenedés megelőzése érdekében az államnak mint jogalkotónak, oldva a nemzeti kisebbségek tekintetében esetlegesen meglévő ellenérzéseket és feszültséget, aktív szerepet kell vállalnia, hogy ne akadályozza, és egyúttal a rendelkezésre álló eszközök révén elősegítse a nemzeti kisebbségek parlamenti jelenlétét, képviseletét, ez által pedig a jó kormányzást és az állam integritását.³⁰ Az alábbiakban kísérletet teszek arra, hogy áttekintsem, hogyan alakult ez az állami szerepvállalás a Nyugat-Balkán államaiban az elmúlt harminc esztendőben.

26 *Lundi ajánlások a nemzeti kisebbségek hatékony részvételéről a közéletben* & *Értelmező jegyzék* (1999): II. Részvétel a döntési folyamatokban. B). Választások: 9–10 pontok. Letöltés helye: www.osce.org; letöltés ideje: 2020. 03. 08.

27 Uo.

28 Sartori, Giovanni: *Demokrácia*. Osiris Kiadó: Budapest, 1999.

29 Bieber, Florian: Introduction: Minority Participation and Political Parties. In: Ugyanő (ed.): *Political Parties and Minority Participation*. Friedrich Ebert Stiftung: Skopje, 2008. 5–30, itt: 8.

30 Ld. 26-os lábjegyzet.

Koszovó választási rendszerének fejlődése

Koszovóban a tartomány 1999. június 10-i nemzetközi közigazgatás alá helyezését követően napjainkig összesen hét, a 2008. február 17-i függetlenség kikiáltása óta pedig négy (előrehozott: e.h) parlamenti választásra került sor 2020-ig.³¹ A 2001-es és a 2004-es parlamenti választásokon a 120 mandátum zárt listás, arányos rendszerben, természetes küszöb mellett a Sainte-Laguë-formula segítségével került kiosztásra három évre úgy, hogy az egész ország területét egy választókerületnek tekintették. A nem albán nemzeti közösségek részére a 2001 májusában kihirdetett Koszovói Ideiglenes Önkormányzat Alkotmányos Kerete a 120 helyből 20 fenntartott helyről rendelkezett.³² A 2008-ban elfogadott koszovói alkotmány 64. szakaszának 2. bekezdése viszont már 20 garantált helyet ír elő a nem albán nemzeti közösségek részére. Az alkotmány *Átmeneti rendelkezések a koszovói közgyűlés számára* című 148. szakasza az alább ismertetett módon rögzíti a 20 kisebbségi hely elosztását, azzal a megkötéssel, hogy az alkotmány elfogadásától számított első két parlamenti ciklusban – amelybe az alkotmány hatálybalépésekor élő mandátumot az első ciklusnak kell tekinteni, tehát a 2007-es és 2010-es parlamenti ciklusokban – fenntartott, az azt követő, 2014-es választásoktól pedig már garantált helyekkel rendelkeznek a koszovói nemzeti kisebbségek. A fenntartott és a garantált helyek között az a különbség, hogy míg az első esetben a nemzeti kisebbségi politikai entitások által a parlamenti helyekért folyó „rendes” versenyben az 5%-os parlamenti küszöb átlépése mellett elnyert mandátumok (ha volt ilyen) hozzáadódtak az adott kisebbség részére fenntartott helyekhez, addig a garantált helyek esetében az 5%-os küszöb átlépésével esetlegesen elnyert mandátumokat már levonják az egy-egy nemzeti közösség részére alkotmányosan garantált helyek számából. Tehát az új szabályozás értelmében már csak a húsz garantált kisebbségi parlamenti mandátumért folyik a nemzeti kisebbségek közötti verseny.³³

2007-től egészen napjainkig a mandátumok továbbra is az ország egész területéről, mint egy választókerületből kerülnek kiosztásra a Sainte-Laguë-formula alapján, 5%-os bejutási küszöb mellett, változást csupán a nyílt listás rendszer bevezetése jelent. A nyílt lista a pártpreferencia kifejezése mellett lehetőséget biztosít arra, hogy a választópolgár az általa kiválasztott szavazólapon szereplő jelöltek között preferencia-sorrendet állítson fel. Amíg a 2007-es választások alkalmával tíz főben maximalizálták a preferencia-sorrendet, addig

31 2001, 2004, 2007, 2010 (e.h), 2014 (e.h), 2017 (e.h), 2019 (e.h) (a szerző egyéni gyűjtése).

32 A Koszovói Ideiglenes Önkormányzat Alkotmányos Kerete 9.1.3. és 9.1.4. szakaszok

33 Popova, Zora: *Minority Participation in Kosovo Elections: Opportunities and Challenges. European Centre for Minority Issues (ECMI) Working Paper #69*, June 2013. Letöltés helye: www.ecmi.de; letöltés ideje: 2019. 11. 18.

2010 óta már csak ötfős preferencia-sorrendet tesz lehetővé a szavazólap.³⁴ A csökkentést egyrészt az indokolta, hogy a magas szám összezavarta a szavazókat, így növelve az érvénytelen szavazatok számát, másrészt pedig lehetőséget adott a pártoknak a visszaélésre azzal, hogy amennyiben egy szavazó kevesebb jelöltet választott ki, azt a pártok tetszés szerint egészíthették ki utólag.³⁵ 2007-ben választották utoljára három évre a parlamenti képviselőket, mivel 2010-től már négy évre szól a parlamenti képviselők megbízatása.³⁶

A koszovói alkotmány szerint a parlament 120 mandátuma a leadott szavazatoknak megfelelően, részarányosan kerül kiosztásra minden párt, koalíció, polgári kezdeményezés és független jelölt között³⁷ azzal, hogy a 120 helyből 20 garantált hely illeti meg a kisebbségi nemzeti közösségeket.³⁸ A koszovói alaptörvény általános rendelkezését a választási törvény tovább pontosítva kiemeli, hogy 100 mandátum az albán többségi nemzeti közösséget képviselő politikai entitások, valamint a koszovói szerb és az egyéb, nem többségi nemzeti közösségek között oszlik el,³⁹ 5%-os⁴⁰ bejutási küszöb mellett. A koszovói alkotmány 64. szakasza 2. bekezdésének 1. pontja értelmében a Koszovói Szerb Közösséghez tartozó pártok, koalíciók, polgári kezdeményezések, illetve független jelöltek számára minimum tíz hely biztosított a törvényhozásban, abban az esetben, ha az általuk elnyert mandátumok száma kevesebb mint tíz. Ugyanezen szakasz 2. bekezdésének 2. pontja a fennmaradó garantált tíz hely vonatkozásában úgy rendelkezik, hogy azokat a más nemzeti vagy etnikai közösségekhez tartozó pártok, koalíciók, polgári kezdeményezések, illetve független jelöltek számára kell biztosítani. Az alaptörvény szerint a roma, az askáli és az egyiptomi közösségeket egy-egy parlamenti hely illeti meg, valamint e három közösség közül a legtöbb szavazatot összegyűjtő, további egy mandátumot kap. A bosnyák közösség három, a török közösség kettő, míg a gorani közösség egy helyre jogosult, abban az esetben is, ha nem érik el az egy mandátumra feljogosító szükséges szavazatszámot.⁴¹ A nemzeti kisebbségek részére garantált 20 (tíz-tíz) hely az összes politikai entitásra leadott érvényes szavazat figyelembevételével kerül kiosztásra a Sainte-Laguë-formula alapján, függetlenül attól, hogy hogyan alakult a 100 „alap” mandátum eloszlása.⁴²

34 Democracy for Development Institute: *Electoral Reform Agenda – Towards Real Representation*. Series: Election and Political Parties, No. 12. Prishtina, 2018. Letöltés helye: www.d4d-ks.org; letöltés ideje: 2019. 11. 20.

35 *Elections for the Citizen: Evaluation of the Kosovo electoral system and recommendations for future elections*. Review of previous KIPRED reports on electoral system. Kosovar Institute For Policy Research and Development (KIPRED), Policy Brief 2012/01. Letöltés helye: www.kipred.org; letöltés ideje: 2019. 11. 22.

36 A Koszovói Köztársaság alkotmánya 66. szakasz 1. bekezdés

37 Uo. 64. szakasz 1. bekezdés

38 Uo. 64. szakasz 2. bekezdés

39 A Koszovói Köztársaság választási törvénye 111. szakasz 2. bekezdés a. pont

40 Elections in Kosovo 2000–2014, Central Election Commission, Prishtina, 2017. Letöltés helye: www.kqz-ks.org; letöltés ideje: 2019. 11. 24.

41 A Koszovói Köztársaság alkotmánya 64. szakasz 2. bekezdés 2. pont

42 A Koszovói Köztársaság választási törvénye 111. szakasz 3. bekezdés

A köztársasági szintű parlamenti választásokat Koszovóban a köztársasági elnök írja ki úgy, hogy a választásokat legkorábban a képviselők megbízatásának lejártát megelőzően 60, legkésőbb 30 nappal korábban meg kell tartani.⁴³

Montenegró választási rendszerének fejlődése

A montenegrói többpártrendszer 1990-es bevezetése óta 2020-ig tizenegy, a függetlenség 2006. június 3-i deklarálása óta pedig öt köztársasági szintű parlamenti választásra került sor az országban.⁴⁴ A választási rendszer, a választások folyamata, a kiosztható mandátumok száma, a választási kerületek meghatározása gyakran változott Montenegróban egészen 2006-ig, a Szerbiától való függetlenség kikiáltásáig – ezt követően már csupán kisebb módosítások tapasztalhatók. 1990-ben, az első többpárti parlamenti választások alkalmával, az akkor 125 fős montenegrói parlament tagjait 20 választókerületben (ahol a választókerületek területe egybeesett a községek közigazgatási területével), egyfordulós, arányos zárt-blokkolt listás rendszerben választották meg, 4%-os bejutási küszöb mellett, négy évre. A választókerületekben 1–29 között volt a kiosztható mandátumok száma. A parlamenti helyek kiosztásánál a d’Hondt-formulát használták. A 1992-ben megtartott, előrehozott parlamenti választás két dologban különbözött az előzőtől. Egyrészt 85-re csökkent a parlament létszáma, másrészt a mandátumkiosztás, az egész ország területéről mint egy választókerületből történt.

Az 1996-os parlamenti választásokon a 71 fősre csökkent parlament tagjait 14 választókerületben választották meg, amelyekben 1–17 között mozgott az elnyerhető helyek száma. A tizennégy választókerületből két olyan montenegrói albán többségű speciális választókerület került kialakításra (a nyolcas Podgorica II. egy, és a kilences Uncilj, három kiosztható mandátummal), amelynek határai nem egyeztek meg az önkormányzatok közigazgatási határaival, és amelyek tulajdonképpen négy parlamenti helyet garantáltak az albán nemzeti közösség számára. Az intézkedés magában hordozta a nemzetiségek közötti feszültség fellángolásának lehetőségét, mivel közülük egyet kiemelve, annak pozitív diszkriminációját biztosította a többi nemzeti közösséggel szemben.⁴⁵ Megmaradt a 4%-os bejutási küszöb és a d’Hondt-formula, a zárt-blokkolt

43 Uo. 4. szakasz 1–2. bekezdések

44 1990, 1992 (e.h), 1996, 1998 (e.h), 2001 (e.h), 2002 (e.h), 2006, 2009 (e.h), 2012 (e.h), 2016, 2020 (e.h) (a szerző egyéni gyűjtése).

45 Dedović, Vlado – Vujović, Zlatko: Electoral System in Montenegro. In: Goati, Vladimir – Darmanović, Srđan (eds.): *Electoral and Party System in Montenegro – Perspective of Internal Party Democracy Development*. Centar za Monitoring i Istraživanje CeMI: Podgorica, 2015. 89–133, itt: 112.

lista viszont zárt-módosított-blokkolt listára⁴⁶ változott, amely a 2012-es választásokra módosul ismét zárt-blokkolt listára.⁴⁷

Az 1998-as előrehozott parlamenti választásokon a választási törvény módosítását követően az immáron 78 megszerezhető mandátumból 73 mandátum kiosztása ismét az egész ország területéről mint egy választókerületből (fő választókerület) történt.⁴⁸ A választási törvény átmeneti rendelkezéseket rögzítő 118. szakasza értelmében további öt mandátum a montenegrói parlament minden parlamenti választás előtt külön határozatában meghatározott számú speciális, montenegrói albán többségű szavazóhelyiségben (körülbelül együttesen mintegy 30 000 szavazóval bíró speciális választókerületekben,⁴⁹ amelyek ténylegesen nem osztották több választókerületre az országot) került kiosztásra.⁵⁰ E tulajdonképpen garantálnak is tekinthető parlamenti helyek, továbbra is kifejezetten a montenegrói albán kisebbség parlamenti reprezentációját voltak hivatottak biztosítani.⁵¹ A mandátumkiosztásban való részvételhez a fő vagy a speciális választókerületben a szavazatok 3%-ának megszerzésére volt szükség. Ha egy párt vagy koalíció – amely az öt albán kisebbségi helyért indult – egy speciális választókerületekben elérte a 3%-ot, de azon kívül más speciális választókerületben, vagy a fő választókerületben nem, a küszöbértéket el nem érő, azonos kisebbségi lista szavazatai átkerültek és hozzáadódtak a küszöbértéket meghaladó listák szavazataihoz, annak érdekében, hogy elkerüljék az ország ténylegesen több választókerületre történő felosztását, és hogy növeljék a mandátumszerzés lehetőségét.

46 Ellentétben a zárt-blokkolt listával, ahol nincs lehetőség a jelöltek sorrendjén módosítani, a zárt-módosított-blokkolt lista esetében a parlamenti mandátumok 50%-át a választási listán előre meghatározott sorrend, a másik 50%-át pedig a jelöltlista benyújtójának, a párt vezetésének utólagos, a választásokat követő döntése értelmében osztják ki. A transzparencia hiánya és a rendszerben rejlő bizonytalanság miatt, mind az EBESZ, mind pedig az Európa Tanács részéről számos kritika érte a parlamenti helyek elosztásának e módját. Montenegróban a zárt-módosított-blokkolt lista az 1996 és 2009 közötti választások során volt érvényben. Alkalmazása a választási törvény 2011-es módosításával szűnt meg.

47 Dedović – Vujović, 2015. Electoral System in Montenegro, i.m. 93.

48 Office for Democratic Institutions and Human Rights (OSCE ODIHR): *Republic of Montenegro (Federal Republic of Yugoslavia), Parliamentary Elections, 31 May 1998*. Letöltés helye: www.osce.org; letöltés ideje: 2020. 02. 21.

49 A szakirodalomban angolul *special polling station* (néhol *subconstituency*), helyi nyelven *Specialna Izborna Jedinica*. Magyar nyelvre speciális választókerületként fordítottam, így használom az írásban.

50 Az önkormányzati és a népképviselők megválasztásáról szóló törvény (XIV. Átmeneti és záró rendelkezések) (1998) 118. szakasz.

51 A regionális elv mentén kialakított, a montenegrói albánok által lakott területet felölelő speciális választókerületeknek köszönhetően az albán nemzeti közösség a 3%-os bejutási küszöb helyett tulajdonképpen a szavazatok 1%-ával jutott parlamenti képviselőre. A többi nemzeti kisebbség (szerb, bosnyák, roma, horvát) részéről, – mivel rájuk nem vonatkozott a pozitív diszkrimináció – számos kritika érte e megoldást, a benne rejlő következetlenség és a montenegrói albánokkal való kivételezés miatt. Ellenérzésüket később tovább erősítette a montenegrói alkotmánybíróság negatív határozata, amely a 2006-ban elfogadott Kisebbségi jogokról és szabadságokról szóló törvény 23-as és 24-es, a garantált kisebbségi parlamenti helyekre vonatkozó rendelkezéseit minősítette alkotmányellenesnek és semmisítette meg. Általában a nemzeti kisebbségeknek kedvező elmozdulás a parlamenti mandátumszerzés tekintetében a választási törvény 2011-es módosítást követően tapasztalható.

Ez a szabály mindkét irányba (fő/speciális választókerület) érvényes volt. Amennyiben egy választási lista egyik választókerületben sem érte el a 3%-os küszöböt, akkor nem kapott mandátumot, és szavazatátvitel sem történt.⁵² A mandátumokat a szavazatok összesítését követően arányos zárt-módosított-blokkolt listás rendszerben a d'Hondt-formula segítségével osztották ki, négy évre.⁵³

A 2001-es előrehozott választások alkalmával az ezennel 77 kiosztható parlamenti helyből 72, az egész ország területéről mint egy választókerületből került allokálásra. Az albán kisebbség részére ismét öt hely volt megszerezhető a montenegrói parlament által erre a célra kijelölt ezúttal 70 speciális választókerületekben. A mandátumkiosztás módja azonos maradt az előző választásokéval, a vonatkozó EBESZ-jelentés azonban kiemeli, hogy amennyiben egy választási lista mind a fő választókerületben, mind pedig a speciális választókerületek egyikében elérte a 3%-os küszöböt, abban az esetben nem kerültek átcsoportosításra a szavazatok, de a választási lista a parlamenti helyek elosztásban mindkét szinten részt vett.⁵⁴

A 2002-es előrehozott választásokon a 75-re mérséklődött parlamenti helyből 71, az egész ország területéről mint egy választókerületből került kiosztásra. A módosított választási törvény az albán nemzeti közösség részére most – az érintett felekkel folytatott konzultáció nélkül és nemzetközi beleegyezés hiányában – eggyel kevesebb, négy helyet biztosított a montenegrói parlament által kijelölt ezúttal 52 speciális választókerületben.⁵⁵ Ekkor egyéb, az írás szempontjából meghatározó változás nem történt a választási rendszerben. A 2006-os parlamenti választásokra 81 főben határozták meg a montenegrói parlament képviselőinek a létszámát, ami napjainkig nem módosult. A megválasztás négyéves időtartamra, arányos, zárt-módosított-blokkolt listás rendszerben történt, a mandátumok elosztásánál a d'Hondt-formulát használták, a parlamentbe jutási küszöb 3% volt. A 2006-os rendes és a 2009-es előrehozott parlamenti választásokon a korábbi mintát követve az egész ország területe egy választókerületet alkotott, amelyben 76 „klasszikus” mandátumot osztottak ki, továbbá megmaradtak a speciális választókerületek is. A montenegrói albán nemzeti közösség részére – a 2002-es mandátumcsökkentést megelőző konzultáció hiánya és az azzal összefüggő elégedetlenség miatt – a 2006-os választásokra az 52 helyett visszaállításra került a 70 speciális választókerület, és az ezekben összesen elnyerhető öt hely. E szabályozás egészen

52 Ld. 50-es lábjegyzet

53 Ld. 48-as lábjegyzet

54 Office for Democratic Institutions and Human Rights (OSCE ODIHR): *Republic of Montenegro, Federal Republic of Yugoslavia, Parliamentary Elections, 22 April 2001*. Letöltés helye: www.osce.org; letöltés ideje: 2020. 02. 21.

55 Office for Democratic Institutions and Human Rights (OSCE ODIHR): *Republic of Montenegro, Federal Republic of Yugoslavia, Parliamentary Elections, 20 October 2002*. Letöltés helye: www.osce.org; letöltés ideje: 2020. 02. 22.

a 2009-es előrehozott parlamenti választásokig érvényben maradt, amely után számos ponton átalakításra kerültek a választójogi szabályozás választási rendszerre vonatkozó, addig érvényben lévő rendelkezései.

A választási törvény 2011-es módosítását követően a 2012-es előrehozott parlamenti választásoktól minden párt (szövetség) egyetlen zárt listát indíthat.⁵⁶ A listaállításhoz a választásra jogosultak legalább 0,8%-os támogatását rögzíti a törvény. Nemzeti kisebbségi párt vagy egyesület által állított lista indításához országos szinten ezer választópolgár támogató aláírására van szükség. Az a nemzeti kisebbség, mely a legutolsó népszámlálás szerint a lakosság legkevesebb 2%-át alkotta, háromszáz aláírással tud listát indítani.⁵⁷ A nemzeti kisebbségek parlamenti mandátumszerzési mechanizmusa a választási törvény módosítását követően a szélesebb kisebbségi képviselőlet biztosítása, és az alkotmányos előírásoknak való megfelelés érdekében alakult át. Jelenleg ha egyetlen nemzeti kisebbségi lista sem éri el a 3%-ot, de egyenként mindannyian megszerzik legalább az érvényes szavazatok 0,7%-át, akkor egy nagy közös listaként – a rájuk leadott összes érvényes szavazattal – vesznek részt a mandátumelosztásban és legfeljebb három mandátumot kaphatnak, azzal a feltétellel, ha e kisebbségek létszáma az utolsó népszámlálás alapján nem haladja meg a választókerület lakosságának 15%-át. Abban az esetben, ha a kisebbségi választási listák egyike sem éri el a 0,7%-ot, akkor a mandátumelosztásban egyénileg, a megszerzett érvényes szavazatok számának függvényében részesülnek.⁵⁸ A horvát nemzeti közösség számára a választási törvény külön lehetőséget biztosít arra, hogy amennyiben e közösség egyik induló választási listája sem éri el a 0,7%-ot, akkor már a szavazatok 0,35%-ának a megszerzése mellett is egy saját képviselőt küldhet a parlamentbe.⁵⁹ A korábban már jelettek szerint a zárt-módosított-blokkolt listát a zárt-blokkolt lista váltott fel, a d'Hondt-formula, a négyéves megbízási időtartam, a 3%-os bejutási küszöb és az egy választókerületi rendszer viszont megmaradt.

A 2020-as (előrehozott) parlamenti választásokat megelőzően, ellenzéki követelésre a montenegrói parlament 2018. október 30-án egy 14 főből álló ad hoc bizottság létrehozataláról döntött (hét kormánypárti és hét ellenzéki parlamenti képviselői összetétellel).⁶⁰ Mindezt azzal a céllal, hogy a nemzetközi szervezetek (EU, EBESZ, ODIHR, ET) vonatkozó ajánlásainak és az ellenzéki pártok által megfogalmazott elvárásoknak

56 Az önkormányzati és a népképviselők megválasztásáról szóló törvény 39a. szakasz 1–2. bekezdések

57 Uo. 43. szakasz

58 A nemzeti kisebbségekre vonatkozó jelenleg érvényben lévő választójogi szabályozás megalkotása tulajdonképpen a 2012-es előrehozott parlamenti választásokat követően, az EBESZ, ODIHR vonatkozó jelentésével és ajánlásaival összhangban a választási törvény 2014-es módosításával történt meg.

59 Az önkormányzati és a népképviselők megválasztásáról szóló törvény 94. szakasz 1–3. bekezdések

60 Usvojili odluku o formiranju odbora za reformu izbornog i drugog zakonodavstva. *Vijesti*, 2018. október 30. Letöltés helye: www.vijesti.me; letöltés ideje: 2019. 12. 07.

megfelelően kerüljön átfogóan módosításra a parlamenti választásokra vonatkozó jogszabályi környezet.⁶¹ A testület megbízatása 2019. december 18-án úgy szűnt meg, hogy a képviselők megválasztásáról és jogállásáról szóló kétharmados szavazati többséget igénylő, a kormánytöbbség által beterjesztett törvény⁶² ellenzéki támogatás hiányában sem ekkor, sem pedig 2020-as tavaszi ülésszakon történt ismételt benyújtást követően nem került elfogadásra. Ennek következtében az 2020-as parlamenti választások a korábbival azonos választási rendszerben zajlottak le. Azon törvényi módosító javaslatokat, amelyek elfogadásához egyszerű többségre volt szükség (Politikai pártok és a választási kampány finanszírozásáról szóló törvény, A választói névjegyzékről szóló törvény, Montenegró közigazgatási beosztásáról szóló törvény) 2019. december 27-én megszavazta a montenegrói kormánytöbbség.⁶³

Montenegróban a parlamenti választásokat az államfő írja ki.⁶⁴ A kiírást követően nem telhet el kevesebb mint 60, és több mint 100 nap a képviselők megválasztásáig, amelyet legkésőbb a képviselők mandátumának lejárta előtt 15 nappal meg kell tartani.⁶⁵

61 Montenegróban a többi Nyugat-Balkán állammal ellentétben nem jött létre politikai váltógazdálkodás az elmúlt 30 esztendőben (e gyakorlat megváltozására azonban a 2020. augusztus 30-i parlamenti választásokat követően reális esély mutatkozik). Ennek oka az ellenzék szerint az érvényben lévő választójogi szabályozásban rejlik. A módosító javaslatok elsősorban nem a szoros értelemben vett választási rendszer megváltoztatására vonatkoztak, hanem a választójogi szabályozás többi jogszabállyal való inkluzív módon történő összehangolására, a kampányfinanszírozásra, a média függetlenségére, a választási adminisztráció átláthatóságára és függetlenségére, valamint a nők arányának növelésére a pártok vezetésében és a választási kampányban.

62 A választójogi szabályozás, azon belül pedig konkrétan a választási rendszer átalakítását illetően a 2000-ben alapított podgoricai székhelyű nemkormányzati Megfigyelő és Kutatóközpont (CEMI) által 2019 nyarán bemutatott *A választási jogszabályok reformja Montenegróban – Javaslatok az előrelépéshez* című dokumentum négy pontban javasolt változást: 1) Öt főben maximalizált preferenciaszavazat a választási listán úgy, hogy az első hely fix. 2) A roma közösség részére kedvezményes parlamenti hely – azzal érveltek, hogy a horvát közösség számaránya (0,97%) kisebb a népességen belül, mint a romáké (1,01%). 3) Azon választási listák visszautasítása, amelyen a nők aránya nem felel meg a törvényi előírásoknak. 4) Az eljárás pontosítása egy választási lista kisebbségiként való nyilvántartásba vétele esetében.

63 Završena deveta sjednica drugog redovnog zasijedanja u 2019. godini. *Skupština Crne Gore*, 2019. december 27. Letöltés helye: www.skupstina.me; letöltés ideje: 2020. 01. 03.

64 Montenegró alkotmánya 95. szakasz 4. bekezdés

65 Az önkormányzati és a népképviselők megválasztásáról szóló törvény, 14. szakasz

Szerbia választási rendszerének fejlődése

A szerbiai többpártrendszer 1990-es bevezetése óta 2020-ig tizenkét köztársasági szintű parlamenti választást tartottak az országban.⁶⁶ 1990-ben az első demokratikus többpárti választások során a 250 képviselő számával megegyező egyéni választókerületben, kétfordulós többségi rendszerben választották meg a szerb parlament képviselőit. Az első fordulóban egy adott egyéni választókerületben az a képviselőjelölt kapott mandátumot, aki megszerezte a szavazatok abszolút többségét, azzal a feltétellel, hogy a parlamenti választásokon részt vett az összes szavazásra jogosult választópolgár 50%-a. Amennyiben az első fordulóban nem született mandátum, úgy a választások második fordulójában, egyéni választókerületenként az a két jelölt vehetett részt, aki az első fordulóban a legtöbb szavazatot szerezte meg. Parlamenti képviselő végül abból a jelöltből lett, aki a legtöbb szavazatot kapta, függetlenül a választáson résztvevők számától.⁶⁷ A 1992-ben megtartott előrehozott parlamenti választásokat megelőzően a korábbi választásokhoz képest számos módosítás történt. A többségi, arányos választási rendszerre módosult, az ország területét pedig kilenc többmandátumos választókerületre⁶⁸ osztották fel. A parlamenti bejutási küszöb egységesen 5%-ban került meghatározásra, a parlamenti mandátumokat pedig a d'Hondt-formula segítségével osztották ki. E szabályozás az 1997-es parlamenti választásokat megelőzően annyiban módosult, hogy a kilenc helyett ekkor 29 többmandátumos választókerületben választották meg a szerb parlament tagjait.⁶⁹

A 2000-ben megtartott előrehozott parlamenti választások alkalmával, – mely szabályozás néhány módosítást leszámítva napjainkig érvényben van – arányos (listás) választási rendszerben, egy fordulóban választották meg a 250 parlamenti képviselőt négy évre úgy, hogy az egész ország területét egy választókerületnek tekintették.⁷⁰ Minden párt (szövetség) egyetlen zárt listát indíthatott, a mandátumok elosztásánál a d'Hondt-formulát használták, a bejutáshoz pedig az 5%-os küszöb elérése volt szükség. A listaindításhoz tízezer érvényes aláírást kellett összegyűjteni.

Egy a 2003-as előrehozott parlamenti választásokat követő törvénymódosításnak köszönhetően, a Képviselők megválasztásáról szóló törvény (35/2000-es) nyolcvanegyedik

66 1990, 1992 (e.h), 1993 (e.h), 1997, 2000 (e.h), 2003 (e.h), 2007, 2008 (e.h), 2012, 2014 (e.h), 2016 (e.h), 2020 (a szerző egyéni gyűjtése).

67 Kovács Teréz: A szerbiai parlamenti választások eredményei. *Tér és Társadalom*, 1991. 5 (2–3). Letöltés helye: www.tet.rkk.hu; letöltés ideje: 2020. 04. 17.

68 1. Belgrád 46; 2. Zrenjanin 28; 3. Kragujevac 29; 4. Leskovác 25; 5. Nis 24; 6. Újvidék 28; 7. Pristina 24; 8. Szmederevó 22; 9. Uzsice 24 kiosztható mandátummal.

69 Kurtović, Rejhan: Izbori i izborni sistemi u Republici Srbiji. *Univerzitetska misao*, 2013. 12 (1). Letöltés helye: www.academia.edu; letöltés ideje: 2020. 04. 17.

70 Szabó, 2016. A Nyugat-Balkán parlamentjei, i.m. 57.

szakasza három bekezdéssel bővült, mely módosításnak köszönhetően 2004 óta Szerbiában a nemzeti kisebbségek számára a parlamentbe jutáshoz nem szükséges a többségi pártok számára előírt küszöb elérése. Helyette úgynevezett természetes küszöb (ennek értelmében egy kisebbségi mandátumhoz szükséges szavazatszámot úgy kapjuk meg, hogy a mandátumot eredményező szavazatok összegét elosztjuk a kiosztható mandátumok számával) biztosítja a nemzeti kisebbségek parlamentbe jutását.⁷¹

Közvetlenül a 2020-as parlamenti választásokat megelőzően a választási rendszer tekintetében lényeges változás volt az 5%-os parlamenti küszöb 3%-ra csökkentése, mellyel összhangban a nemzeti kisebbségek mandátumszerzésére vonatkozó korábbi szabályozás is az országos szintű előírások szerint módosult.⁷² A jövőben a köztársasági parlament esetében a nemzeti kisebbségek bejutásához szükséges természetes küszöböt úgy számítják ki, hogy egy nemzeti kisebbségi lista által kapott szavazatszámhoz hozzáadják még a rá leadott összes érvényes szavazat 35%-át, vagyis a nemzeti kisebbségi listákra leadott szavazatok számát megszorozzák 1,35-dal. További változás a nemzeti kisebbségek vonatkozásában – elsősorban a korábban tapasztalt visszaélések miatt –, hogy kibővült a politikai pártjaikra vonatkozó meghatározás. Ezentúl a nemzeti kisebbségi politikai párt olyan párt, amellyel kapcsolatban a Köztársasági Választási Bizottság (KVB) megállapította, hogy elsődleges célja egy nemzeti kisebbség érdekeinek képviselete és pártfogása, valamint a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek jogainak védelme és javítása a nemzetközi jogi normákkal összhangban. Arról, hogy a választási lista benyújtója jogosult-e a nemzeti kisebbségi párt vagy koalíció meghatározásra, a KVB külön határozattal dönt a lista kihirdetése előtt. A döntést, a kisebbségiként elismerést megelőzően a testület kikérheti az illetékes nemzeti kisebbség nemzeti tanácsának véleményét arról, hogy a választási lista előterjesztője valóban egy nemzeti kisebbség politikai pártja, vagy a nemzeti kisebbségek politikai pártjainak koalíciója.⁷³

Szerbiában a köztársasági szintű parlamenti választásokat az államfő írja ki⁷⁴ úgy, hogy a választásoknak legkésőbb 30 nappal korábban sorra kell kerülnie, mint ahogy a parlamenti képviselők mandátuma lejár.⁷⁵ A kiírást követően legkorábban 45 nappal, legkésőbb pedig 60 nappal meg kell tartani a népképviselői választásokat.⁷⁶

71 Horváth László: Parlamenti, tartományi és helyi önkormányzati választások Szerbiában – Megőrizte befolyását a vajdasági magyarság. *Kisebbségi Szemle*, 2016. 1 (2). 53–76, itt: 58.

72 A Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) képviselői módosító indítványának köszönhetően került sor a természetes küszöb korrekciójára.

73 A népképviselők megválasztásáról szóló törvény, 81. szakasz

74 Uo. 25. szakasz

75 Uo. 27. szakasz

76 Uo. 26. szakasz

Szerbia államjogi rendszerében külön választási eljárás⁷⁷ alapján választják meg az ország északi részén elhelyezkedő Vajdaság Autonóm Tartomány parlamentjét. A tartományi képviselőház 120 tagja, annak 2014. január 6-i döntése értelmében a köztársaságihoz hasonlóan a korábbi vegyes⁷⁸ helyett arányos-listás rendszerben kerül megválasztásra. A 2020-as választásokat megelőzően a köztársasági szint vonatkozásában jelzett módosítások tartományi szinten is bevezetésre kerültek. Ennek következtében a tartományi parlamenti küszöb a köztársasági parlamentéhez hasonlóan 5%-ról 3%-ra módosult.⁷⁹ A tartományban a listaindításhoz hatezer érvényes aláírás összegyűjtését írja elő a törvény.⁸⁰ A nemzeti kisebbségek pártjai itt is a természetes küszöb alapján részesülnek a mandátumokból a köztársasági szinten már ismertetett eljárás alapján. Nemzeti kisebbségi lista állításához a tartományban a köztársaságinál kevesebb, háromezer érvényes aláírás összegyűjtése szükséges.⁸¹

A tartományi szintű választásokat a tartományi parlament elnöke írja ki a tartományi parlament mandátumának lejárta előtt 90 nappal úgy, hogy a választásokat a kiírást követően 60 napon belül le kell bonyolítani.⁸²

Észak-Macedónia választási rendszerének fejlődése

A többpártrendszer 1990-es bevezetése óta 2020-ig tíz, a 1991. szeptember 8-i függetlenség deklarálása óta pedig kilenc⁸³ köztársasági szintű parlamenti választást bonyolítottak le az országban. Az 1990-es és 1994-es parlamenti választások alkalmával kétfordulós többségi rendszerben 120 egymandátumos választókerületben történt a 120 parlamenti képviselő megválasztása, négyéves időtartamra. Az akkor érvényben lévő szabályozás értelmében az első fordulóban egy adott egyéni választókerületben abból a jelöltből lett képviselő, aki megszerezte a szavazatok többségét, azzal a feltétellel, hogy az általa elnyert szavazatszám nem volt kevesebb mint a választókerület névjegyzékén

77 A tartományi parlament 2014. június 6-i határozata a Vajdaság Autonóm Tartomány Képviselőháza képviselőinek a megválasztásáról (Pokrajinska skupštinska odluka o izboru poslanika u Skupštinu Autonomne Pokrajine Vojvodine) („Sl. list APV”, br. 23/2014) és az azt módosító határozat („Sl. list APV”, br. 12/2020).

78 A 2012. május 6-án megrendezett tartományi parlamenti választás alkalmával még 60 képviselő egyéni választókerületből, 60 pedig pártlistáról került be a tartományi törvényhozásba.

79 A tartományi parlament határozata a Vajdaság Autonóm Tartomány Képviselőháza képviselőinek a megválasztásáról 47. szakasz

80 Uo. 25. szakasz

81 Uo.

82 Uo. 8. szakasz

83 1990, 1994, 1998, 2002, 2006, 2008 (e.h), 2011 (e.h), 2014 (e.h), 2016 (e.h), 2020 (e.h) (a szerző egyéni gyűjtése).

szereplő választópolgárok egyharmada. Amennyiben az első fordulóban egy adott egyéni választókerületben egyetlen jelölt sem szerezte meg az előírt formában a szavazatok többségét, 14 nappal később második fordulóra került sor, amelyben minden olyan jelölt részt vehetett, aki az első fordulóban megszerezte a szavazatok több mint 7%-át. Amennyiben egy jelölt sem kapta meg az első fordulóban a továbbjutáshoz szükséges 7%-ot, a választások megismétlésére került sor. A második fordulóban az vált képviselővé, aki a legtöbb szavazatot nyerte el. Ha több ilyen jelölt is volt, abban az esetben sorsolással döntötték el, hogy kié lesz a képviselői mandátum.⁸⁴

A választási rendszer aránytalanságainak a kiküszöbölése érdekében 1998-ban vegyes rendszert vezettek be, amelynek következtében 85 főt többségi,⁸⁵ 35 főt pedig arányos rendszerben választottak meg. Az első fordulóban egy adott egyéni választókerületben abból a jelöltre lett képviselő, aki megszerezte a szavazatok abszolút többségét,⁸⁶ azzal a feltétellel, hogy az általa elnyert szavazatszám nem volt kevesebb mint a választókerület névjegyzékén szereplő választópolgárok egyharmada. Amennyiben e két kritérium közül az egyik nem teljesült, két héttel később az érintett egyéni választókerületben a választásokat meg kellett ismételni. A második fordulóban, az első fordulóban első helyen végzett két jelölt vehetett részt, akiknek visszalépésre nem volt lehetőségük. A második fordulóban a legtöbb szavazatot kapott jelölt győzött. A törvény nem határozott meg szavazói részvételi kritériumot, holtverseny esetén pedig sorsolással döntöttek a győztes személyéről. A 35 fő megválasztása során az egész ország területét egy választókerületnek tekintették, a mandátumok kiosztásánál a d'Hondt-formulát alkalmazták, a bejutási küszöb 5% volt.⁸⁷

A 2002-es új választási törvény részét képezte egy nagyobb törvéncsomagnak, amely a 2001-es ohridi keretmegállapodás végrehajtására irányult.⁸⁸ Ennek értelmében egészen

84 A parlamenti és közgyűlési képviselők megválasztásáról és visszahívásáról szóló törvény (1990), 54. szakasz

85 Az International Crisis Group választásokkal kapcsolatos jelentése szerint a macedóniai albánok éles kritikát fogalmaztak meg a macedón kormánnyal szemben az egyéni választókerületek kialakítása miatt, mivel azok a választókerületek, amelyekben túlnyomórészt albánok laktak, átlagosan mintegy 20 000 szavazóból, míg azok, amelyekben túlnyomórészt macedónok laktak, átlagosan 16 000 választóból álltak.

86 Az 1998-as választási törvény 88. szakasza a többség szót használta, mely vitát generált egyes pártok között. Az Állami Választási Bizottság vonatkozó döntése értelmében a választókerületekben leadott szavazatok abszolút többségét kellett elérni. Egy szkopjei székhelyű nagykövetség kutatása alapján az 1994-es választások során is az abszolút többség elve volt a kritérium (*Parliamentary elections in the Former Republic of Macedonia 18 October and 1 November 1998*, OSCE/ODIHR Report. Letöltés helye: www.osce.org; letöltés ideje: 2019. 12. 18.)

87 *Parliamentary elections in Republic of Macedonia*. Letöltés helye: www.sobranie.mk; letöltés ideje: 2020. 01. 20

88 Berisha, Dardan: *The Politics of Electoral System in the Former Yugoslav Republic of Macedonia*. *Indiana Journal of Constitutional Design*, 2016. 2 (1). Letöltés helye: www.repository.law.indiana.edu; letöltés ideje: 2020. 01. 25.

napjainkig mind a 120 képviselői mandátum arányos zárt listás választási rendszerben kerül kiosztásra, hat⁸⁹, megközelítőleg azonos számú választásra jogosulttal (kb. 280 000) rendelkező választókerületben, négy évre. A választókerületek közül négy, a hármasközép- és északkeleten, a négyes dél- és délkeleten, az egyes a főváros, Szkopje területén és az ötös az ország délnyugati részén macedón többségű. A hatos számú választókerület, amely az ország északnyugati részén található és részben Koszovóval, részben pedig Albániával határos, túlnyomórészt az albán kisebbség által lakott. A kettes számú választókerület, amely az ország északkeleti részén található és részben Koszovóval, részben pedig Szerbiával határos, etnikailag kiegyenlített lakosságú, beleértve a szerb és a roma kisebbségi közösségeket is.⁹⁰ Mind a hat választókerületben egyaránt húsz a megszerezhető mandátumok száma, ahol a választási eredményeket minden egyes választókerületben külön-külön állapítják meg. A pártok a mandátumokat a listákra leadott szavazatok arányában nyerik el. A korábbi választásokhoz képest jelentős változás az 5%-os parlamenti küszöb eltörlése, melynek helyét a természetes küszöb vette át, az arányos rendszer egész országra történő kiterjesztésével pedig a d'Hondt-formula⁹¹ is általános szabállyá vált az egyes választókerületekben.⁹² A parlamenti választásokon minden párt (szövetség) egyetlen zárt lista indítására jogosult.⁹³ A választásokon való induláshoz a pártok vonatkozásában nem rögzít aláírásgyűjtési feltételeket a választási törvény, polgárok csoportja esetében azonban ezer választásra jogosult támogatását írja elő választókerületenként, mely előírás vonatkozik a külföldi választókerületre is.⁹⁴

A választási törvény 2008-as módosítása következtében – amely szerint 2011-ben tartottak először parlamenti választásokat – a 120 főn túl további három mandátum kerül kiosztásra külföldön/a diaszpórában,⁹⁵ arányos rendszerben, külön erre a célra kialakított – akkor még három – választókerületben (Európa és Afrika a hetes választókerület; Észak- és Dél-Amerika a nyolcas választókerület; Ausztrália és Ázsia a kilences választókerület).⁹⁶ A 2015. június 2-án megkötött prszinói megállapodásban előírt választási reformot követően már egy „választókerületben” osztják ki a diaszpóra mandátumait, amely lefedi a hat kontinenst.⁹⁷ A diaszpórában egy képviselői mandátum elnyerésének feltétele, hogy az

89 Az Észak-Macedón Köztársaság választási törvénye 4. szakasz 2. bekezdés

90 Office for Democratic Institutions and Human Rights (OSCE ODIHR): *Former Yugoslav Republic of Macedonia, Parliamentary Elections 15 September 2002, Final Report*. November 20, 2002. Letöltés helye: www.osce.org; letöltés ideje: 2020. 01. 26.

91 A parlamenti képviselők megválasztásáról szóló törvény (2002), 96. szakasz 5. bekezdés

92 Berisha, 2016. *The Politics of Electoral System*, i.m. 9.

93 Az Észak-Macedón Köztársaság választási törvénye 64. szakasz 5. bekezdés

94 Uo. 61. szakasz 1. és 2. bekezdések

95 Észak-Macedónia alkotmányának 62. szakasza 120 és 140 közötti létszámban rögzíti a parlament képviselői lehetséges számát.

96 Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság választási törvénye (2008) 4. szakasz 2. bekezdés

97 Az Észak-Macedón Köztársaság választási törvénye 4. szakasz 2. bekezdés

induló választási lista megszerezze azt a legkisebb szavazatszámot, amely az előző parlamenti választásokon a hat választókerület egyikében mandátumot eredményezett. A második és harmadik képviselői helyhez pedig arányaiban kétszer, illetve háromszor annyi szavazat szükséges. Amennyiben egy jelöltlista sem éri el az előírt szükséges szavazatszámot, abban az esetben nem kerülnek kiosztásra e mandátumok.⁹⁸

A köztársasági szintű parlamenti választásokat Észak-Macedóniában a parlament elnöke írja ki úgy, hogy a kiírástól számítva a választások megtartásáig nem telhet el több mint 90, és kevesebb mint 70 nap.⁹⁹ A választásoknak a távozó parlament mandátumának utolsó 90 napjában kell sorra kerülnie.¹⁰⁰

Bosznia-Hercegovina választási rendszerének fejlődése

Bosznia-Hercegovinában¹⁰¹ az általános választásokat a KVB írja ki 150 nappal a választások időpontja előtt.¹⁰² Az általános választások alkalmával egy időben kerül megválasztásra az ország állami szintű kétkamarás parlamentje, az állam két entitásának – a bosnyák–horvát Föderációnak és a boszniai Szerb Köztársaságnak (RS) – a kétkamarás parlamentje, a bosnyák–horvát Föderációt alkotó tíz kanton parlamentje, továbbá Brcskó Körzet törvényhozása. Mivel az ország alkotmánya (a daytoni megállapodás negyedik melléklete) nem határozza meg a parlamenti képviselők megbízatásának időtartamát, így 1996-ban, 1998-ban és 2000-ben két évre választották az állami és entitási parlamentek tagjait. Ezt a gyakorlatot a 2001 őszi megszületett állami választási törvény írta felül, melynek rendelkezése értelmében 2002-től már négyéves időtartamra kapnak megbízatást a parlamentek képviselői.

A boszniai választási rendszerbe a 2000 novemberében megtartott parlamenti választások alkalmával vezették be a többmandátumos választókerület fogalmát, állami és entitási szinten egyaránt azzal a céllal, hogy a törvényhozó testületek földrajzilag egyaránt reprezentatívak legyenek. E választókerületekben, azok sajátosságai miatt

98 Uo. 3, 4, 5, 6 bekezdések

99 Uo. 12. szakasz 1. és 4. bekezdések

100 Uo. 15. szakasz 1. bekezdés

101 Az ország két entitásának, a bosnyák–horvát Föderációnak és a boszniai Szerb Köztársaságnak a kétkamarás parlamentje megválasztásának szabályozására jelen elemzésnek terjedelmi korlátok miatt nem áll módjában kitérni. A nemzeti kisebbségek – akiket az ország alkotmánya és választási törvénye az „egyéb” jelzővel illet – képviselete a parlamentek felsőházában garantált helyek formájában biztosított. Bosznia-Hercegovina választási rendszerének egésze vonatkozásában lásd a szerző írását: Választások Bosznia-Hercegovinában – Újabb elvesztegetett négy év előtt állunk? *Parlamenti Szemle*, 2019. 4 (1). 73–106.

102 Bosznia-Hercegovina választási törvénye 1.14. szakasz 2. bekezdés

egyes pártok nem jutnak mandátumhoz, mivel bizonyos pártok egy egész entitás, vagy akár az egész ország területén egységes támogatással bírhatnak, de nem akkorával, amely mandátumot eredményezne helyben, egy többmandátumos választókerületben. E hiányosság kiküszöbölésére a választási törvény bevezette a kompenzációs mandátum¹⁰³ fogalmát, amely azoknak a pártoknak kedvez, amelyek alulreprezentáltak a parlamentben. A kompenzációs mandátumok elosztásában csak azok a pártok és koalíciók vehetnek részt, amelyek megszerezték az érvényes szavazatok 3%-át annak az entitásnak az egész területén, amelyre a külön kompenzációs lista készült.¹⁰⁴ A pártoknak vagy koalícióknak a jelöltlistájuk hitelesítését követően öt napon belül le kell adniuk a kompenzációs listát a KVB-nek. E listákon csak olyan jelöltek szerepelhetnek, akik neve szerepel a többmandátumos választókerületbe hitelesített párt- vagy koalíciós listán.¹⁰⁵

2018. október 7-én nyolcadik alkalommal,¹⁰⁶ közvetlenül, négyéves időtartamra választották meg Bosznia-Hercegovina kétkamarás állami parlamentje Képviselők Házának (alsóház) 42 tagját, majd közvetett módon a Föderáció felsőháza és a boszniai Szerb Köztársaság alsóháza, a Nemzetgyűlés által került megválasztásra a Népek Házának (felsőház) 15 tagja. Bosznia-Hercegovina állami parlamentje Képviselők Házának 42 tagjából 28-at a bosnyák–horvát Föderációban, míg 14-et a boszniai Szerb Köztársaságban szavazati joggal rendelkezők, a Népek Házának 15 tagjából pedig tízet a Föderációban, ötöt pedig a szerb entításban választanak meg az alább ismertetett módon.

Bosznia-Hercegovina állami parlamentje alsóháza, a Képviselők Házának a bosnyák–horvát Föderációban közvetlenül megszerezhető 28 mandátumából 21-et öt, részarányos nyílt listás többmandátumos (a kiosztható mandátumszám 3, 3, 4, 5, 6) választókerületben osztanak ki azzal, hogy azok a listán szereplő jelöltek részesülnek először mandátumban, amelyek megszerezték a preferenciális szavazatok legalább 20%-át.¹⁰⁷ A pártok és a független jelöltek számára a választásokon való induláshoz egyaránt legalább 5000 érvényes aláírást szükséges összegyűjteni.¹⁰⁸ A parlamentbe jutási küszöb 3%, amit az indulóknak választókerületenként kell elérniük. A mandátumok elosztása a Sainte-Laguë-formula alapján történik.¹⁰⁹ A 28 mandátumból fennmaradt hét kompenzációs mandátum elosztásában azok a pártok és koalíciók vehetnek részt, amelyek az egész entitás mint egy választókerület területén szerezték meg a leadott érvényes szavazatok 3%-át.¹¹⁰ A kompenzációs mandátumok zárt pártlistás rendszerben kerülnek kiosztásra.

103 Entitás szintű mandátumelosztás.

104 Office for Democratic Institutions and Human Rights (OSCE ODIHR): *Election Observation Mission International Observer Guide, Bosnia and Herzegovina, General Elections, 3 October 2010*. Letöltés helye: www.osce.org; letöltés ideje: 2019. 10. 20.

105 Bosznia-Hercegovina választási törvénye 4.24. szakasz 1–2. bekezdések

106 1996, 1998, 2000, 2002, 2006, 2010, 2014, 2018 (a szerző egyéni gyűjtése).

107 Uo. 9.8. szakasz 2. bekezdés

108 Uo. 4.4. szakasz 5. bekezdés 2. pont

109 Uo. 9.5. szakasz 1. és 3. bekezdések

110 Uo. 9.6. szakasz a. bekezdés

Bosznia-Hercegovina állami parlamentje alsóháza, a Képviselők Házának a boszniai Szerb Köztársaságban közvetlenül megszerezhető 14 mandátumból kilencet három, részarányos nyílt listás többmandátumos választókerületben osztanak ki¹¹¹ azzal, hogy azok a listán szereplő jelöltek részesülnek először mandátumban, amelyek megszerezték a preferenciális szavazatok legalább 20%-át. A pártok és a független jelöltek számára a választásokon való induláshoz egyaránt legalább 5000 érvényes aláírás összegyűjtése szükséges. A parlamentbe jutási küszöb 3%, amit az indulóknak választókerületenként kell elérniük. A mandátumok elosztása a Sainte-Laguë-formula alapján történik. A 14 mandátumból fennmaradt öt kompenzációs mandátum elosztásában azok a pártok és koalíciók vehetnek részt, amelyek az egész entitás mint egy választókerület területén megszerezték a leadott érvényes szavazatok 3%-át. A kompenzációs mandátumok kiosztása itt is zárt pártlistás rendszerben történik.

Bosznia-Hercegovina állami parlamentje felsőháza, a Népek Háza 15 tagja közül tízet (öt bosnyák és öt horvát főt), a bosnyák–horvát Föderáció parlamentjének Népek Házába delegált bosnyák és horvát választmányok választanak, míg az öt szerb főt a boszniai Szerb Köztársaság Nemzetgyűlése választja meg.¹¹² A horvát és bosnyák tagok megválasztásában nem vehet részt a Föderáció felsőházába delegált 17 szerb és hét egyéb nemzetiségű képviselő, míg az öt szerb felsőházi képviselő megválasztásában a boszniai Szerb Köztársaság Nemzetgyűlésébe delegált bosnyák és horvát, illetve egyéb nemzetiségi képviselők is részt vehetnek.¹¹³ Bosznia-Hercegovina választási törvénye értelmében a bosnyák–horvát Föderációban minden olyan politikai entitásnak, amely részt vesz a felsőház bosnyák és horvát tagjainak a megválasztásában, vagy minden felsőházi bosnyák és horvát tagnak joga van ahhoz, hogy egy vagy több jelöltet jelöljön az állami szintű felsőház nemzetiségi alapú választási listáira. A törvény rögzíti továbbá, hogy a listán több jelöltet indíthatnak annál, mint amennyi a kiosztható mandátumok száma, s hogy a szavazás titkos, ahol minden választásra jogosult képviselő egy szavazatot adhat le. A boszniai Szerb Köztársaság esetében minden a Nemzetgyűlésben jelen lévő politikai párt vagy egyéni képviselő egy vagy több személyt jelölhet az induló listákra, amelyek több személyt is tartalmazhatnak a kiosztható mandátumok számánál. Minden képviselő egy szavazattal rendelkezik, a szavazás titkos. A mandátumokat az állami szintű parlament felsőházába mindkét entitás esetében a Sainte-Laguë-formulával osztják ki.¹¹⁴

111 Uo. 9.2a. szakasz a–c pontjai határozzák meg, hogy pontosan mely városok és községek alkotják az egyes választókerületeket.

112 Bosznia-Hercegovina Alkotmánya 4. szakasz 1. bekezdés

113 Bosznia-Hercegovina választási törvénye 9.12a. szakasz

114 Uo. 9.12d–g. szakaszok

Albánia választási rendszerének fejlődése

Albániában a többpártrendszer 1990-es bevezetését követően 2020-ig kilenc¹¹⁵ alkalommal tartottak parlamenti választásokat, négyéves időtartamra. Az albán választási rendszer, a kiosztható mandátumok és a választási kerületek száma, valamint a parlamentbe jutási küszöb is számos változáson ment át az elmúlt három évtizedben. 1991-ben, az első többpárti parlamenti választások alkalmával a korábbi egypártrendszerrel azonos számú 250 fős parlament tagjait a képviselők számával megegyező egyéni választókerületben, kétfordulós többségi rendszerben választották meg. Az akkor érvényben lévő választási szabályozás értelmében azok a jelöltek, akik az első fordulóban, egy adott egyéni választókerületben megszerezték a szavazatok abszolút többségét, parlamenti képviselővé váltak. Amennyiben az első fordulóban egyik induló jelölt sem szerzett mandátumot, második fordulóra került sor, melyben az a jelölt vehetett részt, aki az első fordulóban megszerezte a szavazatok több mint 25%-át. A második fordulóban új jelöltek állítására került sor, ha az első fordulóban egy induló sem szerezte meg az érvényes szavazatok 25%-át, illetve ha csak egy jelölt szerzett ennyi szavazatot (ő indulhatott a második fordulóban). A szavazás második fordulója után a legtöbb szavazatot (relatív többség) kapott jelöltből lett képviselő.¹¹⁶

A 1992-ben megtartott előrehozott parlamenti választásokra 140-re csökkent a kiosztható mandátumok száma, amelyeket vegyes választási rendszerben allokáltak. 100 mandátumot 100 egyéni választókerületben osztottak ki, ahol az első fordulóban akkor született mandátum, ha egy jelölt megszerezte az érvényes szavazatok több mint 50%-át. Ellenkező esetben második fordulóra került sor, ahol az első fordulóban a két legtöbb szavazatot elért jelölt közül az nyert, aki a legtöbb szavazatot kapta. A fennmaradó 40 hely a zárt pártlisták számára a legnagyobb maradék elve, a Hare-kvóta¹¹⁷ alkalmazásával került kiosztásra szavazatarányosan, 4%-os parlamenti küszöb mellett úgy, hogy az egész ország területét egy választókerületnek tekintették. Az 1996-os parlamenti választásokon maradt a vegyes választási rendszer és a 140 mandátum, azzal a módosítással, hogy ekkor 115 hely került kiosztásra 115 egyéni választókerületben az előző választásokkal megegyező mintára a többségi elv alapján, szükség esetén két fordulóban. A fennmaradt 25 parlamenti helyet a zárt pártlisták részére szavazatarányosan osztották ki a Hare-kvóta segítségével úgy, hogy

115 1991, 1992 (e.h), 1996, 1997 (e.h), 2001, 2005, 2009, 2013, 2017 (a szerző egyéni gyűjtése).

116 A Nemzetgyűlés megválasztásáról szóló törvény (1991) 64, 65, 66, 67. szakaszok

117 *Election Passport*. Letöltés helye: www.electionpassport.com; letöltés ideje: 2019. 10. 20.

az egész ország területét egy választókerületnek tekintették.¹¹⁸ A parlamenti küszöb az egyedül induló pártok számára 4%, két párt koalíciója esetén 8%, három párt koalíciója esetén pedig 12% volt és így tovább.¹¹⁹

Az 1997. júniusi előrehozott parlamenti választásokra 155-re emelkedett a kiosztható parlamenti helyek száma, azzal, hogy megmaradt a 115 egyéni választókerületben a többségi elv alapján, indokolt esetben két fordulóban elnyerhető, és 40-re emelkedett az arányos zárt pártlistás rendszerben a Hare-kvótával kiosztható mandátumszám. A bejutási küszöb egységesen 2%-ra csökkent.¹²⁰ Az 1998-as alkotmány elfogadása és a 2008-as alkotmánymódosítás között, a 2000-ben elfogadott választási törvény értelmében a 2001-ben megtartott parlamenti választásokra, tulajdonképpen visszaállításra került az 1992-es választási rendszer, azzal a különbséggel, hogy a Hare-kvótával kiosztott 40, immáron kompenzációs mandátum megszerzésénél 2,5% volt a bejutási küszöb a pártok, 4% pedig a pártkoalíciók részére.¹²¹ A 2003-ban elfogadott választási törvényi módosítások következtében a 2005-ös választások annyiban tértek el a 2001-es választásoktól, hogy a 100 egyéni választókerület mandátumai egyszerű többséggel, egy fordulóban kerültek kiosztásra, az arányosan kiosztott mandátumok megszerzése tekintetében nem történt módosítás.¹²²

Albánia parlamenti választási rendszere a 2008-as alkotmánymódosítás értelmében 2009-től zárt pártlistás arányos-regionális rendszerre módosult. E szabályozás szerint a lakosságarányos mandátum-elosztású, az ország közigazgatási körzeteivel megegyező, tizenkét választókerületben¹²³ került kiosztásra a 140 parlamenti mandátum.¹²⁴ A parlamenti hellyel nem rendelkező pártok számára a listaállításhoz 5000, a választási

118 Office for Democratic Institutions and Human Rights (OSCE ODIHR): *Observation of the parliamentary elections held in the Republic of Albania, June 2, 1996*. Letöltés helye: www.osce.org; letöltés ideje: 2019. 10. 20.

119 Ilirjana, Nano: Main Electoral Systems, Electoral system in Albania and the Problems of it's Implementation. *Anglisticum Journal*, 2015. 4 (6). Letöltés helye: www.anglisticum.org.mk; letöltés ideje: 2019. 10. 22.

120 Commission on Security and Cooperation in Europe: *Albania's parliamentary elections of 1997*, July 1997. Letöltés helye: www.electionpassport.com; letöltés ideje: 2019. 10. 23.

121 Az Albán Köztársaság választási törvénye (2000) 62. szakasz és 66. szakasz 1. bekezdés a, b, c pontok

122 *The Final Report of the Election Observation Mission of OSCE/ODIHR*, Warsaw, Nov 7, 2005. Letöltés helye: www.osce.org; letöltés ideje: 2019. 10. 25.

123 A választókerületekben kiosztható mandátumszám a belügyminisztérium 2016-os népességnylvántartása alapján a következő: Berat 7; Diber 6; Durres 14; Elbasan 14; Fier 16; Gjirokaster 5; Korce 11; Kukës 3; Lezhe 7; Shkoder 11; Tirana 34; Vlore 12; A 2009-es és a 2013-as választásokon egy az akkori BM statisztika alapján a következőképpen szerepel: Berat 8; Diber 6; Durres 13; Elbasan 14; Fier 16; Gjirokaster 5; Korce 12; Kukës 4; Lezhe 7; Shkoder 11; Tirana 32; Vlore 12.

124 *Albanian Elections Observatory Brief*, Issue No 1, April 19, 2013. Letöltés helye: www.eliamap.gr; letöltés ideje: 2019. 10. 26.

koalícióban indulók számára pedig 7000 aláírás gyűjtése volt szükséges országos szinten.¹²⁵ E szabály alól kivételt képeztek azok a koalíciók, amelyekben a résztvevő pártok száma nem volt kevesebb annál, mint ahány hellyel rendelkeztek a törvényhozásban.¹²⁶ A független jelöltek számára a választókerületükben 1%-os támogatottságot, de nem több mint 3000 regisztrált választói szavazattal történő támogatottságot határozott meg a törvény.¹²⁷ A pártok számára a bejutási küszöb 3%, míg a pártszövetségek számára 5% volt,¹²⁸ amit az indulóknak minden egyes választókerületben, külön-külön el kellett érniük. A mandátumok kiosztása a regionális választókerületekben (választókerületekben), önálló pártlisták esetén a d'Hondt,¹²⁹ míg pártszövetségek esetében a Sainte-Laguë-módszer¹³⁰ előírásainak megfelelően történt.

A 2021. áprilisi parlamenti választásokat megelőzően 2020 nyarán az ország alkotmányának parlamenti választásokra vonatkozó része csekély mértékben, míg a parlamenti képviselők megválasztásáról szóló törvény több ponton módosult, melynek következtében három alapvető változás történt Albánia választási rendszerében. Első helyen kiemelendő, hogy az alkotmány 64. szakaszának 1. bekezdése meghagyta az arányos választási rendszert, de az ország közigazgatási határaival megegyező többmandátumos választókerületek helyett regionális versenyt¹³¹ rögzített nemzeti küszöb mellett, amelyet a választási törvény 162. szakasza 1. bekezdésének második mondata egységesen 1%-os küszöbre pontosít, eltörölve a korábbi 3%-os illetve 5%-os értékeket. Lényegi változás, hogy a jövőben – annak ellenére, hogy a listaállításhoz szükséges korábbi szabályozás érvényben maradt –, amennyiben a parlamenti választásokon koalícióban kívánnak indulni a pártok, erre csak egy közös lista állításával mint választási egységgel lesz lehetőségük, eltérve a korábbi gyakorlattól, amely koalíciós indulás esetén lehetővé tette, hogy azt külön, saját önálló listákkal tegyék meg a pártok. Harmadik helyen fontos megjegyezni, miszerint az alkotmány 64. szakaszának 3. bekezdése bevezeti a preferenciális szavazást, továbbá előírja, hogy a választási törvénynek biztosítania kell, hogy az induló listák legalább kétharmad részt nyitottak legyenek. A választási törvény 162. szakaszának 2. bekezdése érvényben hagyta a d'Hondt-formulát, a Sainte-Laguë-módszer viszont különlistás koalíciók hiányában megszűnt.

125 A 2008-ban elfogadott választási törvény még 10 000 és 15 000 támogató aláírásról rendelkezett, melyet a Velencei Bizottság véleményével összhangban csökkentettek a jelenlegire.

126 Az Albán Köztársaság választási törvénye (2015) 68. szakasz 1. bekezdés

127 Uo. 69. szakasz 3. bekezdés

128 Uo. 162. szakasz 1. bekezdés

129 Uo. 162. szakasz 2. bekezdés

130 Uo. 163. szakasz 2. bekezdés

131 A regionális verseny pontos jelentését sem az alkotmány, sem pedig a választási törvény nem adja meg. A korábbi tizenkét választókerületben lebonyolított arányos-regionális választási gyakorlat alkalmazására egyébként lehetőséget ad az alkotmány, mivel a választókerületek kialakításának meghatározását a választási törvény hatáskörébe utalja, mely törvény 74. szakaszának 1. bekezdése hasonlóan rendelkezik, mint a megszüntetett vonatkozó alkotmányos előírás.

A jövőben azok a jelöltek, amelyek több preferenciális szavazatot kapnak, mint a d'Hondt-módszer által az egy mandátum megszerzéséhez előírt szavazatszám, részesülhetnek majd először a mandátumokból.¹³² Annak érdekében, hogy a kevésbé képviselt nem esetében biztosított legyen az egyharmados képviseleti arány a képviselők között, esetükben e szabályozástól el kell tekinteni.¹³³ Albániában a parlamenti választásokat a köztársasági elnök írja ki legkésőbb 9 hónappal a Közgűlés megbízatásának lejárta előtt úgy, hogy annak legkésőbb a parlament megbízatásának lejárta előtt 30 nappal sorra kell kerülnie.¹³⁴

Összegzés

Áttekintve a nemzeti kisebbségek parlamenti képviselete szempontjából releváns jogszabályokat, és az azokban rejlő tendenciákat, azt látjuk, hogy a Nyugat-Balkánon a politikai diskurzus részét képezte és képezi a nemzeti kisebbségek parlamenti képviseletének kérdése, és annak gyakorlati megvalósítása. Egyes államok esetében már megteremtődtek ennek feltételei, máshol a megoldásra váró problémák részeként van jelen.

Kosзовóban a 2008-ban elfogadott alkotmány révén a választási rendszer garantált helyek formájában biztosítja a nemzeti kisebbségek parlamenti képviseletét.

Montenegróban a nemzeti kisebbségek számára egyéni és kollektív jogokat biztosító, 2007-ben elfogadott alkotmány *V. Kisebbségi Jogok* címet viselő fejezete 79. szakaszának 9-es pontja a nemzeti kisebbségek „*autentikus parlamenti reprezentációját*” írja elő (mely nem azonos az arányos képviselettel, amelytől tartózkodtak a kisebbségek eltérő számaránya miatt). Az autentikus nemzeti kisebbségi képviselet tekintetében kérdésként merült fel, hogy az kizárólag a nemzeti kisebbségi pártok, vagy a nem etnikai alapon szerveződő pártok által is megvalósítható. Az alkotmány és a választási törvény (amint azt korábban láttuk, kizárólag az albán nemzeti közösségnek kedvezett, a többi nemzetiség autentikus reprezentációját figyelmen kívül hagyta) összehangolását a 2007 és 2011 időszakban ellehetetlenítette, hogy a folyamatért felelős parlamenti munkacsoportban a végrehajtásra vonatkozó megközelítések, álláspontok különbözősége miatt a képviselők nem tudtak egyetértésre jutni az autentikus kisebbségi képviselet végrehajtásának mikéntjéről. Érvelésük szerint elsősorban azért, mert az alkotmány nem definiálta a nemzeti kisebbség fogalmát, mely definíciót egyébként rögzíti a fentebb már hivatkozott Kisebbségi jogokról és szabadságokról szóló törvény 2. szakasza, amely segíthette volna képviselők munkáját.

132 Az Albán Köztársaság választási törvénye (2020) 163. szakasz 3. bekezdés

133 Uo. 163. szakasz 5. bekezdés

134 Uo. 9. szakasz 1. bekezdés

A választási törvény és az alkotmány összehangolására – az albán kisebbség támogatásának hiányában – és egyúttal a nemzeti kisebbségek parlamenti képviseletének megteremtésére 2011-ben került sor az EU nyomására, mivel e probléma rendezését a nemzetközi szervezet a csatlakozási tárgyalások megkezdésének egyik feltételként szabta meg.¹³⁵

Szerbiában a választási rendszer 2004 óta biztosít kedvezményes parlamentbe jutást a nemzeti kisebbségek számára, természetes küszöb formájában, az ország 2006-ben elfogadott alkotmánya pedig tulajdonképpen körbesáncolja e megoldást. A 75. szakasz a nemzeti kisebbségek tagjainak egyéni és kollektív jogokat szavatol, továbbá biztosítja, hogy közvetlenül vagy képviselőik révén részt vegyenek a döntéshozatalban, valamint arról is rendelkezik, hogy a nemzeti kisebbségek tagjainak a többi polgárral azonos feltételekkel joga van a közügyek irányításában való részvételre, és a közeleti tisztségek betöltésére. A 20. szakasz értelmében pedig az emberi és kisebbségi jogok elért szintje nem csökkenthető.

Észak-Macedóniában az 1991-ben elfogadott alkotmány VI. módosítása rendelkezik az összes közösséghez tartozó személy igazságos képviseletéről a köztisztviselőkben a közelet minden szintjén,¹³⁶ a választási törvény azonban Montenegrótól és Szerbiától eltérően nem tartalmaz további, e rendelkezést kibontó vagy pontosító elemeket. 2007 nyarán a macedón kormány előterjesztette a nemzeti kisebbségek számára a garantált helyekre vonatkozó javaslatát (négy hely a török, két-két hely a szerb és a roma, egy-egy hely pedig a bosnyák és a vlah nemzeti közösség számára), amelyet a kisebbségeken belüli kisebbségek jogainak biztosítása és az a pragmatikus cél vezérelt, hogy könnyebb legyen az alkotmány és az egyes törvények módosításához szükséges ún. „Badinter-többség”, azaz kettős többség (amely magába foglalja az összes parlamenti képviselő, azon belül pedig a nemzeti kisebbségi képviselők többségét is) biztosítása a parlamentben.¹³⁷ E kezdeményezés nem nyerte el az albán nemzeti közösség támogatását, mivel annak értelmében megszűnt volna a nemzeti kisebbségeken belüli addigi és azóta is betöltött dominás helyzete. Igaz, a 2002-es választásokon bevezetett választókerületi rendszer a korábbinál valamivel kedvezőbb feltételeket biztosít a nem albán nemzeti kisebbségek részére, e kisebbségek végső célja azonban továbbra is az, hogy a választási rendszer – a hat választókerület egygyé történő átalakítása mellett – fenntartott vagy garantált helyet biztosítson számukra annak érdekében, hogy egyedül indulhassanak el, és szerezhessenek mandátumot a parlamenti választásokon.¹³⁸

135 Džankić, Jelena: Montenegro's Minorities in the Tangles of Citizenship, Participation, and Access to Rights. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe (JEMIE)*, 2012. 11 (3). Letöltés helye: www.ecmi.de; letöltés ideje: 2020. 05. 02.

136 Az Észak-Macedón Köztársaság alkotmányának VI. módosítása az Alaptörvény 8. szakaszában szereplő felsorolás második pontjának kiegészítését képezi.

137 Taleski, Dane: Minorities and Political Parties in Macedonia. In: Bieber, Florian (ed.): *Political Parties and Minority Participation*. Friedrich Ebert Stiftung: Skopje, 2008. 127–151, itt: 135.

138 Office for Democratic Institutions and Human Rights (OSCE ODIHR): *The Former Yugoslav Republic of Macedonia, Parliamentary Elections 11 December 2016*, Final Report, February 28, 2017. Letöltés helye: www.osce.org; letöltés ideje: 2020. 05. 05.

Bosznia-Hercegovinában napjainkig nem módosult az a gyakorlat, hogy az emberi jogok alapvetően a három fő etnikum jogait jelentik.¹³⁹ Ennek következtében a képviseleti rendszer különböző szintjein a képviselők nem magát az állampolgárt, hanem egy-egy adott etnikumot képviselnek. E jelenség elsősorban annak tudható be, hogy a politikai értelemben vett állampolgárt az állami szintű alkotmány normatív része – a preambulum rendelkezésének ellentmondva – megsemmisíti az etnikai értelemben vett állampolgár javára.¹⁴⁰ Számos, hosszú ideje húzódó jogállamisági és választójogi kérdés továbbra is megoldatlan, mivel nem történt meg sem a Velencei Bizottság etnikumok közötti hatalommegosztásra vonatkozó korábbi ajánlásainak, sem pedig az Emberi Jogok Európai Bíróságnak (EJEB) a Sejdic–Finci-ügyben¹⁴¹ 2009-ben hozott döntésének¹⁴² a végrehajtása.¹⁴³ Ezen túlmenően a 2018-as Boszniával kapcsolatos országjelentésében az Európai Parlament is aggodalmának adott hangot a nemzeti kisebbségek közéletben való alacsony szintű képviselete miatt. Egyetértés van a tekintetben, hogy az ország alkotmánya, ebből eredően választási törvénye diszkriminatív a nemzeti kisebbségekkel szemben, hiszen az alkotmány II. szakaszának a diszkrimináció tilalmára és az alkotmányban és a vállalt nemzetközi szerződésekben biztosított jogok és szabadságok az ország minden állampolgára számára megkülönböztetés nélküli biztosítására vonatkozó rendelkezései nem teljesülnek. A napjainkig érvényben lévő daytoni megállapodás a három szembenálló felet tette meg a mesterségesen megalkotott politikai rendszer teljes jogú tagjává, a nemzeti kisebbségek jogait és érdekeit az állami szintű parlament esetében teljesen figyelmen kívül hagyta (az entitások esetében figyelhető meg csekély elmozdulás az egyéb nemzetiségek részére a garantált felsőházi helyek révén). E gyakorlaton a 2003-ban elfogadott Nemzeti kisebbségek jogainak védelméről (19–20. szakaszok rendelkeznek a nemzeti kisebbségek közéletben való részvételéről), és a 2009-ben elfogadott Antidiszkriminációs törvény sem változtatott, hiszen az alkotmánynál alacsonyabb rendű jogszabályok nem írhatták felül annak vonatkozó rendelkezéseit. Egyes elemzők a vázolt problémák miatt az országot

139 Arapovic, Adis – Brljavac, Bedrudin: Election system of Bosnia and Herzegovina: Catalyst of Unsuccessful Democratization. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 2013. 16 (2). 18–37, itt: 31.

140 Uo. 32.

141 A két (egy roma és egy zsidó származású) politikus az EJEB-hez fordult, mivel etnikai hovatartozásuk miatt Bosznia-Hercegovina alkotmánya (IV–V. szakaszok) nem biztosítja számukra, hogy kollektív államfővé vagy az állami parlament felsőházának tagjává válasszák őket (így passzív választójoguk sérül). Ez csupán a három államalkotó nép (bosnyák, szerb, horvát) számára biztosított. A testület vonatkozó határozatában kimondta, hogy Bosznia-Hercegovina alkotmánya sérti a nemzeti kisebbségek politikai és emberi jogait. Az alkotmányos rendelkezés sérti továbbá *Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményt* is, melynek rendelkezéseit egyébként az ország magára nézve kötelezőnek ismerte el (Daytoni megállapodás, 6-os függelék: Megállapodás az emberi jogokról).

142 Polgári Eszter: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának legutóbbi döntéseiből. *Fundamentum*, 2010. 14 (1). 77–83. Letöltés helye: www.fundamentum.hu; letöltés ideje: 2019. 09. 18.

143 Két hasonló, Azra Zornić (2014) és Ilijaz Pilav (2016) ügyében hozott EJEB-határozat végrehajtása is várat magára.

nem tartják valódi demokráciának (átmeneti/hibrid rezsimnek tekintik), mivel az a nemzeti kisebbségeket kizárja a tényleges politikai részvételből.¹⁴⁴ Az Európai Bizottság az elmúlt években kiadott országjelentéseiben rendre jelezte, hogy az ország alkotmányos és jogalkotási keretét összhangba kell hoznia az EJEB vonatkozó ítélkezési gyakorlatával, ami tulajdonképpen átfogó alkotmánymódosítási kötelezettséget jelent Bosznia számára.

Albániában a többpártrendszer térnyerése, az ország demokratizálódása a nemzeti kisebbségeket küzdelmes időszak elé állította. 1992-ben az etnikai alapon szerveződő pártok számára, mint amilyen pl. a görög Omnia volt, megtiltották, hogy politikai pártként vegyenek részt a parlamenti választásokon. Ezt követően a szervezet nevet módosítva (Emberi Jogok Unió Párt) és kisebbségi spektrumát szélesítve, de alapvetően továbbra is főleg görög érdekeket képviselve indult és mérettette meg magát. Habár az ország 1998-ban elfogadott alkotmányának 20. szakasza lehetőséget nyújt az érdekvédelmi képviselői szervek létrehozására, továbbá a Nemzeti kisebbségek védelméről szóló törvény (2017) 8. és 9. szakaszának rendelkezései lehetővé teszik a politikai életben való egyenlő részvételt és a pártalapítást is, a gyakorlatban Albánia választási rendszere – a térségben egyedülálló módon – semmilyen mértékben nem segíti elő a nemzeti kisebbségek parlamenti képviseletét.

Amíg a többpártrendszer kialakulását követően Szerbia, Észak-Macedónia és Albánia fokozatosan tért át a többségiről az arányos választási rendszerre, addig Koszovóban, Montenegróban és Bosznia-Hercegovinában a tárgyalt időszakban már az első alkalommal megrendezett választások alkalmával arányos választási rendszerben választották meg a törvényhozás képviselőit. A nemzeti kisebbségek parlamenti képviseletének helyzete és pártjainak választási stratégiája, amit elsősorban lélekszámuk, politikai szervezethezük és nem utolsósorban az adott állam választási rendszere határoz meg, – amint az fentebb megfigyelhettük – eltérően alakult a Nyugat-Balkán országaiban. Ahol garantált parlamenti hellyel rendelkeznek (Koszovó), illetve kedvezményes küszöb (Montenegró, Szerbia), vagy egyéb módszertani sajátosság (Észak-Macedónia) könnyíti meg számukra a parlamentbe való bejutást, ott a nagyobb létszámú kisebbségek jobbra önállóan indulnak, és jellemzően a választásokat követően lépnek (kormány)koalícióra. Amennyiben csekély (Bosznia), vagy semmilyen kedvezményt nem biztosít a rendszer számukra (Albánia), ott a jelöltjeik általában a többségi pártok listáján indulnak, vagy kötnek velük választás előtti koalíciót,

144 Bell, Jared O.: Dayton and the Political Rights of Minorities: Considering Reform in Bosnia and Herzegovina after the Acceptance of its Membership Application to the European Union. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe (JEMIE)*, 2018. 17 (2). Letöltés helye: www.ecmi.de; letöltés ideje: 2020. 06. 06.

és közös listán indulnak a saját pártjuk színei alatt.¹⁴⁵ A kisebb létszámú, vagy a nagyobb, de fragmentáltabb nemzeti kisebbségek csekélyebb támogatottsággal bíró pártjait jobbra a többségi pártok választási listáin találjuk. E jelenséggel kapcsolatban azonban felmerül a kérdés, hogy egy többségi párt vajon mennyiben érdekelt a nemzeti kisebbségek érdekeinek valós képviselésében és érvényesítésében, illetve egyáltalán hajlandó-e azok autentikus módon való megfogalmazására.

Jelenleg az EU-csatlakozás kivétel nélkül kiemelt helyen szerepel mind a hat Nyugat-Balkán állam stratégiai céljai között. Az újonnan csatlakozni kívánó államok esetében a nemzetközi szervezet bővítéspolitikája a teljes körű kisebbségvédelem jeleit mutatja, mivel a *Koppenhágai kritériumok* teljesítésére a csatlakozás előfeltételeként hivatkozik.¹⁴⁶ A nemzeti kisebbségek problémái iránti érzékenységnek köszönhetően azt tapasztaljuk, hogy az általuk megfogalmazott igények a csatlakozási tárgyalások tematikájának részét képezhetik.¹⁴⁷

A hat vizsgált államban tapasztalt tendenciák arra engednek következtetni, hogy e nemzeti kisebbségeknek, köszönhetően elsősorban a tárgyaló államok nyugati orientációjának, euroatlanti csatlakozási ambícióinak, fokozatosan – gyakran hosszadalmas és összetett folyamatok révén – lehetősége nyílik arra, hogy érvényt szerezzenek törekvéseiknek, köztük az önálló parlamenti képviselőjük biztosításának is.

145 Szinte kivétel nélkül minden Nyugat-Balkán államban található egyébként olyan nemzeti kisebbségi párt vagy személy, amely a kormánykoalíció része, vagy amely kívülről támogatja azt. Koszovóban általában a Szerb Lista, Montenegróban jellemzően egy albán, egy bosnyák és egy horvát párt, Szerbiában a legutóbbi három parlamenti választást követően a VMSZ, Észak-Macedóniában az albán pártok egyike, továbbá a két nagy párttal koalícióban indul kisebbségi pártok, vagy a nagy pártok listáján induló nemzeti kisebbségi jelöltek. Bosznia-Hercegovinában jobbra a multiethnikus pártok listáin, Albániában pedig a három domináns párttal koalícióban, vagy listáikon figyelhetünk meg nemzeti kisebbségi jelölteket.

146 Lakatos, István: The protection of National and Ethnic Minorities by and within the EU. *European Human Rights Law Review*, 2019. 5. 502–511, itt: 502.

147 Montenegróval a csatlakozási tárgyalások megkezdésének feltétele volt az alkotmány és a nemzeti kisebbségi törvény összehangolása (2011). Szerbiának (magyar kezdeményezésre) Kisebbségi Akciótervet kellett készíteni a 23-as *Igazságügy és alapvető jogok* című tárgyalási fejezethez (2016). Albánia EU integrációs vállalásként fogadta el az új Nemzeti kisebbségek védelméről szóló törvényt (2017), és a nemzeti kisebbségek parlamenti képviselete is igényként fogalmazódhat meg később a csatlakozási tárgyalások folyamán. Boszniának minden bizonnyal a nemzeti kisebbségek jogait szem előtt tartva kell majd alkotmányt módosítania az európai unió csatlakozási tárgyalások előrehaladása érdekében.

PÁSZKÁN ZSOLT

A 2019-ES ROMÁNIAI ELNÖKVÁLASZTÁS

A romániai elnökválasztást az alkotmány 81. cikkelye¹ és a Románia elnökének megválasztásáról szóló 2004. évi 370. sz. törvény² szabályozza. Ennek értelmében az elnök megválasztása két fordulóban történik. A második fordulóra csak akkor kerül sor, ha az első fordulóban egyik jelölt sem szerezte meg az állandó választói jegyzékben szereplő szavazók 50 százaléka plusz 1 fő szavazatát. Az elnökválasztásra jelöltet politikai pártok vagy politikai szövetségek állíthatnak. A politikai szövetségek tagpártjai nem állíthatnak külön jelöltet. Rajtuk kívül független jelöltek is indulhatnak. A jelöltállítás feltétele 200 000 támogató aláírás összegyűjtése. Egy szavazó csak egy jelöltet támogathat.³

A jelöltek

A 2019-es romániai elnökválasztáson egyes források szerint huszonheten,⁴ mások szerint húszan⁵ indultak (volna) el. A jelölteket több szempont alapján is csoportosíthatnánk, itt viszont három kategóriába soroltuk őket: esélyesek, tervezők és „kalandorok”.

1 *Constituția României* (Románia alkotmánya). Letöltés helye: legislatie.resurse-pentru-democratie.org; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

2 *Legea nr. 370 din 20 septembrie 2004 (republicată) pentru alegerea Președintelui României* (A Románia elnökének megválasztásáról szóló (módosított) 2004. szeptember 20-i 370. sz. törvény). Letöltés helye: www.roaep.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

3 Uo. 4. cikk. 1-2. pont.

4 Alexandru, Ion: *Pelerinaj la BEC pentru depunerea candidaturilor la alegerile prezidențiale* (Elnökválasztási jelöltség-bejelentési zárandoklat a Központi Választási Irodánál). *Jurnalul Național*, 2019. szeptember 23. Letöltés helye: jurnalul.antena3.ro; letöltés ideje 2020. 05. 31.

5 Lazăr, Mihnea: *Liga Fantastică pentru Cotroceni. Cine sunt cei 23 candidați la Președenția României* (A cotroceni-i Fantasztikus Liga. A Románia elnöki címére jelentkező 23 jelölt). *Digi24*, 2019. szeptember 1. Letöltés helye: www.digi24.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

Az esélyesek

Ebbe a csoportba a három fő párt, vagy pártszövetség jelöltjeit soroltuk. A hivatalban lévő elnök Klaus Iohannis függetlenként⁶ indult a Nemzeti Liberális Párt (PNL – Partidul Național Liberal) támogatásával. Első mandátumát a nagyszebeni polgármesterségből az országos politikába viszonylag ismeretlenül bekerülve szerezte meg, miután Crin Antonescu néhány hónappal a 2014-es elnökválasztás után váratlanul visszalépett. 2009-ben már majdnem miniszterelnök lett, mert a PNL-ből és a szociáldemokratákból álló Szociál-Liberális Szövetség (USL – Uniunea Social-Liberală) őt jelölte erre a tisztségre, de Traian Băsescu elutasította a kinevezését.⁷ Iohannist a PNL-en kívül a hajdanán általa vezetett Romániai Németek Demokrata Fóruma (DFDR – Demokratisches Forum der Deutschen in Rumänien) is támogatta.

Viorica Dăncilă, a Szociáldemokrata Párt (PSD – Partidul Social Democrat) indította, hiszen akkor ő volt a párt elnöke,⁸ és az európai parlamenti választáson elszenvedett – a média és a politikai ellenfelek, illetve a párton belüli táborok által túlságosan negatívan és csak a 2016-os, teljesen más körülmények között kialakult eredményhez képest súlyos – vereség⁹ után úgy ítélték meg, hogy ez még mindig jobb megoldás, mint teljesen új jelöltet keresni, ezzel újra felszítva a párton belüli hatalmi harcot. Dăncilă a Románia Haladásáért Nemzeti Szövetség (UNDR – Uniunea Națională pentru Progresul României) és a mára teljesen jelentéktelenné vált történelmi Kereszténydemokrata Nemzeti Parasztpárt (PNȚCD – Partidul Național Țărănesc Creștin Democrat) is támogatta.

Dan Barnát a Mentsétek meg Romániát Szövetségből (USR – Uniunea Salvați România) és a Szabadság, Egység és Szolidaritás Pártjából (PLUS – Partidul Libertate, Unitate și Solidaritate) álló USR–PLUS 2020 Szövetség (Alianța 2020 USR–PLUS) indította. Az esélyeinek valószínűleg nem tett jót, hogy a *Rise Project* oknyomozó portál a kampányidőszak elejére időzített egy anyagot Dan Barna évekkal korábbi, európai

6 Románia alkotmánya szerint: „84. szakasz – Összeférhetlenségek és immunitások. (1) Mandátumának időtartama alatt Románia Elnöke nem lehet valamely pártnak a tagja és nem tölthet be semmilyen más köz- és magántisztséget”. Letöltés helye: jog.sapientia.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

7 Pană, Ștefan: Cine sunt candidații la alegerile prezidențiale din 2019 (Kik a 2019-es elnökválasztás jelöltjei). *Libertatea*, 2019. november 8. Letöltés helye: www.libertatea.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

8 Viorica Dăncilă a fost aleasă președinte al PSD, Eugen Teodorovici – președinte executiv, iar Mihai Fifor – secretar general (Viorica Dăncilă választották meg a PSD elnökének, Eugen Teodorovici-t ügyvezető elnöknek, Mihai Fifort pedig főtitkárnak). *Profit*, 2019. június 29. Letöltés helye: www.profit.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

9 2019-es európai választási eredmények. *Európai Parlament honlapja*. Letöltés helye: europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

pénzeket érintő ügyleteiről,¹⁰ és az sem, hogy az USR-en belül nem sokkal a választás előtt belső harcok indultak.¹¹

A tervezők

Ide azok a jelöltek kerültek, akik bár nem rendelkeztek tényleges eséllyel a 2019-es elnökválasztáson, indításuk valamilyen távlatos politikai célt szolgált, függetlenül attól, hogy ez reális cél-e vagy sem. Ebbe a csoportba soroltuk a már említett Mircea Diaconut, a Călin Popescu-Tăriceanu által vezetett Liberálisok és Demokraták Szövetsége (ALDE – Alianța Liberalilor și Democraților) és a Victor Ponta által volt PSD-sekből létrehozott Pro Románia Párt (PPR – Partidul Pro România) közös jelöltjét. Valószínűleg függetlenként mindenképpen elindult volna az elnökválasztáson, de kapóra jött számára, hogy az ALDE számára kudarcos európai parlamenti választás után a PSD már nem kívánta Tăriceanut támogatni közös jelöltként,¹² Ponta pártja viszont semmiképpen sem akart PSD-s jelöltet támogatni, hiszen azon dolgozott, hogy az ALDE kiléptetésével a koalícióból megbuktassa a Dăncilă-kormányt.¹³

A csoport másik tagja Kelemen Hunor, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) elnöke, aki másodjára mérettette meg magát a romániai elnökválasztáson és akire majd külön részletesebben kitérünk.

A harmadik szereplő ebben a kategóriában Theodor Paleologu volt, aki a Traian Băsescu volt elnök által létrehozott Népi Mozgalom Pártja (PMP – Partidul Mișcarea Populară) képviselőjeként jelöltette magát. Kétszer is volt már parlamenti képviselő az azóta a PNL-be beolvasztott Demokrata-Liberális Párt (PDL – Partidul Democrat-Liberal) színeiben, és művelődési miniszteri tisztséget is betöltött az első Boc-kormányban.¹⁴

Szintén ide sorolható Viorel Cataramă volt PNL-es politikus és képviselő, üzletember, aki már az 1989-es rendszerváltás óta jelen van a politikai színpadon (több-kevesebb

10 Puiuț, Romana – Poenariu, Ana: Adevărul despre Dan Barna (Az igazság Dan Barnáról). *Rise Project*, 2019. október 15. Letöltés helye: www.riseproject.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

11 Războiul pentru putere continuă în USR: Echipa lui Dan Barna, acuzată de Cosette Chichirău că avea mijloace de fraudare a votului intern pentru șefia partidului (Az USR-en belül folytatódik a hatalmi harc: Cosette Chichirău azzal vádolja Dan Barna csapatát, hogy rendelkezett a pártelnökségért kiírt belső szavazás meghamisításához szükséges eszközökkel). *B1*, 2019. szeptember 9. Letöltés helye: www.b1.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

12 Tăriceanu, reacție după declarația lui Liviu Dragnea privind candidatul la prezidențiale (Tăriceanu reakciója Liviu Dragnea elnökválasztási jelöltre vonatkozó nyilatkozata után). *Digi24*, 2019. május 26. Letöltés helye: www.digi24.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

13 Ponta, Victor: Pro România îl va susține pe candidatul independent Mircea Diaconu (Victor Ponta: A Pro România Mircea Diaconu független jelöltet támogatja majd). *Digi24*, 2019. augusztus 26. Letöltés helye: www.digi24.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

14 Pană, 2019. Cine sunt candidații, i.m.

sikerrel). 2019-ben pedig egy új szerveződés, a PNL jobboldali kihívójának szánt Liberális Jobboldal nevű szervezet színeiben jelentkezett be az elnökválasztásra.¹⁵

Ennek a csoportnak az utolsó tagjaként Ramona Ioana Bruynseels említhető, aki a korrupció miatt a börtönt szintén megjárt és ezért a közügyektől még mindig eltiltott Dan Voiculescu (többek között a több televízióval – köztük az Antena3 hírtelevízióval – és számos sajtótermékkel rendelkező Intact-csoport tulajdonosa) által létrehozott párt, a hajdani Humanista, majd Konzervatív Párt utódjának számító Humanista Erő Szociál-Liberális Pártja (PPU – Partidul Puterii Umaniste [social-liberal]) színeiben indult az elnökválasztáson. Jelen esetben nem maga a személy volt fontos, aki korábban csak néhány jelentéktlenebb kormányzati tisztséget töltött be a Tudose-, majd a Dăncilă-kormányban,¹⁶ hanem az a kísérlet, melynek célja egy szinte teljesen ismeretlen személy „felépítése” volt a rendelkezésre álló jelentős médiaháttér és anyagi források (a jelölt férje, Dominic Bruynseels jelentős vagyonnal rendelkező bankár¹⁷) segítségével.

A „kalandorok”

Ez a jelző nem értékítélet kíván lenni, hiszen a választás és választhatóság alapvetően fontos jog. Ugyanakkor azt a bizonytalanságot jelzi, mely azok indítékaival kapcsolatos, akik jelentős mértékű anyagi forrást, energiát és időt fektetnek be egy látszólag vagy (egyelőre) ténylegesen reménytelen ügybe. Ebben a csoportban egyaránt megtalálhatók olyan személyek, akik meggyőződésből, általában a jelenlegi politikai elittel, vagy csak a szűken vett politikai irányzatuk jelenlegi képviselőivel szembeni elégedetlenség miatt próbálnak meg elindulni a választáson, és olyanok is, akik az ezzel járó néhány percnyi „dicsőségért”, vagy politikai exhibicionizmusból. A 2019-es elnökválasztás sem volt mentes az ilyenfajta jelentkezőktől. Az új politikai erők megjelenésének nehézségeire mutat rá, hogy a magát a politika baloldalára pozicionáló *Demos* képviselőjében induló, viszonylag nagy aktivista tapasztalattal és ismertséggel rendelkező, a „progresszív” oldalon is radikálisan elvhűnek

¹⁵ Uo.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Moşoianu, Adi: Ce avere are bancherul de top a căruia soție, fost secretar de stat și consilier la Guvern, candidează la președenția României din partea partidului lui Dan Voiculescu (Mekkora vagyona van annak a csúcsbankárnak, akinek a volt államtitkár és kormányzati tanácsadó felesége Dan Voiculescu pártja képviselőjében jelölteti magát Románia elnökének). *Profit*, 2019. június 14. Letöltés helye: www.profit.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

számító Claudiu Crăciun¹⁸ alig 13 000 aláírást volt képes összegyűjteni.¹⁹ Más jelöltek, pontosabban mondva még csak jelöltségre jelentkezők rendelkeztek némi politikai előélettel és saját pártjukkal szembeni elégedetlenségüket fejezték ki a próbálkozásukkal. Ebbe az alcsoportba tartozik két volt szociáldemokrata (PSD) színében politizáló jelentkező, akiket ugyanaz a személy (igaz, ellenkező előjellel), az európai parlamenti választás másnapján börtönbüntetésre ítélt²⁰ Liviu Dragnea köt össze. Az elnökválasztáson a Nemzeti Méltóságért Alternatíva (ADN – Alternativa pentru Demnitate Națională) képviselőjében induló Cătălin Ivan²¹ azért szakított a pártjával, mert Liviu Dragneát választotta meg elnökének, míg a párton belüli „keményvonalasok” új reménységének tekintett Liviu Pleșoiu²² éppen azért szakított a PSD-vel, mert az nem állt ki a „párhuzamos állam” által üldözött Liviu Dragnea mellett. Ebben a kategóriában más közös metszetek is vannak, például a *dákopátia*.²³ Azon kívül, hogy Cătălin Ivan újdonsült pártjának román betűszava, az ADN a dezoxiribonukleinsavat is jelöli a román nyelvben és ezzel – valószínűleg – a párt által hirdetett eszmék genetikai determináltságát kívánták kifejezni, több jelöltségre jelentkező is zászlajára tűzte a dákopátiát. Míg Liviu Pleșoiu megelégedett azzal, hogy az identitárius hitvallását a Bucsecs-hegységben lévő Szfinx²⁴ nevű sziklaképződménnyel illusztrálja,²⁵ más jelentkezők elnökválasztási aláírásgyűjtési kampányuk középpontjába állítják. Ilyen például a „politikai veteránnak” számító Gheorghe Funar, aki azon kívül, hogy tizenkét évig Kolozsvár polgármestere és négy évig Kolozs megyei szenátor lehetett,²⁶ az 1992-es elnökválasztáson a 3. helyen végzett, 1,3 millió szavazatot gyűjtve be, ami a leadott voksok 10 százalékát jelentette. Igaz, négy évvel később már csak 3 százalékos támogatottságot

18 A Claudiu Crăciun szócikke. *Wikipedia*. Letöltés helye: en.wikipedia.org; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

19 Alexandru Costea: Claudiu Crăciun, candidatul Demos la prezidențiale: Nu am atins pragul. Am strâns doar 13 000 de semnături (Claudiu Crăciun, a Demos elnökválasztási jelöltje: Nem sikerült átlépnünk a küszöböt. Csak 13 000 aláírást gyűjtöttünk össze). *Mediafax*, 2019. szeptember 22. Letöltés helye: www.mediafax.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

20 Liviu Dragnea, condamnat definitiv la trei ani și jumătate de închisoare (Liviu Dragneát jogerősen három és fél év börtönre ítélték). *Deutsche Welle*, 2019. május 27. Letöltés helye: www.dw.com; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

21 Pană, 2019. Cine sunt candidații, i.m.

22 Lazăr, 2019. Liga Fantastică, i.m.

23 Az Erdély területén lezajlott dák–román kontinuitás-elmélet ezen szélsőséges változatának a hívei teljes mértékben tagadják a római hatást, a mai románok „tisztá” dák eredetét hirdetik.

24 A dákopáták szerint ez a hegység a dákok hajdani „szent helye”, melyet titkos alagutak kötnek össze az egész világgal, de az egyiptomi piramisokkal mindenképpen. További részletek például itt: Bunilă, Iulian: Tunelurile secrete ale României: cum au apărut „Triunghiul de aur” al Daciei – rețeaua dintre Bucegi și Egipt, tunelul și piramida paranormală din Ceahlău (Románia titkos alagútjai: hogyan jelent meg Dácia „aranyháromszöge” – a Bucsecs és Egyiptom közötti hálózat, a csalhói alagút és paranormális piramis). *Adevărul*, 2015. március 28. Letöltés helye: adevarul.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

25 Liviu Pleșoiu oldala. *Facebook*. Letöltés helye: www.facebook.com; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

26 Gheorghe Funar szócikke. *Wikipedia*. Letöltés helye: ro.wikipedia.org; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

szerzett.²⁷ Nagypolitikából történt kiszorulása után Funar egyre meredekebb elméletekkel próbál megkapaszkodni a közélet periferiájának a periferiáján.²⁸ És ugyanehhez a vonulathoz tartozik a volt idegenlégiós Cătălin Berenghi is, aki ha éppen nem sertéstetemetek és el a Bukarestbe tervezett (azóta a napirendről lekerült) mecset tervezett helyszínén,²⁹ akkor magyarellenes uszítással és Ferenc pápa elleni merénylettel való fenyegetőzéssel³⁰ foglalkozik. Berenghi a beszédes DAC (Konzervatív Autonóm Dácizmus – Dacismul Autonom Conservator) betűszóval illetett párt nevében indulna.³¹ A dákopatak sorát (legalábbis az „ügyet” nyíltan szolgálók közül) Dorin Dimitrie Stoichescu, egy eddig teljesen ismeretlen aradi zárta, aki az indulási szándékát beharangozó „beszédét” „a dákok rejtkehelyéről, az ősök Hátszeg környéki trónjáról” intézte a néphez, akinek fő üzenete az volt, hogy „Dr. Călin Georgescu legyen Románia miniszterelnöke”.³² A mai napig nem tudjuk, hogy kicsoda ez a titokzatos Georgescu úr.

A politikai naivak csoportjába lehetne sorolni a 45 éves Mădălina Baronea marketing-szakértőt, aki legfőbb programjának Liviu Dragnea és Radu Mazăre (Konstanca [Constanța] korrupcióért elítélt volt polgármestere) kegyelemben részesítését, az összes bíró fizetésének felére csökkentését tekinti. Ígéretei között szerepel még Nagy-Románia visszaállítása (azaz az „egyesülés” Moldova Köztársasággal), és Olaszország gazdaságának 10 éven belüli utolérése.³³ Mielőtt azt gondolnánk, hogy ilyen „ígéretekkel” csak a „futottak még” kategóriában találkozhatunk, Románia kormányfői tisztségét a jelen tanulmány írásakor (még) betöltő Ludovic Orban a koronavírus-válságból következő gazdasági visszaesés hatásaival még csak ismerkedve azt ígéri, hogy Románia öt éven belül meghaladja majd az EU-s átlagot az egy főre eső GDP

27 Lazăr, 2019. Liga Fantastică, i.m.

28 Fő állításai: Jézus géta-dák volt, aki azért beszélt arámi nyelven, mert az a géta-dák nyelvből alakult ki, a világ minden népe a géta-dákokból származik és valójában ők voltak az igazi „kiválasztott nép”, a Deutschland országnév pedig Dákok Országát jelenti. További részletek: Ruscior, Cosmin: Gheorghe Funar, interviu insolit la RFI: Piramidele din Egipt au fost construite de geto-daci (Gheorghe Funar szokatlan interjúja az RFI-nek: Az egyiptomi piramisokat a géta-dákok építették). *RFI*, 2014. október 30. Letöltés helye: www.rfi.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

29 Protest inedit al unui bucureștean. A îngropat două carcace de porc pe terenul concesionat comunității musulmae (Egy bukaresti szokatlan tiltakozása. Két sertéstetemet ássott el a muzulmán közösségnek koncesszióba adott telken). *Puterea*, 2015. augusztus 24. Letöltés helye: www.puterea.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

30 A pápa Csiksomlyón: merénylettel fenyegetőzött a volt román idegenlégiós. *Maszol*, 2019. március 7. Letöltés helye: www.maszol.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

31 A párt fő honlapja e tanulmány megírásakor már nem működik. A párt bákói (Bacău) szervezetének Facebook-oldala viszont eligazítást nyújt a szellemiségét illetően. *Facebook/Partidul Dacismului Autonom Conservator*. Letöltés helye: www.facebook.com; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

32 Lazăr, 2019. Liga Fantastică, i.m.

33 Tirpan, Mihaela: Candidat la alegerile prezidențiale, declarații INCREDIBILE: „Îi grațiez pe Mazăre și Dragnea (Elnökjelölt HIHETETLEN nyilatkozatai: „Kegyelemben részesítem Mazărét és Dragneát”). *Ordinea*, 2019. május 23. Letöltés helye: www.ordinea.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

terén³⁴ (az EU-tagországok között jelenleg az utolsó előtti helyen van³⁵). Baroncea végül nem indult és visszalépett³⁶ egy másik jelölt, a szintén a „kalandorok” kategóriába tartozó Alexandru Cumpănașu javára. Ezt a csoportot erősíti még Sebastian Constantin Popescu állatorvos, a 2019-es elnökválasztás legfiatalabb jelentkezője és az általa alapított Új Románia Párt (PNP – Partidul Noua Romanie) elnöke, aki testőrség és pihenőnapok nélküli elnöki mandátumot és „egyesülést” ígért Moldova Köztársasággal.³⁷ Ugyanide sorolhatjuk még az 1985-ben az Egyesült Államokba emigrált, ott a floridai románokból Román–Amerikai Ligát szervező, 2017-ben pedig Román Nemzet Pártja (PNRo – Partidul Națiunea Română) néven szervezetet létrehozó John-Ion Banut is.

A „kalandorok” csoportnak saját „színészfrakciója” is volt, mely nemcsak a politikai pályán már nem kezdő Mircea Diaconuból állt, hanem ezt „erősítette” még két kevésbé ismert színész, Florin Călinescu is és a cirkuszigazgatóvá vált Bogdan Stanoevici.³⁸ A színészi háttérrel rendelkező jelentkezők „inflációját” valószínűleg az is erősítette, hogy Ukrajnában a legutóbbi választás nyomán éppen egy korábban elnököt parodizáló színész lett az új elnök. Így kézenfekvőnek tűnhetett, hogy a média, a képernyő által biztosított népszerűség, vagy jobban mondva „láthatóság” szavazatokra váltható, különösen akkor, ha a kínálat nem elég vonzó a választók számára.

A Gheorghe Funar típusú „furcsák” csoportjához tartozik még a „bányászjárások” néven elhíresült felforgató tevékenységéért a börtönt is megjárt Miron Cozma, a magyarellenes akciókról és hangulatkeltésekről, közpénzek gyanús eltűntetéséről és egyik rokona tragikus végét meglovagoló Alexandru Cumpănașu,³⁹ a Duna végigúszásával és történelmi „ízű” nevével ismertté vált könyvtáros, Avram Iancu,⁴⁰ és a politikai fantazmagóriák egyik nagy mestere, a PSD által parlamenti képviselőséggel jutalmazott, majd különféle (pl. oltásellenes) rémhírek terjesztése miatt végül kizárt Ninel Peia. Ez utóbbi volt az, aki a bukaresti Colectiv klubnál történt, számos halálesettel végződött tragikus baleset⁴¹ után, Ilfov megyei képviselőként és a Román Hírszerzési Szolgálat (SRI – Serviciul Român de Informații) által működtetett Akadémia doktoranduszaként azt állította, hogy külföldi erők egy „budapesti egyetemen” titkos tervet dolgoztak ki

34 Vișan, Irinela: Orban: Obiectiv – în maximum cinci ani România să depășească PIB-ul mediu la nivel european (Orban: Célkitűzés – Románia legfeljebb öt éven belül haladja meg az európai szintű átlagos GDP-t). *Agerpres*, 2020. június 11. Letöltés helye: www.agerpres.ro; letöltés ideje: 2020. 06. 12.

35 Real GDP per capita. *Eurostat*. Letöltés helye: ec.europa.eu; letöltés ideje: 2020. 06. 12.

36 Lazăr, 2019. Liga Fantastică, i.m.

37 Cine este Sebastian Popescu, cel mai tânăr dintre candidații la prezidențiale în 2019 (Kicsoda Sebastian Popescu, a 2019-es elnökválasztás legfiatalabb tagja). *Stirileprotv*, 2019. november 6. Letöltés helye: stirileprotv.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

38 Uo.

39 Mészáros Tímea: A Caracalban meggyilkolt lány magyargyűlölő nagybátyja is államfői babérokra törne. *Főtér*, 2019. augusztus 30. Letöltés helye: foter.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

40 *Iavram Iancu honlapja*. Letöltés helye: iancuvram.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

41 Tragédia a Colectiv szórakozóhelyen. *Wikipedia*. Letöltés helye: hu.wikipedia.org; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

Románia három köztársaságra osztásáról.⁴² Ez a fantazmagória 2020-ra a hivatalos elnöki diskurzus szintjére „emelkedett”!⁴³ Ide sorolható még a függetlenként jelentkező Marian Bătăiosu gépészmérnök és festő, aki a következő célokat valósította volna meg, ha megválasztják elnöknek: Romániát Isten Királyságává (Civitas Dei), valamint Bukarestet Új Jeruzsálemmé akarta változtatni. A fővárost Tergovistyebe (Târgoviște) helyezte volna át és Bukarest székhellyel létrehozta volna a Keresztény Világ Államainak Szövetségét.⁴⁴

Végül megemlíthető még a Bukarest melletti Voluntari települést vezető Florentin Pandeale, aki mellesleg Gabriela Firea PSD-s főpolgármester férje; Emanuel Onoriu, aki a Romániai Romák Nemzeti Keresztény Szövetsége (UNCRR – Partidul Uniunea Națională Creștină a Romilor din România) színeiben és szakácstudományával kampányolva jelentkezett be a 2019-es elnökválasztásra.⁴⁵ Rajtuk kívül még Radu Moraru tévés műsorvezető,⁴⁶ a Hazafias Összromáság Pártja (PRPP – Partidului Românilor Patrioți de Pretutindeni) képviselőjeként jelentkező Maria Minea,⁴⁷ Bobby-George-Marius Păunescu rendező, producer, forgatókönyvíró és üzletember,⁴⁸ a román betűszavában „Otthon” jelentésű Állásfoglalás, Szolidaritás, Cselekvés Polgári Alternatíva Párt (A.C.A.S.A. – Partidul Alternativa Civică, Atitudine, Solidaritate, Acțiune) nevében indulni kívánó Nicolae-George Epurescu,⁴⁹ Marin Duță,⁵⁰ Bogdan-Mihail Zamfir⁵¹ független jelöltek.

A jelöltséghez szükséges 200 000 támogató aláírás összegyűjtése csak 14 jelentkezőnek sikerült, ennek nehézségét mutatja, hogy csak öt jelölt (Klaus Iohannis, Viorica Dăncilă, Mircea Diaconu, Dan Barna és Theodor Paleologu tudott 300 000 aláírásnál többet összegyűjteni, és ez a sorrend az aláírások számát is tükrözi). A Központi Választási Iroda (KVI) több jelentkező esetében nem fogadta el hitelesnek az aláírásokat, és elutasította a jelöltté nyilvánításukat. Az Alkotmánybíróság viszont négy esetben ezt megváltoztatta, de közülük

42 Badea, Felix Mihai: Un deputat și DOCTORAND la Academia SRI lansează o IPOTEZĂ HALUCINANTĂ. România urma să fie „RUPTĂ” în trei după incendiul de la Colectiv (Egy képviselő és a SRI Akadémia DOKTORANDUSZA ÉSZBONTÓ HIPOTÉZIST állít fel: Romániát három részre „SZAKÍTOTTÁK” volna a Colectivnél történt baleset után). *Evenimentul zilei*, 2016. szeptember 3. Letöltés helye: evz.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

43 Iohannis: Amíg én vagyok Románia elnöke, addig ilyen törvény nem lesz! (videó). *UH*, 2020. április 29. Letöltés helye: uh.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

44 Marian, Mircea: Salonul cu prezidențiabili. Candidați serioși, candidați fără șansă, candidați penibili (Az elnökjelöltek arcképcsarnoka. Komoly jelöltek, esélytelen jelöltek, nevetséges jelöltek). *Newsweek România*, 2019. szeptember 13. Letöltés helye: newsweek.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

45 Lazăr, 2019. Liga Fantastică, i.m.

46 Marian, 2019. Salonul cu prezidențiabili, i.m.

47 *A Központi Választási Iroda (BEC) 2019-es elnökválasztási honlapja*. Letöltés helye: prezidentiale2019.bec.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

48 Bobby Păunescu szócikke. *Wikipedia*. Letöltés helye: ro.wikipedia.org; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

49 *A Központi Választási Iroda (BEC) 2019-es elnökválasztási honlapja*. Letöltés helye: prezidentiale2019.bec.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

50 Uo.

51 Uo.

végül csak Viorel Cataramă indult el a választáson.⁵² Ugyanakkor a KVI 8 jelentkező ellen büntetőfeljelentést tett hamis aláírások benyújtása miatt,⁵³ de így a szavazólapra az alábbi jelöltek kerültek fel (a sorrendet a KVI sorsolással döntötte el):⁵⁴

1. Klaus Iohannis – független; támogató(k): PNL, DFDR; jelmondat: *Egy normális Romániáért*;
2. Theodor Paleologu – PMP; *Tisztelet, képzés, teljesítmény*;
3. Dan Barna – USR–PLUS Szövetség; *Boldogan Romániában*;
4. Kelemen Hunor – RMDSZ; *Mindenkinek respekt!*;
5. Viorica Dăncilă – PSD, UNPR, PNȚCD; *Minden román mellett*;
6. Cătălin Ivan – ADN; *Elnök a románokért*;
7. Ninel Peia – PNR⁵⁵; *Egy elnök, mint senki más*;
8. Sebastian Constantin Popescu – PNR; *Egy új Romániáért*;
9. John Ion Banu – PNRO; *A románok bizonyossága*;
10. Mircea Diaconu – független: PPR, ALDE; *Jóhiszeműen*;
11. Bogdan Stanoevici – független; *Románia, újra itthon*;
12. Ramona Ioana Bruynseels – PPU; *Mentelmi jog nélkül*;
13. Viorel Cataramă – DL⁵⁶; *Dolgozol és nyersz*;
14. Alexandru Cumpănașu – független; *Vagy mi, vagy ők*.

52 A 2019-es elnökválasztás szócikke. *Wikipedia*. Letöltés helye: ro.wikipedia.org; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

53 Olteanu, Irina: BEC a depus plângere penală împotriva a 8 candidați la prezidențiale, pentru fals în semnături (A KVI büntetőügyi feljelentést tett hamis aláírások miatt 8 elnökválasztási jelölt ellen). *Ziare.com*, 2019. szeptember 24. Letöltés helye: ziare.com; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

54 Start oficial pentru campania electorală. Cine sunt candidații din alegerile prezidențiale 2019 (A választási kampány hivatalos rajtja. Kik a 2019-es elnökválasztás jelöltjei). *Digi24*, 2019. október 12. Letöltés helye: www.digi24.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

55 Román Nép Pártja (Partidul Neamului Romanesc)

56 Liberális Jobb (Dreapta Liberala)

A kampány

A 2019-es elnökválasztással kapcsolatos teljes választási folyamat augusztus 28-án kezdődött el (ekkor hozták nyilvánosságra a választás napját). Ezen belül az első fordulóra vonatkozó választási kampány október 12-én vette kezdetét és november 9-én, reggel 7 órakor ért véget.⁵⁷

A jelöltek, illetve a mögöttük álló kampánycsapatok programokat készítettek, ezek meg is jelentek, a közéletet pedig elárasztották a kampányüzenetek. A romániai elnökválasztás során mindig gondot okoz, hogy bár ez a „leglátványosabb” választási típus (a verseny nem arctalan pártok, hanem személyek között zajlik, a végeredmény a kevésbé tájékozottak számára is könnyen átlátható, megérthető és így tovább), az elnöki hatáskörök korlátozottsága⁵⁸ miatt a kampányok vagy banális általánosságokból, vagy az elnöki tisztség lehetőségeit meghaladó ígéretésekből állnak.⁵⁹

A román politikai elit ötlettelenségét tükrözi, hogy az elnökjelöltek programjai még a szigorúan vett elnöki hatáskörök közé tartozó két területen sem tudtak konkrét elképzelésekkel előrukkolni. Klaus Iohannis gyakorlatilag megismételte a 2014-es kampányprogramja ezzel kapcsolatos részeit, a nemzetbiztonsággal kapcsolatos intézmények megerősítését, jelentősebb védelmi költségvetést, erősebb hadsereget és titkosszolgálatokat ígérve, miközben nem világos, hogy első mandátuma alatt történtek-e és ha igen, milyen mértékben változások ezeken a területeken.⁶⁰ Mert annak ellenére, hogy Klaus Iohannis szeret azzal dicsekedni, hogy ő érte el a védelmi költségvetés felemelését a NATO által ajánlott 2 százalékos (GDP-arányos) szintre, első mandátuma alatt ez valójában sohasem történt meg.⁶¹

57 Alegeri prezidențiale 2019. Azi începe campania electorală: Calendarul procesului electoral (2019-es elnökválasztás. Ma kezdődik a választási kampány. A választási folyamat menetrendje). *Digi24*, 2019. október 12. Letöltés helye: www.digi24.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

58 Románia alkotmánya két területen jelöl ki (a törvények kihirdetésével, bizonyos tisztségviselők kinevezésével kapcsolatos feladatokon, hatáskörökön túlmenően) feladatokat az elnök számára, a külpolitika és a honvédelem terén. Ld. Románia alkotmánya 91. és 92. szakasza. Letöltés helye: jog.sapientia.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

59 Cotroceni 2019: programe da, dezbateri ba! (Cotroceni 2019: programok vannak, viták nincsenek!). *Bihon Online*, 2019. november 7. Letöltés helye: bihon.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

60 Lica, Adina: Ce ne promit candidații la alegerile prezidențiale pe anticorupție și securitate națională? (Mit ígérnek az elnökválasztási jelöltek a korrupcióellenesség és a nemzetbiztonság terén?). *Contributors*, 2019. november 5. Letöltés helye: www.contributors.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

61 Popescu, Andrei Luca: Câtă grijă are România de Armată, în miliarde de euro la buget (Mennyire gondoskodik Románia a hadseregről, a költségvetésből származó euró milliárdokban). *Szabad Európa Rádió Románia*, 2019. december 23. Letöltés helye: romania.europalibera.org; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

A 2019-es elnökválasztás kampányát pedig az is befolyásolta, hogy a kormányellenes tüntetések,⁶² az európai parlamenti választási eredmény, és Liviu Dragnea pártelnök börtönbe zárása miatt megrendült önbizalmú, belső struktúrájú és támogatottságú PSD jelöltje, a folyamatos politikai és médiatámadásokkal szembesülő Viorica Dăncilă szinte semmilyen eséllyel nem rendelkezett a választás megnyerésére, számára a második hely és ezzel a második fordulóra bejutás volt a tét. De ez nem az elnökválasztás megnyerése, hanem a párton belüli hatalmi harcok túlélése érdekében történt.⁶³ Végül, bár sikerült bejutnia a második fordulóra, Viorica Dăncilă az elnökválasztás után nem tudta megőrizni pártelnöki tisztségét.⁶⁴

A harmadik számú esélyes, Dan Barna pedig arra készült, hogy a szinte biztosan megválasztott Klaus Iohannis gyorsan kieroszakolja az USR és PLUS által erőteljesen, a PNL által viszont csak fél szájjal támogatott előrehozott parlamenti választást és a jövőendőbeli közös PNL–USR, vagy PNL–USR–PLUS kormányzás reményében igyekezett minél jobban kerülni a nyílt konfrontálódást Iohannisszal. Ezzel viszont pontosan azt a harcias hozzáállást nem tudta felmutatni a kampányban, mely meggyőzhette volna a bizonytalan választók egy részét arról, hogy az USR képviselőjeként a politikai elit régi beidegződéseit meghaladni képes politikát tud folytatni. Ehhez a téves helyzetfelméréshez hozzájárulhatott az is, hogy egyes felmérések még augusztusban is Dan Barnát mutatták a legesélyesebbnek a második hely megszerzésére az első fordulóban (megelőzve a nem is induló Victor Pontát, Călin Popescu Tăriceanút, valamint az induló és végül második helyezett Viorica Dănciát).⁶⁵ Ez, valamint az elhibázott taktika nemcsak a második fordulóra jutás lehetőségétől fosztotta meg Dan Barnát (újabb elégedetlenkedést váltva ki a párton belül,⁶⁶

62 Százezres kormányellenes tüntetés Romániában, több mint 220 sérült. *Origo*, 2018. augusztus 10. Letöltés helye: www.origo.hu; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

63 Dăncilă, Viorica: Dacă nu intram în turul 2, trebuia să-mi depun mandatul (Viorica Dăncilă: Ha nem jutottam volna be a második fordulóra, vissza kellett volna adnom a mandátumomat). *Digi24*, 2019. november 10. Letöltés helye: www.digi24.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

64 Andrei, Cristian: Breaking News. Viorica Dăncilă a demisionat de la conducerea PSD. Marcel Ciolacu, președinte interimar (Breaking News. Viorica Dăncilă lemondott a PSD éléről. Marcel Ciolacu az ideiglenes elnök). *Szabad Európa Rádió Románia*, 2019. november 26. Letöltés helye: romania.europalibera.org; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

65 Isăilă, Emilian: De ce Dan Barna este marele favorit pentru intrarea în turul doi al alegerilor prezidențiale? (Miért Dan Barna a nagy esélyes arra, hogy bekerüljön az elnökválasztás második fordulójába?). *Politiknews*, 2019. szeptember 2. Letöltési hely: politiknews.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

66 „(...) Cosette Chichiră bűfő este, a Digi24-ben elmondta Dan Barnának, hogy a kampánystratégia annak ellenére elhibázott volt, hogy azt az USR–PLUS elnökjelöltje nagyon jól végrehajtotta. »Stratégiai hiba volt, nekünk azért a választói harmadért kellett volna megküzdenünk, mely egybeesik Klaus Iohannis választóival, a stratégia viszont úgy döntött, hogy ne tegyük ezt. Némiképpen mi Dăncilával küzdöttünk meg, nem Iohannis-szal«, magyarázta az USR jásvásári vezetője, Cosette Chichirău». In: Crăngașu, Elena: Culisele USR/A fost decizie consultarea membrilor pentru reconfirmarea lui Dan Barna, după ce doi lideri ai partidului i-au cerut demisia (USR-s kulisszatitkok/Döntés született a tagok megkérdéséről Dan Barna tisztségében történő megerősítéséről, miután a párt két vezetője a lemondását kérte). *Mediafax*, 2019. november 12. Letöltés helye: www.mediafax; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

de a célt, az előrehozott választást sem sikerült elérni, mert az új koronavírus-járvány⁶⁷ levette a kérdést a napirendről.

Így aztán a jelöltek párhuzamos pályákon, monológok formájában kampányoltak, Iohannis és Dăncilă egyetlen választási vitában sem véve részt. Többes viták csak a kevésbé esélyes jelöltek között zajlottak, de azok is csak egy-két résztvevővel. Kelemen Hunor és Theodor Paleologu voltak a legnyitottabbak az ilyenfajta kampányeseményekre,⁶⁸ az egyik ilyen vitán pedig még Dan Barna is részt vett.⁶⁹

A diaszpóra ügye

A romániai választások kapcsán diaszpóra alatt azokat a román állampolgárokat értik, akik 1989 után és különösen Románia EU-csatlakozását követően hagyták el az országot, azaz többé-kevésbé állandóan külföldön tartózkodnak és életvitelszerűen külföldön élnek. Számukról nincsenek pontos adatok, a becslések jelenleg 3 és 4 millió között mozognak, a szavazati joggal rendelkezők számát pedig legalább 2,25 millióra teszik.⁷⁰ Ráadásul a külföldön dolgozó román állampolgárok jelentős része nem a hivatalos gazdaságban tevékenykedik, tartózkodási országában nem részesül valamilyen egészségügyi biztosítási formában, így a romániai „ingyenes”, állami rendszeren belüli ellátottság fenntartása érdekében csak korlátozott mértékben hajlandó hivatalossá tenni külföldi tartózkodását, bejelentve ezt a romániai hatóságoknak.

Ez a bizonytalanság nehézkessé teszi a romániai szavazások külföldi helyszíneken történő megszervezését, mert nehéz megbecsülni a szükséges szavazóköri, szavazóhelyek, szavazólapok, az ezek biztosításához elégséges személyzet számát. Az is igaz, hogy az eddigi választások során a diaszpóra általában a PSD, illetve az elődpártjai által indított jelöltek ellen szavazott (az egyetlen kivétel a 2000-es elnökválasztás második fordulója volt, de akkor Ion Iliescu és a Nagy-Románia Párt elnöke, Corneliu Vadim Tudor mérkőzött meg

67 Illyés Gergely elemzése a Hogyan alakult Románia politikája 2020 járvány sújtotta tavaszán? című összeállításban. *KKI 4:1, Az Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa*, 2020. Letöltés helye: kki.hu; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

68 Merőben másképpen képzel el az államfő hatásköreit Kelemen Hunor és Theodor Paleologu. *Maszol*, 2019. október 26. Letöltés helye: www.maszol.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

69 Kréta vagy rakéta? – Az elnökjelölti vita öt emlékezetes pillanata. *Maszol*, 2019. november 8. Letöltés helye: www.maszol.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

70 Schwartz, Robert C.: „PSD are cel puțin două locuri în PE pe care nu le merită” („A PSD-nek legalább két meg nem érdemelt helye van az EP-ben”, Interjú Dr. Paul Milata csalásellenes vizsgálóval). *Deutsche Welle*, 2019. május 30. Letöltés helye: www.dw.com; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

egymással, az első fordulóban Iliescu a 3., Tudor a 4. helyen végzett a diaszpórában),⁷¹ és ez ráerősített arra az – amúgy tudományosan nem igazolt és politikai harci eszközként is használt – vélelemre, hogy a „diaszpóra” alapvetően PSD-ellenes. A „diaszpóra-téma” annak ellenére lett kampányfegyver, hogy a külföldön leadott szavazatok, egyetlen kivételtől eltekintve, nem gyakoroltak meghatározó közvetlen hatást a választások végeredményére. Ez az egyetlen kivétel a 2009-es elnökkválasztás második fordulója volt, amikor a hazai szavazatok alapján a PSD által indított Mircea Geoană a választás éjszakáján győztesként zárta a napot. Másnap viszont megtörtént a külföldön leadott szavazatok összeszámolása is és kiderült, hogy mivel azok között majdnem 103 000 Traian Băsescu leadott voks volt, Geoană ellenfele kb. 70 000 szavazatos különbséggel megnyerte a választást.⁷²

Ezt követően viszont a diaszpórában leadott szavazatoknak – legalábbis a 2019-es európai parlamenti választásig – inkább pszichológiai hatásuk volt és a közösségi hálózatok, valamint a hagyományos média eszközeivel felerősítve valóságos hisztérikus hangulatot keltettek, olyanokat is mozgósítva Romániában, akik korábban nem szavaztak, és akik e hangulat nélkül valószínűleg továbbra is a távolmaradók sorait erősítették volna. Erre példa a 2014-es választás, amikor az első forduló 160 065 fő helyett a második fordulóban 377 651 fő szavazott külföldön, de ez a hazai 9 485 340 fős szavazói létszámot 11 553 152 főre növelte a második fordulóban és ez a több mint kétmillió szavazatszám-növekedés lehetővé tette a viszonylag ismeretlen Klaus Iohannis győzelmét Victor Pontával szemben, megfordítva az első forduló eredményt.⁷³

E tapasztalatok alapján a 2019–2020-as választási időszakra készülő ellenzék (elsősorban a PNL és az USR), és az azt támogató média tudatosan ráerősített erre a vélelemre, többek között a 2018. augusztus 10-i úgynevezett „diaszpóra-tüntetés”⁷⁴ támogatásával, majd az erre emlékező „évfordulós” tüntetés elnökkválasztási kampány előtti felhasználásával.⁷⁵

Mégis a diaszpórában élő választókkal kapcsolatos, a 2019-es európai parlamenti választás során is tapasztalt szavazási anomáliák, nehézségek⁷⁶ orvoslása érdekében új rendelkezésekkel módosították a választási törvényt. A Képviselőház által 2019. július 3-án nagy

71 Popescu, Andrei Luca: Cu cine au votat românii din diaspora și din țară în ultimii 30 de ani (Kire szavaztak az utóbbi 30 évben a diaszpórában élő és a hazai románok). *Szabad Európa Rádió Románia*, 2019. november 9. Letöltés helye: romania.europalibera.org; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

72 Uo.

73 Uo.

74 Százvezres kormányellenes tüntetés, 2018. i.m.

75 10 Auguszt. Románia la un an de la protestul diasporei înăbușit de Jandarmerie. Niciun vinovat (Augusztus 10-e. Románia egy évvel a diaszpóra Csendőrség által levert tüntetése után. Egyetlen bűnöst sem találtak). *Szabad Európa Rádió Románia*, 2019. augusztus 10. Letöltés helye: romania.europalibera.org; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

76 Schwartz, 2019. PSD are cel puțin două, i.m.

többséggel (228 igen szavazattal, egy nem szavazattal szemben és 19 tartózkodás mellett)⁷⁷ megszavazott törvénymódosítás jelentősen – és bizonyos mértékig diszkriminatív módon – bővítette a tartósan külföldön élő román állampolgárok szavazati jogát. A külhoni román állampolgárok alatt a jelenlegi Románia területéről elszármazottakat, illetve a Moldova Köztársaságban román állampolgársággal is rendelkezőket kell érteni. Ennek megfelelően a levélben szavazásról szóló 2015. évi 288. számú törvényt⁷⁸ az elnökválasztásra is kiterjesztették, de kizárólag a diaszpórában élő románok esetében. Ennek megfelelően ők nemcsak levélben szavazhattak, hanem az ő esetükben az egységesen egynapos (vasárnap) szavazás három napra (péntek–vasárnap) bővült, a szavazás időtartama is megnőtt (pénteken 12 órától 21 óráig, a többi napokon pedig 7 órától 21 óráig). Az életvitelszerűen külföldön élő román állampolgárok számára azt is lehetővé tették, hogy előre regisztráltassák magukat a külön erre létrehozott honlapon,⁷⁹ ami lehetővé tette volna a külföldi szavazóköri iránti igények felmérését és megfelelő szavazási lehetőségek biztosítását. Ennek ellenére a regisztrálás iránt rendkívül csekély volt az érdeklődés, aminek valószínűleg az is volt az oka, hogy a folyamat elindítása környékén elterjedt az a hatóságok által cáfolt álhír, hogy a regisztrálással a romániai adóhatóság akar információkhoz jutni a külföldön élőkről. Így aztán az Állandó Választási Hatóság 2019. augusztus 10-i tájékoztatása szerint, addig az időpontig csak 11 000 külföldön élő román állampolgár élt a regisztrálás és levélben szavazás lehetőségével.⁸⁰

A magyar képviselet

A 2019–2020-as választási időszak újra a figyelem középpontjába állította a magyar képviselet kérdését. Nemcsak azt kellett és kell eldönteni, hogy képes-e a politikailag aktív romániai magyar választói réteg elegendő voksot biztosítani akár három párt/szervezet

77 A Képviselőház 2019. július 3-i jegyzőkönyve. *A Képviselőház honlapja*. Letöltés helye: www.cdep.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

78 Legea nr. 288/2015 privind votul prin corespondență, precum și modificarea și completarea Legii nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente (A levélben szavazásról, valamint a Szenátus és a Képviselőház megválasztásáról, illetve az Állandó Választási Hatóság szervezetéről és működéséről szóló 208/2015. sz. törvény módosításáról szóló 288/2015. sz. törvény). *Az Állandó Választási Hatóság (AEP) honlapja*. Letöltés helye: www.roaep.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

79 Az Állandó Választási Hatóság külföldi szavazást segítő tájékoztató honlapja. Letöltés helye: www.votstrainatate.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

80 Felseghi, Bianca: Dezinformare în diaspora. Autoritatea Electorală nu poate folosi datele personale ale românilor care se înscriu la vot (Félrevezetés a diaszpórában. A Választási Hatóság nem használhatja fel a szavazásra feliratkozó románok személyes adatait). *PressOne*, 2019. augusztus 13. Letöltés helye: pressone.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

(RMDSZ, EMNP – Erdélyi Magyar Néppárt, MPP – Magyar Polgári Párt) fennmaradásához a politikai színpadon, hanem azt is figyelembe kell(ett) venni, hogy Marosvásárhelyen már a 2016-os parlamenti választás óta létező Szabad Emberek Pártja (*Partidul Oamenilor Liberi*), és a 2019-es elnökválasztásra az USR is „igényt formált” a magyar voksok egy részére.

A magyar összefogás igénye, természetesen az EMNP és az MPP kezdeményezésére már a 2019-es európai parlamenti választás előtt felmerült, amikor az említett két párt⁸¹ és újabb európai parlamenti mandátumért a Fidesz színeiben már nem induló (indított?) Tőkés László is⁸² közös lista állítását javasolta az RMDSZ-nek. Kelemen Hunor elnök ennek elutasítását elsősorban azzal indokolta, hogy egy ilyen lépés „identitása feladását” jelentené az RMDSZ számára, de azt is felvetette, hogy a jelenlegi helyzetben a „magyar lista” nem gyűjtene elég szavazatot három mandátum megszerzéséhez, és ez nehézségeket okozna a mandátumok elosztásánál.⁸³ Mindezt úgy, hogy az RMDSZ-nek az előző parlamenti választás óta élő együttműködési szerződése volt az MPP-vel, ennek keretében a párt két képviselője (Kulcsár-Terza József és Biró Zsolt) az RMDSZ-frakció tagjai a Képviselőházban.⁸⁴ Ebből a vitából az MPP végül kifarolt azzal, hogy „különmegállapodást” kötött az RMDSZ-en belüli helyosztón befutó helyre jutott Vincze Loránttal, az ezzel kapcsolatos sajtóközleményekben ez utóbbi Európai Nemzetiségek Föderatív Uniójában (FUEN – Federal Union of European Nationalities) betöltött elnöki minőségét hangsúlyozva ki.⁸⁵ És tekintettel arra, hogy a magyar kormány mind Orbán Viktor kormányfő,⁸⁶ mind a nemzetpolitikáért felelős miniszterelnök-helyettes, Semjén Zsolt⁸⁷ révén világossá tette, hogy nem kíván aktívan beavatkozni a romániai magyar–magyar vitába, az RMDSZ vezetősége úgy ítélte meg, hogy nincs lépéskényszerben. Ezt az összefogást, vagy koalíciókötést vélhetően megkönnyítette volna, ha az RMDSZ-nek nem sikerül képviselőket juttatnia az Európai Parlamentbe, de a végül elért 5,4 százalékos eredmény⁸⁸ után ez a közvetlen kényszerítő erő nem jött létre. Ugyanakkor a

81 Rostás Szabolcs: Bizonytalan összefogás az EP-választáson – nem ad befutóhelyet az MPP-nek az RMDSZ, de tárgyalna az EMNP javasolta koalícióról. *Krónika*, 2019. január 23. Letöltés helye: kronikaonline.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

82 Tőkés az erdélyi magyar lista harmadik helyére javasolja az EMNP és az MPP közös jelöltjét az EP-választáson. *Krónika*, 2019. február 9. Letöltés helye: kronikaonline.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

83 Kelemen szerint az RMDSZ identitásának feladását jelentené az erdélyi magyar koalíció az EP-választáson. *Krónika*, 2019. január 25. Letöltés helye: kronikaonline.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

84 Harminc mandátumot szerzett az RMDSZ. *Magyar Nemzet*, 2016. december 15. Letöltés helye: magyarnemzet.hu; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

85 Aláírta Vincze Loránt RMDSZ-es EP-képviselőjelölt és Mezei János MPP-elnök a választási megállapodást. *Krónika*, 2019. április 17. Letöltés helye: kronikaonline.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

86 Kétnapos erdélyi körutat tesz Orbán Viktor miniszterelnök. *Mandiner*, 2019. május 6. Letöltés helye: mandiner.hu; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

87 Semjén Zsolt Nagyváradon: minél több erdélyi képviselje az összmagyarságot az Európai Parlamentben. *Erdély Online*, 2019. március 15. Letöltés helye: erdon.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

88 EP-választási eredmények: nyert a PNL, két mandátuma lesz az RMDSZ-nek. *Maszol*, 2019. május 30. Letöltés helye: maszol.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

magyar választók viszonylag lanya politikai aktivitásából és az „etnikai átszavazásokból” fakadó veszélyt az RMDSZ vezető politikusai is érzékelték,⁸⁹ és ez a kérdés a hagyományos Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktábor⁹⁰ és az Erdélyi Magyar Ifjak tábor (igaz, itt már a meghívást elutasító RMDSZ-es politikusok nélkül)⁹¹ keretében szervezett vitákon is felmerült. 2019 augusztusának végén pedig az EMNP pártfüggetlen magyar államfőjelölt állítását javasolta,⁹² majd a Szili Katalin miniszterelnöki megbízott kezdeményezésére szeptemberben rendezett széles körű konzultáción a következő romániai választásokra történő összehangolt tevékenységről állapodtak meg (igaz, ez elsősorban a parlamenti és a helyhatósági választásokra vonatkozott).⁹³ Ugyanakkor a 2014-es elnökválasztással ellentétben, amikor az EMNP Szilágyi Zsolt akkori pártelnök személyében saját jelöltet is indított az RMDSZ-t képviselő Kelemen Hunor mellett, az EMNP a 2019-es megmérettetésre már csak általános, lelkiismeret szerinti részvételre és szavazásra vonatkozó közleményt fogalmazott meg.⁹⁴

A 2019-es kampány figyelemre méltó eleme volt, hogy az utóbbi 30 évben először történt meg, hogy egy magyarországi párt nem valamely magyar pártra, szervezetre, hanem egy román pártra, nevezetesen az USR-re való szavazásra buzdította a romániai magyar választókat. Ezt a szerepet Fekete-Győr András, a Momentum Mozgalom elnöke vállalta magára, aki még Dan Barna elnökjelölt egyik kampányrendezvényén is felszólalt.⁹⁵ Ezt a romániai és magyarországi közéletben elég nagy vihart kiváltó lépését Fekete-Győr azzal indokolta meg, hogy „[...] *A magyarok pedig azzal járnak a legjobban, ha olyan elnökjelöltre szavaznak, »akinek esélye is van nyerni«, ráadásul az USR–PLUS-nak is komoly kisebbségvédelmi programja van [...]*”, ezt megfejeelve azzal, hogy az „[...] *USR honlapja eleve kétnyelvű, és a magyarlakta erdélyi megyékben az idej EP-választási kampányban magyar nyelvű plakátokat is kihelyeztek [...]*”.⁹⁶ Csakhogy ez az állítás csak nyomokban igaz, ugyanis a már

89 Kovács Zsolt: Antal Árpád: változtatni kell, hogy ne kerüljön veszélybe a képviselő. *Maszol*, 2019. május 27. Letöltés helye: maszol.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

90 Pinti Attila: „Soha nem volt még olyan fontos, mint napjainkban, hogy magyar a magyarral szót tudjon érteni”. *Székellyhon*, 2019. július 26. Letöltés helye: szekelyhon.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

91 Gergely Imre: Az összefogás elkerülhetetlen: nemzeti kerekasztalhoz várnak minden magyar szervezetet. *Székellyhon*, 2019. augusztus 11. Letöltés helye: szekelyhon.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

92 Pártfüggetlen magyar államfőjelölt állítását javasolja az EMNP. *Krónika*, 2019. augusztus 28. Letöltés helye: kronikaonline.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

93 Bálint Eszter – Bíró Blanka: Konszenzust remélnék az erdélyi magyar pártok: cselekvési tervről is egyeztetnek a Kolozsvári Autonómia-kerekasztalon. *Krónika*, 2019. szeptember 26. Letöltés helye: kronikaonline.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

94 Államfőválasztás: az EMNP lelkiismeret szerinti részvételre és szavazásra buzdít. *Krónika*, 2019. november 7. Letöltés helye: kronikaonline.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

95 Az USR–PLUS kolozsvári kampányrendezvényén vett részt Fekete-Győr András. *Maszol*, 2019. november 4. Letöltés helye: www.maszol.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

96 Illés Gergő: Az erdélyi magyar jelölt helyett a „romániai Momentumot” támogatja Fekete-Győr a román elnökválasztáson. *Azonnali*, 2019. november 4. Letöltés helye: azonnali.hu; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

említett marosvásárhelyi Szabad Emberek Pártja honlapjával⁹⁷ ellentétben az USR honlapja⁹⁸ egyáltalán nem kétnyelvű, sőt, a román nyelvű főoldalon semmi sem utal arra, hogy valóban létezik egy magyar nyelvű, a pártra vonatkozó alapvető információkat tartalmazó statikus oldal,⁹⁹ melyet a létrehozása óta nem módosítottak. Az ezzel szembesített Fekete-Győrnek végül ki kellett jelentenie: „*El kell ismernem, hogy tévedtem a kérdésben, hiszen írásban még nem publikálta az USR–PLUS a kisebbségeket érintő programját, de egy kifejezetten ezzel a témával foglalkozó USR munkacsoport dolgozik az előterjesztésen. Látom a jó szándékot a részükről, és azt, hogy hajlandóak lennének a párbeszédre ebben a kérdésben.*”¹⁰⁰ E kijelentés óta viszont az USR semmi jelét nem mutatja, hogy bármilyen ilyen jellegű munka folya, sőt a párt kolozsvári alelnöke, Sebesi Árpád egyik interjújában¹⁰¹ meglehetősen ködösen fogalmaz ebben a kérdésben:

Riporter: *Miután Erdélyben járt a Momentum elnöke, azt mondta, azért döntött így, mert az USR-nek van egy kidolgozott kisebbségvédelmi programja, aztán kiderült, hogy nincs. Vincze Loránt is azt állítja, hogy nem létezik. Most akkor mi az igazság?*

SÁ: *Az igazság az, hogy mi, magyarok elég kevesen vagyunk az USR-ben. Megvan a csoportunk, dolgozunk projekteken, de sokat segít, ha van egy parlamentter vagy kettő, aki ezt tovább tudja vinni és koordinálni.*

R: *Tehát nincs konkrét ilyen program.*

SÁ: *Ami fontos, hogy olyan dolgok is bekerüljenek a programunkba, ami a magyaroknak is előnyös. Például az egyik ilyen téma, hogy a román nyelvet hogyan tanítsák Hargita és Kovászna megyében. Mert nem jó az a hozzáállás, hogy úgy tanítják, mint az anyanyelvet, mikor úgy kellene tanítani, mint egy idegen nyelvet.*

R: *Nocsak, az USR kiáll amellett, hogy Székelyföldön a románt úgy tanítsák, mint idegen nyelvet? Ez nekem új.*

SÁ: *Mondjuk úgy, hogy ez inkább személyes vélemény, és ezt próbálom átvinni, meg még mellettem páran.*

97 *A Szabad Emberek Pártja (POL) magyar nyelvű honlapja*. Letöltés helye: szabademberek.com; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

98 *A Mentsétek meg Romániát Szövetség (USR) honlapja*. Letöltés helye: www.usr.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

99 *A Mentsétek meg Romániát Szövetség (USR) honlapjának magyar nyelvű oldala*. Letöltés helye: www.usr.ro/hu; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

100 Cs. P. T.: Fekete-Győr András a Maszolnak: tévedtem Dan Barnák kisebbségvédelmi programjával kapcsolatban. *Maszol*, 2019. november 9. Letöltés helye: www.maszol.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

101 Ádám Rebeka Nóra: Miért lép be román pártba egy magyar? – Interjú az USR fiatal politikusával. *Mandiner*, 2020. február 3. Letöltés helye: mandiner.hu; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

Az USR magyar etnikai képviselőket megkérdőjelező tevékenységének másik formája a 2019-es európai parlamenti választás napján vagy másnapján volt megfigyelhető, amikor a párt közösségi médiafelületein az a hír kezdett terjedni, hogy az RMDSZ (akkor még a PSD említése nélkül) csalással szerzett jelentős számú szavazatot olyan Kárpátokon túli megyékben, ahol a népszámlálási adatok szerint nagyon kevés magyar él.¹⁰² Ezt a témát a magyar médiában a magyar kormányval szemben kritikus *Magyar Hang* kezdte el görgetni,¹⁰³ majd innen került vissza az országos román médiába, ahol ezt egyes, az USR-rel szemben erősen jóindulatú kiadványok már a PSD és a PNL közös „összeesküvéseként” tárgyalták.¹⁰⁴ Ezt a hipotézist nemcsak az RMDSZ vezetősége cáfolta,¹⁰⁵ az RMDSZ iránt a legkevésbé sem elfogult Átlátszó Erdély is hihető magyarázatot adott a szavazói viselkedésre,¹⁰⁶ de az elmúlt néhány választás dinamikája sem támasztja azt alá:

102 „Kérem, ellenőrizték területenként az RMDSZ szavazóit, nálunk, Vásló (Vaslui) megyében 52 etnikum van, de 1300 szavazatot kaptak és nemcsak nálunk, az RMDSZ csalással győzött.” – 2019. május 28-i bejegyzés kommentárjai között egy bizonyos Tenu Adrian megjegyzése az USR hivatalos Facebook-oldalán. Letöltés helye: www.facebook.com/USRNational; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

103 Lukács Csaba: Csoda történt? Románok tízezrei szavaztak az RMDSZ-re. *Magyar Hang*, 2019. május 28. Letöltés helye: magyarhang.org; letöltés ideje: 2020. 05. 31.; Ugyanő: Megvan a trükk – így juthatott be az RMDSZ. *Magyar Hang*, 2019. május 29. Letöltés helye: magyarhang.org; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

104 Mihăescu, Alexandru: Cum a intrat UDMR în Parlamentul European cu voturi direcționate de PSD și PNL. Partidul lui Kelemen Hunor, rezultate-record în județe precum Ialomița, Giurgiu, Olt, Călărași (Hogyan jutott be az RMDSZ a PSD és a PNL irányított szavazataival az Európai Parlamentbe. Kelemen Hunor pártja rekorderedményeket ért el olyan megyékben, mint Ialomița, Giurgiu, Olt, Călărași). *G4Media*, 2019. május 28. Letöltés helye: g4media.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

105 Cseke Péter Tamás: Porcsalmi: bár egyesek számára hihetetlen, románok is szavaznak az RMDSZ-re. *Maszol*, 2019. május 29. Letöltés helye: www.maszol.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

106 Csata István: A regáti szavazatok regáti kispártnak mutatják az RMDSZ-t. Átlátszó Erdély, 2019. május 31. Letöltés helye: atlatszo.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

Megye	2014-es elnökválasztás ¹⁰⁷			2019-es elnökválasztás (Kelemen Hunor) ¹⁰⁸	Az RMDSZ képviselőházi eredményei a 2016-os parlamenti választáson ¹⁰⁹	A 2014/2019-es európai parlamenti választások (RMDSZ) ¹¹⁰
	Kelemen Hunor Szavazatszám és arány	Szilágyi Zsolt Szavazatszám és arány	Magyar jelöltek összesen			
Arad	4529 (3,94%)	953 (0,49%)	5482	7218	10 869 (7,88%)	8296 (7,61%)/10 287
Argeş	950 (0,33%)	243 (0,08%)	1193	688	265 (0,11%)	237 (0,14%)/1537
Bákó	1706 (0,59%)	371 (0,12%)	2077	1773	1287 (0,62%)	686 (0,37%)/2988
Beszterce-Naszód	4060 (3,02%)	418 (0,31%)	4478	3740	4376 (4,69%)	4277 (4,69%)/4956
Bihar	30 033 (11,80%)	6769 (2,65%)	36 802	36 802	50 403 (23,45%)	35 209 (21,58%)/50 046
Buzău	641 (0,30%)	192 (0,09%)	833	549	279 (0,17%)	150 (0,12%)/1158
Botoşani	753 (0,43%)	245 (0,14%)	998	716	239 (0,17%)	188 (0,16%)/934
Brăila	523 (0,34%)	154 (0,10%)	677	458	289 (0,25%)	151 (0,18%)/723
Brassó	10 074 (3,65%)	1041 (0,37%)	11 115	9055	11 825 (6,09%)	10 527 (6,89%)/12 736
Bukarest	1709 (0,18%)	371 (0,03%)	2080	1951	1437 (0,2%)	1140 (0,24%)/3471
Călăraşi	585 (0,44%)	179 (0,13%)	764	367	128 (0,12%)	69 (0,07%)/686
Dolj	796 (0,25%)	272 (0,08%)	348	741	327 (0,12%)	215 (0,10%)/1477

107 Az Állandó Választási Hatóság (AEP) választási eredményeket ismertető honlapja. Letöltés helye: alegeri.roaep.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

108 A Központi Választási Iroda (BEC) választási részvételi adatokat ismertető honlapja. Letöltés helye: prezenta.bec.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

109 Az Állandó Választási Hatóság (AEP) választási eredményeket ismertető honlapja. Letöltés helye: alegeri.roaep.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

110 A Központi Választási Iroda (BEC) választási részvételi adatokat ismertető honlapja. Letöltés helye: prezenta.bec.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

Dâmbovița	664 (0,28%)	229 (0,09%)	893	539	200 (0,1%)	132 (0,08%)/1462
Fehér	4058 (2,37%)	510 (0,29%)	4568	3561	4135 (3,41%)	3664 (3,39%)/4948
Galac	1184 (0,46%)	244 (0,09%)	1728	830	560 (0,28%)	324 (0,20%)/1376
Gorj	839 (0,52%)	146 (0,09%)	985	649	913 (0,75%)	442 (0,41%)/938
Giurgiu	318 (0,25%)	115 (0,09%)	433	334	146 (0,15%)	77 (0,08%)/746
Hargita	73 371 (62,96%)	12 706 (10,90%)	86 077	86 969	99 375 (84,81%)	80 708 (87,21%)/103 365
Hunyad	4011 (1,90%)	446 (0,21%)	4457	3314	4714 (2,92%)	4961 (3,85%)/5259
Ilfov	508 (0,26%)	150 (0,07%)	658	479	176 (0,12%)	108 (0,09%)/1056
Ialomița	347 (0,31%)	130 (0,11%)	477	411	100 (0,11%)	65 (0,10%)/713
Iași	1457 (0,42%)	370 (0,10%)	1827	910	334 (0,12%)	243 (0,13%)/2033
Kolozs	24 830 (7,58%)	3766 (1,14%)	28 596	27 832	34 634 (14,48%)	29 193 (16,44%)/36 502
Konstanca	1211 (0,35%)	256 (0,07%)	1467	812	398 (0,15%)	334 (0,19%)/1933
Kovászna	38 773 (50,41%)	7619 (9,90%)	46 392	40 541	50 135 (73,93%)	39 700 (76,11%)/51 818
Krassó- Szörény	927 (0,70%)	194 (0,14%)	1121	644	618 (0,62%)	755 (0,91%)/959
külföld	879 (0,54%)	287 (0,17%)	1166	3363	2542 (2,32%)	364 (1,22%)/3715
Máramaros	5990 (3,29%)	1572 (0,86%)	2162	6273	8780 (6,71%)	6371 (6,20%)/9396
Maros	51 664 (22,96%)	5743 (2,55%)	57 407	55 771	68 564 (38,61%)	57 082 (40,25%)/75 544
Mehedinți	609 (0,46%)	107 (0,08%)	716	432	279 (0,28%)	314 (0,33%)/554

Neamț	899 (0,40%)	291 (0,13%)	1190	796	213 (0,11%)	188 (0,14%)/1681
Olt	685 (0,31%)	199 (0,09%)	884	503	189 (0,1%)	116 (0,06%)/877
Prahova	1285 (0,34%)	396 (0,10%)	1681	949	329 (0,11%)	260 (0,11%)/2188
Szatmár	24 887 (18,69%)	2631 (1,97%)	27 518	30 513	42 957 (39,88%)	35 754 (35,54%)/41 933
Szeben	2404 (1,10%)	339 (0,15%)	2743	1565	2559 (1,88%)	2150 (2,10%)/2853
Szilág	17 254 (16,77%)	1383 (1,34%)	18 637	16 683	21 189 (25,2%)	18 173 (27,43%)/20 202
Suceava	1659 (0,60%)	328 (0,11%)	1987	910	477 (0,21%)	548 (0,34%)/1485
Teleorman	586 (0,31%)	195 (0,10%)	781	433	204 (0,14%)	68 (0,07%)/671
Temes	5700 (1,83%)	736 (0,23%)	6436	4589	8316 (3,92%)	6137 (3,86%)/7806
Tulcea	464 (0,48%)	121 (0,12%)	585	388	245 (0,36%)	67 (0,12%)/733
Vâlcea	1146 (0,62%)	208 (0,11%)	1354	624	458 (0,34%)	430 (0,38%)/1038
Vaslui	1141 (0,68%)	282 (0,16%)	1163	819	380 (0,3%)	688 (0,75%)/1304
Vrancea	618 (0,38%)	239 (0,15%)	857	453	126 (0,1%)	98 (0,09%)/744
Összesen	329 727	53 146	382 873	353 584	435 969	350 689 (6,29)/473 062
Országos részvételi arány	53,18%			47,66%	39,79%	32,44%/49,02%

1. táblázat: Magyar államfőjelöltekre leadott szavazatok száma és aránya megyénként. Az RMDSZ-re leadott szavazatok száma és aránya a 2016-os parlamenti, valamint a 2014. és a 2019. évi európai parlamenti választásokon

Véleményem szerint ennek a diverziónak az „etnikai átszavazás” elnökválasztás előtti felerősítése volt a célja, távlatilag pedig ennek a folyamatnak a tartósítása és majdani felerősítése.

Kampányfinanszírozás

Az Állandó Választási Hatóság adatai azt mutatják,¹¹¹ hogy az első fordulás jelöltek összesen 70,2 millió lej kampányadományt gyűjtöttek össze, 34,9 milliót magánadományokból, 35,3 milliót költségvetési támogatásokból. A törvény értelmében a hatóság csak azoknak a jelölteknek a számlákkal igazolt kiadásait téríti meg, akik megszerezték az érvényesen leadott szavazatok legalább 3 százalékát. Ennek a feltételnek csak 6 jelölt felelt meg a 14-ből (erőssorrendben: Klaus Iohannis, Viorica Dăncilă, Dan Barna, Mircea Diaconu, Theodor Paleologu és Kelemen Hunor). A jelöltek közül Viorica Dăncilă és Klaus Iohannis rendelkeztek a legtöbb forrással (mindketten nagyjából 18 millió lejből gazdálkodtak), Mircea Diaconu valamivel több mint 16 millió lejt, Dan Barna 7,5 milliót, Theodor Paleologu 7 milliót, míg Kelemen Hunor 445 000 lejt költött el.

Részvételi arányok

A politikusi „kínálattal” szembeni elégedetlenséget tükrözte, hogy az első fordulás részvételi arány az 1989 után bevezetett elnökválasztások legalacsonyabbika volt. Az állandó választói jegyzékben szereplő 18 217 156 főből és a külföldi lakhellyel nyilvántartott, szavazati joggal rendelkező 715 752 főből 47,66 százalék vett részt a szavazáson. Ez 4,65 százalékos csökkenés volt a 2014-es elnökválasztás első fordulójához (52,31%) és 1,28 százalékos csökkenés a 2019-es európai parlamenti választás eredményéhez (48,94%) képest. Ezúttal a városokban nagyobb volt a részvételi hajlandóság (5 057 364 fő), mint falun (3 626 324 fő). Megyei bontásban Ilfov (63,13%), Kolozs (59,2%) és Szeben (53,76%) megyékben volt a legnagyobb részvétel, a legalacsonyabb számban Vásló/Vaslui (35,47%), Kovászna (37,02%) és Szatmár (37,68%) megyékben mentek el szavazni. Ugyanakkor a diaszpórában történelmi csúcsot értek el, ami elsősorban a megnövelt szavazási időszaknak, illetve a célzott kampánynak tulajdoníthatóan összesen 650 159 választó szavazott külföldön.¹¹² Fontos megjegyezni, hogy a külföldön élők többsége úgynevezett pótlistán szavazott.

111 Az Állandó Választási Hatóság (AEP) kampányfinanszírozásokat ismertető honlapja. Letöltés helye: finantarepartide.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

112 A 2019-es romániai elnökválasztás szócikkének román nyelvű változata. Wikipédia. Letöltés helye: ro.wikipedia.org; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

A második forduló enyhe, nagyjából 400 000 fős növekedést hozott, de ez még így is az eddigi legalacsonyabb részvételi arány maradt (49,87%), és jelentősen eltért a 2014-es elnökválasztás 62,04 százalékos eredményétől. A legjobban teljesítő megyék esetében a dobogón nem változott a sorrend, míg a sereghajtó megyék esetében erősen befolyásolta az eredményeket, hogy a talpon maradt két jelölt közül Viorica Dăncilă sohasem tudta elnyerni a magyar választók többségének szimpátiáját, míg a 2014-es választáson jelentős számban Klaus Iohannisra szavazók számára csalódást okozott a PNL-es jelölt magyarok iránti közömbössége, sőt, ellenségessége. Így aztán a részvételi arányt tekintve Hargita (22,86%), Kovászna (25,86%) és Vásló/Vaslui (37,53%) megyék végeztek az utolsó három helyen. Ezzel szemben a diaszpóra újabb csúcsot döntött a második fordulóban, ugyanis összesen 944 077 szavazó adta le a voksát.¹¹³

Terület	Részvétel			
	november 8.	november 9.	november 10.	Szavazók összesen
Románia	-	-	47,66%	8 683 688
Külföld (pótlista)	77 133	270 447	634 356	650 159
Külföld (levélben)				25 189
Terület	Részvétel			
	november 22.	november 23.	november 24.	Szavazók összesen
Románia	-	-	49,87%	9 086 696
Külföld (pótlista)	94 077	362 436	908 612	926 574
Külföld (levélben)				17 503

2. táblázat: A szavazás dinamikája az elnökválasztás első és második fordulójában

¹¹³ Uo.

Jelölt	Párt	Első forduló		Második forduló	
		Szavazatok	%	Szavazatok	%
Klaus Iohannis	Nemzeti Liberális Párt (PNL)	3 485 292	37,82	6 509 135	66,09
Viorica Dăncilă	Szociáldemokrata Párt (PSD)	2 051 725	22,26	3 339 922	33,91
Dan Barna	USR–PLUS 2020 Szövetség • Mentsétek meg Romániát Szövetség (USR) • Szabadság, Egység és Szolidaritás Párt (PLUS)	1 384 450	15,02		
Mircea Diaconu	„Egy ember” Szövetség • Pro Románia Párt (PPR) • Liberálisok és Demokraták Szövetsége (ALDE)	815 201	8,85		
Theodor Paleologu	Népi Mozgalom Párt (PMP)	527 098	5,72		
Kelemen Hunor	Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ)	357 014	3,87		
Ramona Bruynseels	Humanista Erő Pártja (PPU)	244 275	2,65		

Alexandru Cumpănașu	független	141 316	1,53		
Viorel Cataramă	Liberális Jobboldal (DL)	48 622	0,53		
Bogdan Stanoevici	független	39 192	0,43		
Cătălin Ivan	Nemzeti Méltóságért Alternatíva (ADN)	32 787	0,36		
Ninel Peia	Román Nemzetség Párt (PNR)	30 884	0,34		
Sebastian Popescu	Új Románia Párt (PNR)	30 850	0,33		
John Banu	Román Nemzet Párt (PNR)	25 769	0,3		
Érvénytelen szavazatok		142 961	1,53	182 648	1,82
Összesen		9 359 673	100	10 031 762	100
Névjegyzékben szereplők/Szavazáson megjelentek		18 217 156	51,19	18 217 411	54,86

3. táblázat: A romániai államfőválasztás első és második fordulójának hivatalos végeredménye

Megye	Részvételi arány (%)		Klaus Iohannis (%)		Victorica Dăncilă (%)		Dan Barna (%)	Kelemen Hunor (%)
	1. forduló	2. forduló	1. forduló	2. forduló	1. forduló	2. forduló		
Országos eredmény	51,19	54,86	37,82	66,09	22,26	33,91	15,02	3,87
Arad	45,11	49,01	43,3	69,66	17,29	30,34	13,97	4,18
Argeș	50,94	54,22	30,19	52,19	30,88	47,81	12,31	0,26
Bákó	41,78	43,13	36,98	62,02	25,68	37,98	13,07	0,72
Beszterce-Naszód	46,25	50,4	48,76	71,9	20,05	28,1	10,22	3,13
Bihar	48,4	49,35	36,03	66,11	18,59	33,89	11,4	15,39
Buzău	47,95	49,56	29,69	50,38	34,56	49,62	9,78	0,31
Botoșani	41,67	43,87	31,08	50,22	34,16	49,78	8,79	0,48
Brăila	45,35	47,27	33,24	54,04	31,12	45,96	9,58	0,36
Brassó	53,75	56,63	41,92	73,55	15,21	26,45	18,05	3,31
Bukarest	51,41	54,39	31,77	67,52	17,89	32,48	24,83	0,21
Călărași	44,52	48,07	37,62	53,91	31,84	46,09	9,16	0,34
Dolj	47,95	51,45	31,96	51,79	36,87	48,21	11,4	0,28
Dâmbovița	49,83	53	35,77	53,8	32,49	46,2	9,64	0,26
Fehér	51,69	54,89	51,76	73,43	17,33	26,57	11,4	2,25
Galac	44,06	45,37	34,44	60,18	27,17	39,82	13,31	0,37
Gorj	46,44	51,17	30,06	48,1	37,54	51,9	9,83	0,48
Giurgiu	52,01	55,9	30,5	45,18	42,85	54,82	7,65	0,29
Hargita	42,32	22,86	9,45	70,37	4,1	29,63	3,75	77,73
Hunyad	48,22	50,93	34,4	54,79	29,73	45,21	11,06	1,82
Ilfov	63,13	68,58	39,27	68,23	18,57	31,77	19,46	0,21

Ialomița	41,76	45,04	32,13	52,21	32,71	47,79	11,11	0,44
Iași	43,21	45,34	36,3	66,21	21,35	33,79	17,87	0,28
Kolozs	59,2	62,06	42,09	81,18	10,43	18,82	20,18	7,8
Konstanca	50,88	53,2	40,15	68,47	20,24	31,53	15,77	0,26
Kovácsna	37,02	25,86	16,66	72,93	6,91	27,07	5,95	61,39
Krassó-Szörény	43,02	46,12	38,48	56,52	30,86	43,48	8,7	0,57
Máramaros	40,68	45,42	40,08	68,12	20,67	31,88	13,85	3,72
Maros	45,26	43,88	34,81	73,6	13,46	26,4	11,1	26,29
Mehedinți	47,53	52,13	34,84	48,03	39,79	51,97	6,68	0,4
Neamț	42,83	44,5	36,46	58,72	26,09	41,28	12,13	0,41
Olt	51	54	29,72	45,59	42,99	54,41	7,36	0,28
Prahova	50,49	53,23	38,71	64,39	22,97	35,61	14,08	0,29
Szatmár	37,68	37,83	35,86	72,56	15,45	27,44	9,07	26,22
Szeben	53,76	58,13	66,74	85,28	9,71	14,72	11,06	0,78
Szilágy	48,32	48,36	33,97	69,15	17,74	30,85	15,44	17,82
Suceava	43,01	44,93	39,33	61,35	24,93	38,65	10,74	0,36
Teleorman	50,29	53,06	30,09	40,83	42,27	59,17	6,56	0,28
Temes	50,85	55,11	43,82	76,32	13,94	23,64	20,96	1,46
Tulcea	43,91	46,1	39,27	64,65	23,4	35,35	12,61	0,46
Vâlcea	48,82	52,76	36,61	53,59	32,56	46,41	10,05	0,41
Vaslui	35,47	37,53	33,16	54,14	32,24	45,86	12,15	0,57
Vrancea	45,98	47,42	40,74	59,3	28,17	40,7	10,07	0,32
Diaszpóra	-	52,81	93,96	2,74	6,04	27,66	0,52	

4. táblázat: A romániai elnökválasztás eredményei megyék szerinti bontásban (a három legtöbb szavazatot kapott jelölt és Kelemen Hunor)

Összegzés

A romániai elnökválasztások eddigi legunalmasabb kampánya végül nem hozott meglepetéseket. A hivatalban lévő Klaus Iohannis „biztonsági játékot” játszott, kerülte a nyílt konfrontációt az ellenfelekkel, nem vett részt semmilyen vitán. A második forduló előtt a két jelölt által más-más helyszínen, egymással párhuzamosan tartott „vitákat” ugyanis nem lehet ennek tekinteni. Sőt, azt is mondhatnánk, hogy Klaus Iohannis sokkal, mondjuk úgy, „óvatosabban” viselkedett, mert erősen megszürt újságírói körben mondta el a kampányüzeneteit,¹¹⁴ míg Viorica Dăncilă sokkal merészebben, a kérdező újságírókat nem kiválogatva tartotta meg kortesbeszédét.¹¹⁵ Mégis mindketten biztosra mentek, és végül sikeresen elrekesztették feltörekvő ellenlábasaik útját (Iohannis Dan Barna megerősödését, Dăncilă pedig a Mircea Diaconu által képviselt veszélyt védte ki). A PSD jelentősen meggyengült a hagyományos választói körzeteiben (elsősorban Moldvában és Havasalföldön), de sikerült megőriznie az erős párti imázsát. Dan Barna saját és támogatóinak várakozásaihoz képest gyenge eredménye azt mutatta, hogy az USR még nem képes kitörni az elsősorban nagyvárosi fiatal értelmiségieket megszólítani képes párti szerepből, ami az azonos (magát „jobboldalra” pozicionáló) választói rétegre pályázó, de sokkal erősebb szervezeti struktúrával rendelkező PNL-lel szemben kevés lehet. Mircea Diaconu viszonylag jó szereplése azt mutatja, hogy egy PSD-ből, Pro Románia Pártból és ALDE-ből álló konglomerátum, az elmúlt években lezajlott, sokszor lincselésnek tűnő médiahadjáratok dacára, még mindig jelentős választói réteget tud megmozgatni. Ramona Bruynseels eredménye azt mutatta, hogy a pénz és médiaháttér önmagában, szervezeti háttér nélkül még nem tud esélyes jelöltet „felépíteni”, Theodor Paleologu szereplése pedig azt, hogy Romániában csak kb. félmillió ember számára jelent vonzó alternatívát egy konzervatív kínálat. Kelemen Hunor és az RMDSZ számára a választás talán azzal a tanulsággal szolgálhat, hogy a magyar–magyar viszony újragondolása, valamint a diaszpórában élő, az elmúlt évtizedekben szinte teljesen elhanyagolt magyar választók megszólítása nélkül egyre nehezebb lesz megmaradni a romániai politikai élet fő színpadán.

114 Roman, Mihai: Cum a arătat dezbaterăa lui Iohannis. Poziționări dure și fără echivoc pe marile teme: Justiția, Rusia, China, securitatea națională, armata europeană. Plus refuzul unei lovituri facile la adresa lui Dăncilă (Hogyan nézett ki Iohannis vitája. Kemény és egyértelmű állásfoglalások a nagy témákban: igazságszolgáltatás, Oroszország, Kína, nemzetbiztonság, európai hadsereg. Plusz megtagadta egy magas labda lecsapását Dăncilával szemben). *G4Media*, 2019. november 19. Letöltés helye: g4media.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

115 Dezbaterăa Vioricăi Dăncilă cu jurnaliștii. Ce întrebări are pentru Klaus Iohannis (Viorica Dăncilă újságírókkal tartott vitája. Milyen kérdései vannak Klaus Iohannis számára). *Digi24*, 2019. november 19. Letöltés helye: digi24.ro; letöltés ideje: 2020. 05. 31.

RÁKÓCZI KRISZTIÁN

PARLAMENTI VÁLASZTÁSOK SZLOVÁKIÁBAN: KÉPVISELET NÉLKÜL MARADTAK A MAGYAROK

2020. február 29-én tartották az önálló Szlovákia történetének nyolcadik törvényhozási választását, melyen 24 pártlista küzdött a parlamentbe jutásért. Hat tömörülésnek sikerült bejutnia a parlamentbe, melynek eredményeképp gyökeresen átalakult az egyébként is sokszínű, ciklusról-ciklusra sokat változó szlovák politikai paletta. Az Egyszerű Emberek és Független Személyiségek (OLaNO) meglepetésszerű győzelme véget vetett az Irány–Szociáldemokrácia (Smer–SD) parlamenti választásokon 2006 óta folyamatosan tapasztalt uralmának. Az induló pártok közül 11 még a voksok egy százalékát sem tudta megszerezni, miközben az összes érvényes szavazat 28,39%-a nem eredményezett mandátumot. Nem jutott be a parlamentbe a 2016 után felállt kormánykoalíció két kisebb pártja, a Szlovák Nemzeti Párt (SNS), valamint a Most–Híd. A nyolcszázet is meghaladó „elveszett” szavazat azonban elsősorban nem náluk összpontosult, hanem három parlamenten kívüli erőnél. A Progresszív Szlovákia–Együtt (PS–SPOLU) koalíció, a Kereszténydemokrata Mozgalom (KDH) és a Magyar Közösségi Összefogás (MKÖ) sikertelensége összesen közel 450 ezer vokssal gyengítette az ellenzéki pártokat.

A választásokra szinte napra pontosan két évvel azután került sor, hogy a Galántai járásbeli nagymácsédi otthonukban holtan találták Ján Kuciakot, az *aktuality.sk* oknyomozó újságíróját, valamint menyasszonyát. Az ország történetében példa nélküli újságírógyilkosság sokkhatásként érte a társadalmat és kormányválságot idézett elő. A több tízezres tüntetések résztvevői a közelet megtisztítását, a korrupciós ügyek felgöngyölítését, a kormány távozását, valamint előrehozott választások megtartását követelték. A gyilkosság után pár nappal távozott posztjáról Marek Maďarič kulturális miniszter, mondván nem tud megbékélni az a tudattal, hogy a miniszersége alatt meggyilkoltak egy újságíró. 2018. március 12-én távozott tisztségéből Robert Kaliňák belügyminiszter, és ugyanezen a napon a Most–Híd bejelentette, szorgalmazza az előrehozott választások megtartását, ellenkező esetben távozik a kormányból. Március 14-én Robert Fico kormányfő bejelentette távozását, ugyanakkor a pártelnöki tisztségét megtartotta, azaz nem távozott a közeletből. Másnap Peter Pellegrini,

a Smer–SD miniszterelnök-helyettese új kormány kinevezésére kapott megbízást Andrej Kiska államfőtől. Ezzel együtt a Most–Híd a korábbi álláspontját feladva úgy nyilatkozott, hogy támogatja a Pellegrini-kormány felállítását, így az új kabinet az addigi koalíciós partnerek (Smer–SD, SNS, Most–Híd) részvételével alakult meg.¹

A választási rendszerről röviden

A parlamenti választások során Szlovákia területe egyetlen választókerületet képez, a 150 fős törvényhozás megválasztása egyfordulós, arányos rendszerben zajlik. A parlamentbe jutáshoz a pártoknak az összes érvényes szavazat öt százalékát kell megszerezniük, két vagy három párt koalíciója esetén a parlamenti küszöb hét százalék, négy vagy több párt választási koalíciója esetén pedig 10% a kvórum. A parlamenti választások érvényessége nem függ a voksoláson részt vevők arányától. A választópolgárok nyitott pártlistákra szavazhatnak, a szavazók elsőbbségi, preferenciális voksokkal befolyásolhatják az általuk választott pártlistán szereplő jelöltek sorrendjét. Legfeljebb négy preferenciaszavazatot adhat le a választópolgár, mégpedig a képviselőjelöltek neve előtti sorszám bekarikázásával. Az adott pártra leadott összes szavazat legalább három százalékát elsőbbségi szavazatként megszerzett képviselők a mandátumok elosztásánál előnyt élveznek. A szabályozás kialakításakor a pártlistán való előrébb jutáshoz még arra volt szükség, hogy az adott pártlistát választók felének preferenciavoksát megszerezze egy képviselő. 1994-ben 50%-ról 10%-ra csökkentették a szükséges szavazatok arányát, végül 2006-ban mérsékelték a jelenleg is hatályos három százalékra.

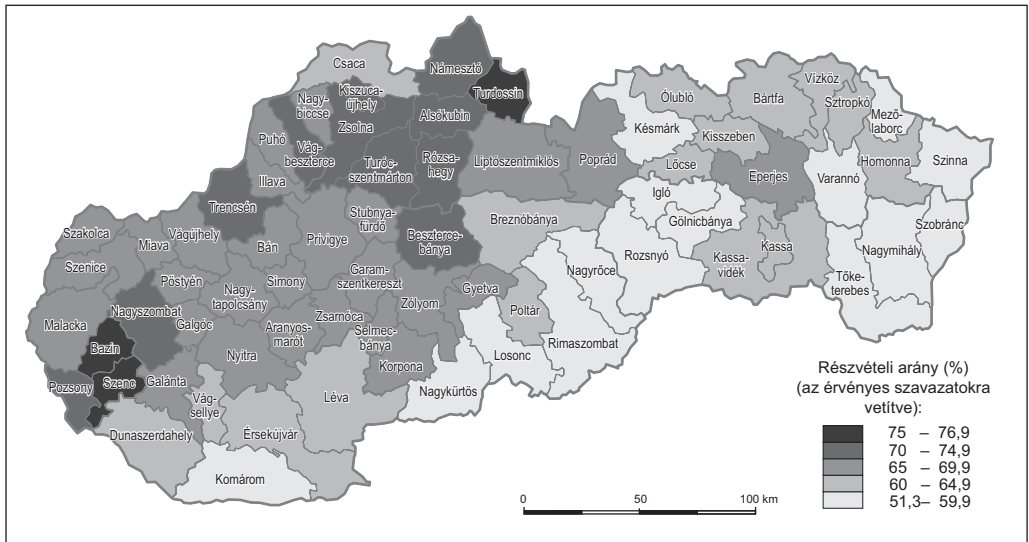
A választáson az a Szlovákiában bejegyzett párt indulhat, mely legkésőbb 90 nappal a választás napját megelőzően a Központi Választási Bizottsághoz benyújtja a jelöltlistáját, valamint az arról szóló igazolást, hogy az induláshoz szükséges 16 596 eurót letétbe helyezte a Belügyminisztériumnál. Amennyiben egy pártlista megszerzi az összes érvényes szavazat legalább két százalékát, úgy a választási kauciót visszakapja, ellenkező esetben a befizetett összeg az államkincstárt gyarapítja.²

1 Tokár Géza: A szlovákiai magyar politikai mozgáster változásai. *Kisebbségi Szemle*, 2017. 4., 69–89.

2 333/2004. törvény a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsába történő választásról.

A választási részvétel

A választáson a névjegyzékben szereplő 4,4 millió választópolgár közül 2 916 840-en vettek részt, ami 65,8%-os választási arányt jelent. A részvételi arány meghaladta az elmúlt három törvényhozási választáson tapasztalt választói aktivitást, mely alkalmakkal megközelítőleg ugyanolyan arányban vettek részt az arra jogosultak a voksolásokon: 2010-ben a polgárok 58,83%-a, 2012-ben 59,11%-a, 2016-ban pedig 59,82%-uk járult az urnák elé. A négy évvel ezelőttihez képest megháromszorozódott a külföldről levélben szavazók száma: 2016-ban mintegy 17 ezren éltek ezzel a lehetőséggel, 2020-ban pedig közel 49 ezren. Ezzel az összes szavazat 1,67%-a levélsvavazat formájában érkezett. Érdekes adalék, hogy a városokban és a falvakban tapasztalt részvételi arány közel azonos mértékű volt: a városi népesség 66,08%-a, míg a falun élők 65,41%-a ment el szavazni.

1. térkép: Részvételi arány a 2020-as parlamenti választásokon, járásonként

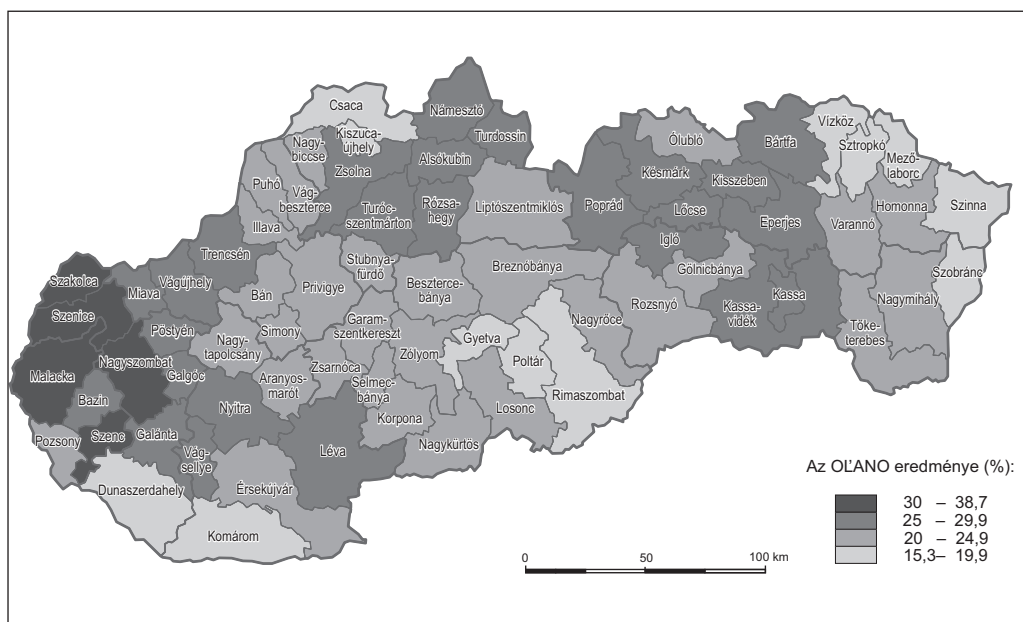
Közigazgatási egységekre lebontva, a legmagasabb részvételi arányt a Pozsonyi és a Zsolnai kerületben tapasztalhattuk (73,05%, illetve 70,45%), a legalacsonyabbat pedig a Kassai kerületben (58,65%). Járási szinten a főváros I. kerületében (78,75%), valamint a Pozsonyi kerülethez tartozó Szenci járásban volt a legmagasabb a részvételi arány (76,94%). Folytatódott a korábbi választásokon már tapasztalt tendencia, hogy a magyarlakta területeken a választói hajlandóság rendre az országos átlag alatti. A magyarlakta területként meghatározott 16 déli járás, valamint a főváros és Kassa közül 2020-ban – 2016-hoz ha-

sonlóan – csak Pozsonyban, valamint a magyarok által ugyancsak alacsony arányban lakott Szenci és Nyitrai járásban volt az országos átlagot meghaladó a választói aktivitás. 2006-ban és 2010-ben a Dunaszerdahelyi járás országos viszonylatban is a legmagasabb részvételi mutatókkal bírt, de még 2012-ben is az országos átlagnál magasabb volt a szavazói hajlandóság a járásban. 2016-hoz hasonlóan 2020-ban is a szlovákiai átlagtól elmaradó választói aktivitást mutattak a járás lakói: a jogosultak 62,11%-a járult az urnák elé. A magyar választóknak a politikától való elfordulása nem újdonság, mint ahogy az sem, hogy ezt a trendet láthatóan képtelenek kezelni a magyar választókat megszólítani akaró pártok. 2020-ban a tíz legrosszabbul teljesítő járás közül nyolc a magyarlakta területen található. Az abszolút sereghajtók között találjuk a magyar többségű Komáromi járást 52,75%-os részvételi eredménnyel, amivel országosan a harmadik legrosszabb választói aktivitást produkálta. A Komáromi járásnál már csak a Tőketerebesi járás (52,24%) és a Nagyrőcei járás (51,34%) teljesített gyengébben.

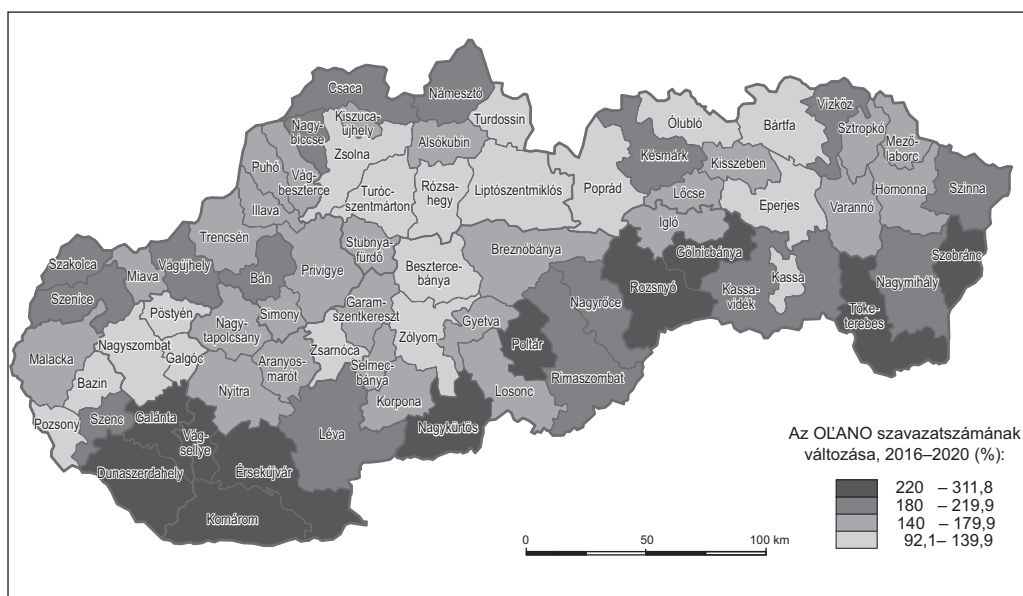
A többségi pártok választási eredményei

A választások győztese hatalmas hajrát produkálva az Igor Matovič vezette Egyszerű Emberek és Független Személyiségek – NOVA (OLaNO–NOVA) pártszövetség lett, megszerezve az összes érvényes szavazat negyedét. Négy évvel ezelőtt³ 287 ezer szavazatot gyűjtött a párt, ehhez képest két és félszer több szavazatot kapott 2020-ban. 25,02%-os eredménye 53 mandátum megszerzését jelentette. A tömörülés vezetője, Igor Matovič és három társa (Jozef Viskupič, Martin Fecko, Erika Jurinová) 2010-ben még a Szabadság és Szolidaritás (SaS) listájának 147–150. helyeiről indulva jutottak be a preferenciaszavazatoknak köszönhetően a szlovák törvényhozásba. Matovič és párttársai 2012-ben már saját pártjuk utolsó helyeiről kerültek be a parlamentbe. Igor Matovič a 2020. évi választásoknak is a lista 150. helyéről vágott neki, és közel félmillió elsőbbségi szavazattal került a lista élére. A lista második legnépszerűbb politikusa Grendel Gábor lett, aki a 148. helyről indulva közel 132 ezer preferenciaszavazatot kapott. Az OLaNO egyébként sem struktúrája, sem pedig az általa gyakorolt politikai kultúra tekintetében nem minősül hagyományos pártnak, sokkal inkább protestpártként tartjuk számon. Magát a jobbközép, konzervatív pártok közé sorolja, tagsággal ugyanakkor nem rendelkezik, inkább szakemberek és a civil szektort képviselő függetlenek csoportosulása.

3 Rákóczi Krisztián: Választások Szlovákiában. A rendszerellenes pártok előretörése és a magyar szavazók távolmaradása. *Kisebbségi Szemle*, 2016. 2., 7–28.

2. térkép: Az OĽaNO-ra leadott szavazatok aránya a 2020-as parlamenti választásokon, járásonként

3. térkép: Az OĽaNO-ra leadott szavazatok számának változása 2016 és 2020 között, járásonként

Az OLaNO mind a nyolc kerületben és kerületi székhelyen győzni tudott, a 79 járásból pedig 50-ben diadalmaskodott. Legjobb eredményeit a Matovič szűkebb hazájának tekinthető Nagyszombati kerület három járásában – a Szakolcaiban, a Nagyszombatiban és a Szeniceiben –, valamint a szomszédos Pozsonyi kerület Malackai és Szenci járásaiban érte el (32–38%). A párt a négy évvel korábbiakhoz képest országos viszonylatban a déli, magyarok által lakott járásokban erősödött meg leginkább. Közülük is kiemelkedik a két magyar többségű járás, a Dunaszerdahelyi és a Komáromi. Előbbiben 312%-kal, utóbbiban 295%-kal emelkedett az OLaNO-ra szavazók száma. Az Egyszerű Emberek azokban a járásokban teljesített a leggyengébben, melyekben a Smer–SD, vagy a Magyar Községi Összefogás (MKÖ) érte el a legjobb eredményeit.

	Szavazat (2020)	Szavazati arány (2020)	Mandátum (2020)	Szavazat (2016)	Szavazati arány (2016)	Mandátum (2016)
OLaNO– Nova	721 166	25,02	53	287 611	11,02	19
Smer–SD	527 172	18,29	38	737 481	28,28	49
Sme rodina	237 531	8,24	17	172 860	6,62	11
Kotlebovci – LSNS	229 660	7,97	17	209 779	8,04	14
PS–SPOLU	200 780	6,96	---	---	---	---
SaS	179 246	6,22	13	315 558	12,10	21
Za Ľudí	166 325	5,77	12	---	---	---
KDH	134 099	4,65	---	128 908	4,94	---
MKÖ	112 662	3,90	---	105 495	4,04	---
SNS	91 171	3,16	---	225 386	8,64	15
Most– Híd	59 174	2,05	---	169 593	6,50	11
#Siet'	---	---	---	146 205	5,60	10

1. táblázat: A pártok eredményei a 2020. és a 2016. évi törvényhozási választásokon

2006-ban győzött először parlamenti választáson Robert Fico pártja, 2004 óta pedig valamennyi közvélemény-kutatásban a legnagyobb támogatottsággal rendelkezett a Smer–SD egészen 2020. február végéig. Akkor az AKO és a Focus közös felmérése már azt valószínűsítette, hogy pár nap múlva a sorozatosan négy parlamenti választáson (2006, 2010, 2012, 2016) győzni tudó Smer elbukja a választást. Fico és pártja 2012-ben rendelkezett a legerősebb támogatottsággal: akkor 1,1 millió szavazatnál is többet szerezve aratott történelmi sikert a Smer, és alakulhatott meg Szlovákia rendszerváltás utáni első egyszínű kormánya. A 44,41%-os szavazati arány 2016-ban négyszázezer szavazó elvesztését követően 28,28%-ra esett vissza, ezzel együtt a párt képviselői mandátumainak száma is 83-ról 49-re csökkent. 2020-ban 18,3%-os támogatottság mellett újabb 210 ezer szavazó pártolt el a Smer-től, ami már csak 38 parlamenti képviselőhely megszerzését tette lehetővé. 2012-ben Fico pártja a 79 járás közel felében, 37-ben megszerezte a szavazatok abszolút többségét, 2016-ban 50%-ot meghaladó eredményt sehol sem tudott elérni. A 2020-as választások során a Smer 25 járásban bizonyult a legnagyobb támogatottságú pártnak. Legjobb eredményeit a párt kerületi szinten hagyományosan az Eperjesi, a Trenčségi és a Zsolnai kerületben érte el. Járási szinten – 2016-hoz hasonlóan – a Csacai, a Mezőlaborci, a Szinnai és a Szobránci járásokban szavaztak rá a legmagasabb arányban a választók. Míg azonban négy évvel ezelőtt ezekben a közigazgatási egységekben 43–47% közti eredményt ért el a Smer, addig 2020-ban a támogatottsága mindössze 31–34%-os volt. Legrosszabb eredményét a Dunaszerdahelyi járás (3,92%) és a Komáromi járás (6,23%) mellett a hagyományosan jobboldali bástyának számító Szenci járásban (10%), valamint a fővárosban (12%) könyvelhette el Robert Fico pártja.

2016-ban nem kis meglepetést jelentett a Boris Kollár vezette Sme rodina (Család vagyunk) nevű párt parlamentbe jutása. A szlovák celebvilágból ismert gazdag vállalkozó 2015 novemberében hozta létre a pártot, azaz alig négy hónap alatt sikerült a semmiből felépítenie egy olyan tömörülést, mely 172 860 szavazatot (6,62%) szerezve 11 képviselőhelyhez jutott a parlamentben. 2020-ban egyharmaddal több választót tudott sikeresen megszólítani Kollár, így 237 531 szavazatot kapott a párt. 8,24%-os szavazati aránya 17 mandátum megszerzését tette lehetővé. A párt a Besztercebányai és a Trenčségi Kassai kerületekben szerepelt a legjobban, járási szinten pedig a Garamszentkereszti, a Gyetvai és a Báni járásokban volt a legnagyobb arányú, 11–12% közötti a támogatottsága. A legrosszabb szavazatarányt (3,6%) a többi szlovák párthoz hasonlóan a Család vagyunk is a két magyar többségű járásban érte el, de nagyon gyenge eredményt ért el a fővárosban is.

A Marian Kotleba vezette Mi Szlovákiánk Néppárt (ĽSNS) négy év alatt húszezerrel tudta növelni szavazóinak számát. 229 660-an választották a szélsőséges tömörülést, ami 17 képviselői helyhez juttatta a pártot. Kotleba és az általa képviselt rasszista, rendpárti politika az első komoly eredményét 2013 novemberében érte el, amikor 71 ezernél is több

vokst gyűjtve sikerült megnyernie a Besztercebányai kerület megyefőnöki tisztségéért vívott küzdelmet. 2017-ben Kotlebának az újrázás nem sikerült a megye vezetéséért zajló küzdelemben. Az LSNS törvényhozási jelenléte nem pusztán az általa képviselt erőteljes idegengyűlölő és menekültellenes retorikának köszönhető, hanem annak is, hogy a hagyományos pártok már hosszú ideje képtelenek megfelelő megoldási alternatívákat felvázolni a gazdaságilag legrosszabb helyzetben lévő régiók lakosai részére. Kotleba pártja most is a Besztercebányai kerületekben érte el a legnagyobb sikereit. Járási szinten a Korponai, a Poltári és a Zsarnócai járásokban élők választották a legmagasabb arányban az LSNS-t (15–17%). A párt a legrosszabb eredményét a két magyar többségű járásban érte el: a Duna-szerdahelyi járásban a szavazatok 1,4%-át, a Komáromiban pedig 2,91%-át szerezte meg. Öt százalék alatti eredménye országosan ezen kívül csak Pozsonyban és a Szenci járásban volt az LSNS-nek.

Ötödik helyen jutott be a szlovák törvényhozásba a Szabadság és Szolidaritás (SaS). A gazdasági liberalizmust képviselő párt négy éve az ellenzék vezető erejeként a második legtöbb szavazatot szerezte a választásokon. Az akkor megszerzett 315 ezer szavazat most közel a felére esett vissza: a 180 ezer voks az összes szavazat 6,22%-át teszi ki, ami 13 képviselői helyet jelent a pártnak. Az SaS az öt fővárosi járásban, valamint a Szenci járásban volt a legeredményesebb (11–15%), míg a keleti járásokban és a magyarlakta területek zömében csak 2–3%-ot szerzett.

Utolsó helyen sikerült a mandátumszerzés Andrej Kiska korábbi államfő frissen alakult pártjának. A 2019 szeptemberében bejegyzett konzervatív, Európa-párti Za Ľudí (Az Emberekért) a szavazatok 5,77%-át szerezte meg (166 ezer voks), ami 12 parlamenti mandátumot eredményezett. A párt Pozsonyban és Kassán, valamint Kiska szülővárosában, Poprádon ért el 10%-ot meghaladó eredményt. Népszerű volt továbbá a külföldről voksolók körében: a külföldi szavazatok 27%-át szerezte meg.

Az ellenzék vezető szerepére a parlamenti választások előtt egy évvel korábban még toronymagasan esélyes Progresszív Szlovákia–Együtt (PS–SPOLU) koalíció választási kudarca volt talán a választás legnagyobb meglepetése. A 2017-ben alakult szociálliberális PS a 2018-as önkormányzati választásokon érte el első nagy sikerét: Matuš Vallo személyében az ő jelöltjük nyerte el Pozsony főpolgármesteri tisztségét. 2019-ben ők indították Zuzana Čaputovát az elnökválasztáson, aminek második fordulójában fölényes győzelmet aratott a függetlenként indult, ám a Smer által támogatott Maroš Šefčovič felett. 2019 májusában pedig a SPOLU (Együtt) párttal koalícióban indulva nyerték meg az európai parlamenti választásokat. Ugyan a közvélemény-kutatások stabilan 15 százalék fölé mérték a koalíciót, végül csak a szavazatok 6,96 százalékát szereztek meg. Választási koalíciókra hétszázalékos küszöb vonatkozik, így kevesebb mint ezer szavazaton múlt a parlamenti jelenlétük. Amennyiben választási pártként indultak volna (mint például az OĽaNO–Nova), akkor

az ötszázalékos kvórum vonatkozott volna rájuk. A PS–SPOLU a nyugati kerületekben és a nagyvárosokban szerepelt a legjobban: Pozsony I. járásában a szavazatok 23,6%-ával győzött, a fővárosi összesített eredménye 17% körül alakult. A külföldről szavazók körében volt továbbá nagyon népszerű a párt: minden harmadik levélben szavazó a PS–SPOLU-t választotta.

Míg a 2016-ban a Szlovák Nemzeti Párt (SNS) Andrej Danko pártelnök vezetésével a szavazatok 8,64 százalékát, és ezzel 15 parlamenti mandátumot szerzett, addig 2020-ban csak a voksok 3,16 százalékát sikerült begyűjteni. 2016-ban 225 386 érvényes szavazatot kapott a párt, 2020-ban mindössze 91 171-et, azaz 134 215 voksot veszített.

A magyar pártok eredményei

Az előző három parlamenti választás alkalmával már megszokhattuk, hogy két párt küzd a szlovákiai magyarok szavazataiért: a magát regionális és etnikai pártként meghatározó Magyar Közösség Pártja (MKP), valamint a 2009-es megalakulása óta a szlovákiai magyarok és a szlovákok együttműködését szorgalmazó polgári párt, a Most–Híd.⁴ A két párt küzdelme 2020-ban új felállást hozott a felvidéki magyarok számára. A tét ezúttal nem az volt, hogy melyik párt kerül majd be a szlovák törvényhozásba, hanem az, hogy lesz-e egyáltalán bármelyik pártnak – és ezáltal a felvidéki magyarságnak – képviselte a parlamentben. Ahogy azt a prognózisok előre jelezték, a két politikai csoportosulás esélytelenül vágott neki a küzdelemnek. A Magyar Közösségi Összefogás (MKÖ) néven indított közös magyar lista a voksok 3,9 százalékát szerezte meg. Bár az MKÖ-re leadott voksok száma magasabb volt, mint amennyit a választási párt legerősebb tagja, a Magyar Közösség Pártja (MKP) négy éve kapott, de ez a bejutásra – nem csak a viszonylag magas választási részvétel miatt – nem bizonyult elégségesnek. Eddigi legrosszabb eredményével parlamenten kívül rekedt és az eljelentéktelenedés szélére sodródott a Bugár Béla vezette Most–Híd is. A voksok 2,05 százalékát szerezte meg, kevesebb mint egyharmadát a négy évvel korábbi szavazatainak. Azzal, hogy a rendszerváltás után 30 évvel először nem lesz magyar érdekelt-ségű párt a szlovák parlamentben, új, nehéz helyzetbe került a felvidéki magyarság. Ugyanakkor nyilvánvalóvá vált az is, hogy a magyarság képviseletének az elmúlt évtizedben üres szólamként számos alkalommal elhangzó megújulása nem várthat tovább magára.

4 Harrach Gábor – Rákóczi Krisztián: *Külön utakon*. L'Harmattan–NPKI: Budapest, 2017.

Vajúdtak a hegyek...

A 2019-es sikertelen EP-választásokat követően – mely során sem az MKP, sem pedig a Most–Híd nem tudott mandátumot szerezni, így a felvidéki magyarság európai parlamenti képvisellete megszűnt – a két párt több alkalommal is tárgyalóasztalhoz ült. Miután ezek a tárgyalások 2019 augusztusában zátonyra futottak, augusztus 30-án bejelentették, hogy „Összefogás” (*Spolupatričnosť*) néven új szlovákiai magyar érdekképviselő alakul. A bejelentés előzménye volt, hogy júliusban, a Gombaszögi Nyári Tábor fő szervezője, Orosz Örs kezdeményezésére a szlovákiai magyar civilek nyílt levelet tettek közzé annak érdekében, hogy kettő helyett egy magyar lista legyen a következő parlamenti választáson. Ennek érdekében készek voltak nyomást gyakorolni a pártokra és politikusaikra. *„A jelenlegi kétpárti modell, sőt, annak további bővülése zsákutcának bizonyult”*. A megoldás véleményük szerint *„egy közös lista – komoly személyi változásokkal és tartalmi reformmal”*. A sajtóban is eleinte csak „gombaszögiekként” emlegetett, fiatal értelmiségiek által meghirdetett politikai Összefogás mozgalom két fő szervezője Orosz Örs és Mózes Szabolcs, egyesíteni kívánták a közösségért tenni akaró, nemzetük sorsa iránt elkötelezett embereket, ami véleményük szerint megteremtheti a kívánt és szükséges egységet. A mozgalom a megújult magyar érdekképviselőt tűzte ki célul, otthont kíván mindenkinek biztosítani, aki szerint az összefogás erre a megfelelő út.

Ezt követően újabb tárgyalások kezdődtek az MKP, a Híd, a Magyar Kereszténydemokrata Szövetség, az Összefogás mozgalom és a Magyar Fórum részvételével, melybe a Gútán életre hívott Új Egység Mozgalom is bekapcsolódott. Az egyeztetések alapja egy esetleges pártszövetség létrehozása volt, a tárgyalások azonban 2019. november elején végleg kudarcba fulladtak. A kudarc oka az volt, hogy a Híd a parlamentbe jutást követően továbbra sem akart teljesen elzárkózni egy esetleges Smerrel kötendő koalíciós megállapodástól. Illetve Bugárék erre csak akkor lettek volna hajlandók, ha az MKP kizárja az együttműködést az OĽaNO párttal. Az, hogy erre az MKP nem volt hajlandó, aligha érthette váratlanul a Most–Híd pártot. Ugyanis egy bevallottan a kormányváltásban érdekelt, azért küzdő párt (MKP) miért zárkózna el egy olyan ellenzéki tömörüléssel való együttműködéstől, mely nélkül a kormányváltás aligha lenne elképzelhető (ekkor az OĽaNO támogatottsága csak némileg haladta meg a parlamenti küszöböt). A teljes összefogás ugyan kudarcba fulladt, de az MKP megállapodott két, marginális támogatottságú párttal, a Simon Zsolt vezette Magyar Fórummal, valamint a Mózes Szabolcs által vezetett Összefogás mozgalommal egy közös választási lista, a Magyar Községi Összefogás (MKÖ) létrehozásában. Az MKÖ 150 fős választási listájának 90 helyére az MKP állíthatott jelölteket, míg az Összefogás és a Magyar Fórum 30–30 helyet kapott. A felvidéki magyarok jelentős részénél ugyanakkor ez a félsikernek tekinthető megállapodás nem változtatott alapjaiban az eddigi felálláson,

hiszen az MKP és a Híd között megmaradt a feszültség. Az pedig, hogy a bő fél évig tartó egyeztetések végén a két nagy szereplő képtelen volt megegyezni egymással, több magyar választót távol tartott a választásokon való részvételtől, illetve a többségi pártokra szavazás felé irányította őket.

Dátum	Esemény
2019. 05. 27.	A Magyar Közösség Pártja az országos elnökségi ülésen értékelte az EP-választáson elért eredményeket. Kezdeményezik az egységes magyar politikai érdekképviselő megteremtését.
2019. 06. 22.	A Híd felajánlotta, hogy a parlamenti választásokon kész helyet biztosítani választási listáján más pártok jelöltjeinek is, amelyekkel meg tud egyezni az együttműködésről.
2019. 06. 24.	Az MKP elutasította, hogy a Híd csak a saját listáján tartja elképzelhetőnek a magyar egység megteremtését, és kilátásba helyezte, hogy az ellenzéki szlovák pártokkal tárgyal a közös indulás lehetőségéről.
2019. 06. 24.	A Magyar Fórum kizárta a Híd vegyespárttal való együttműködést.
2019. 06. 29.	A Magyar Kereszténydemokrata Szövetség a Híd párttal tárgyalt a választási együttműködésről.
2019. 07. 02.	Találkozóra került sor az MKP és a Magyar Fórum között.
2019. 07. 11.	Az MKP küldöttsége a párt Országos Tanácsától arra kapott felhatalmazást, hogy választási koalícióról, vagy választási párt megalakításáról tárgyaljon, ezért a Híd listáján való indulást már az egyeztetések elején kizárták. A Híd ezzel szemben az MKP által javasolt választási párt megalakítását nem támogatta, szerinte túl késő létrehozni. Az együttműködés formájaként a választási koalíció, illetve az önálló jelöltlisták, vagyis a külön indulás lehetősége maradt. A két párt azonban nem tudott megállapodni abban, hogy ki vezesse a listát, és milyen arányban kapjanak helyeket a közös listán a pártok. Az MKP elnöksége úgy határozott, hogy Bugár Béla nem kerülhet a lista élére, és ragaszkodnak ahhoz, hogy a két párt egyenlő arányban szerepeljen rajta. Ezzel szemben a Híd a 70:30 arányú megoszlást tartotta elfogadhatónak.
2019. 07. 29.	Ismét tárgyalóasztalhoz ült az MKP és a Híd, de nem sikerült megegyezniük.

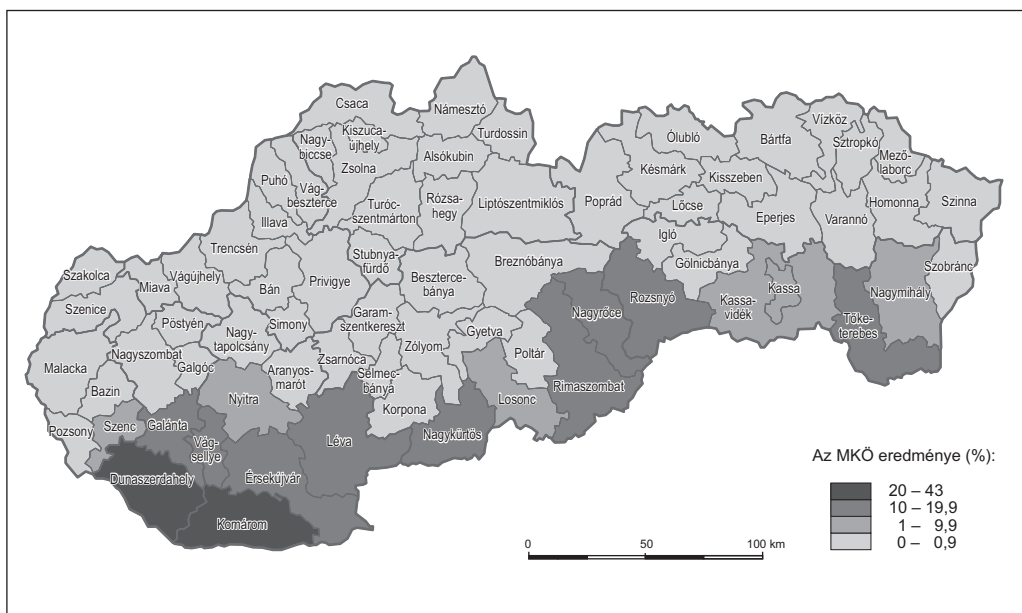
2019. 08. 17.	A Magyar Fórum kijelentette, hogy nem vesz rész egy MKP–Híd együttműködésben.
2019. 08. 19.	Újabb eredménytelen tárgyalásra került sor az MKP és a Híd között.
2019. 08. 22.	Az MKP a Híddal való együttműködést ahhoz köti, ha Bugár Béla nem szerepel a választási listán.
2019. 08. 23.	A Híd és az MKDSZ megállapodtak a Most–Híd listáján való közös indulásról.
2019. 08. 26.	Az MKP és a Híd tárgyalásai megszakadtak, mivel a Híd Országos Tanácsa elutasította a koalíciókötést. Az MKP egy, a meglévő pártokat tömörítő „egyszer használatos választói párt” létrehozásának javaslatát pedig már az első tárgyaláson elvetette.
2019. 08. 26.	A Progresszív Szlovákia (PS) létrehozta a magyar platformját.
2019. 08. 27.	Nagy József, a Most–Híd korábbi EP-képviselője bejelentette, hogy nem indul pártja színeiben a parlamenti választásokon, mivel pártja elvetette az MKP-val való választási koalíció létrehozását.
2019. 08. 30.	Bejelentésre került, hogy „Összefogás” (<i>Spolupatričnosť</i>) néven új szlovákiai magyar érdekképviselő alakul.
2019. 09. 13.	Nagy József kilépett a Most–Híd pártból és csatlakozott az Összefogás mozgalomhoz.
2019. 09. 16.	Az OLaNO helyeket ajánlott fel a jelöltlistáján a magyar, roma és ruszin kisebbség képviselőjelöltjeinek.
2019. 09. 17.	Az Összefogás mozgalom szerint nem az OLaNO listája, hanem egy közös magyar lista a megoldás.
2019. 09. 18.	Az MKP egyes regionális szervezetei számára elfogadható lenne Igor Matovič, az OLaNO vezetőjének ajánlata.
2019. 09. 20.	Az MKP Országos Elnöksége felhatalmazta az elnökséget az OLaNO-val való tárgyalások megkezdésére. Ezt megelőzően tárgyalásokat kezdenek a szlovákiai magyar társadalmi szervezetekkel, hogy létrejöhessen az MKP listáján a magyar együttműködés.
2019. 09. 27.	A Magyar Fórum, az MKP és az Összefogás mozgalom közös listát készülnék állítani a következő évi parlamenti választásokra.

2019. 09. 30.	Közel hatvan polgármester szólította fel a Híd és az MKP vezetését arra, hogy kezdjék újra a parlamenti választás előtti együttműködésről szóló tárgyalásokat.
2019. 10. 04.	Az Összefogás eredménytelenül tárgyalt a Híddal a választási együttműködésről.
2019. 10. 09.	A Híd nem kér az Összefogás által felkínált együttműködésből, de jelezték, újra tárgyalnának az MKP-val.
2019. 10. 09.	A parlamenti választás előtti együttműködésről tárgyalt a Magyar Fórum, az MKP és az Összefogás.
2019. 10. 12.	Ülésezett az MKP Országos Tanácsa, hogy eldöntse, melyik tömörüléssel vágna neki a soron következő választásoknak. Az OT úgy határozott, hogy megbízza az MKP elnökségét a tárgyalások megkezdésével a „magyar egység megteremtése” érdekében. Az elnökségnek olyan javaslattal kell előállnia október végére, hogy az MKP és a Híd megegyezése jelentse az alapot a közösségük összefogására. Nem koalícióban indulnának, hanem egy választási párt listáján, amely az MKDSZ lehet. Ez esetben a parlamentbe való bejutáshoz elegendő lenne az 5%-os küszöb elérése.
2019. 10. 18.	Az MKP és a Híd delegációja megegyezett abban, hogy közös választási párt listáján indulnak, amelyet az MKDSZ hoz létre, és amelynek neve a Régiók Pártja Híd–MKP lesz.
2019. 10. 22.	A Híd elnöksége elfogadta a megállapodástervezetet a két párt közös indulásáról, az MKP vezető testülete azonban nemet mondott a tervre. A belügyminisztérium bejegyezte az Összefogás mozgalmat.
2019. 10. 23.	Ötpárti egyeztetést kezdeményez az MKP a közös magyar választási listáról.
2019. 10. 25.	Az MKP meghívására a párt pozsonyi székházában egyeztettek a felvidéki magyar pártok küldöttségei.
2019. 10. 28.	Újra egyeztetett az öt magyar párt: nem született megállapodás.
2019. 11. 05.	Az MKP, a Magyar Fórum és az Összefogás folytatta a tárgyalást a parlamenti választáson való közös indulásról. A Híd nem vett részt a magyar pártok egyeztetésén, a tárgyalásokat lezártnak tekinti.
2019. 11. 28.	Az MKP, a Magyar Fórum és az Összefogás mozgalom megállapodást írt alá a parlamenti választás előtti együttműködésről és a Magyar Közösségi Összefogás – <i>Maďarská komunitná spolupatričnosť</i> nevű választási párt listáján való közös indulásról.

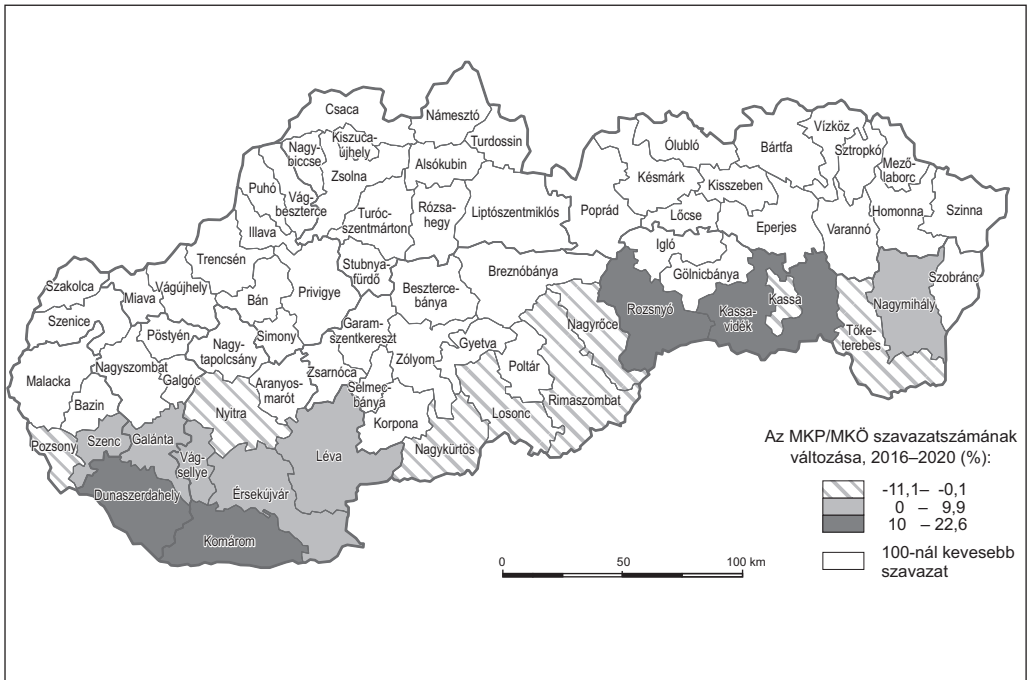
2. táblázat: A magyar pártok között lezajlott egyeztetések kronológiája

Trendek, területi jellegzetességek

A Magyar Községi Összefogás 112 662 szavazatot szerzett, ami csak némileg haladta meg a négy évvel korábbi 105 495 szavazatot. Az MKÖ ugyan hétezerrel több szavazatot szerzett, mint négy éve az MKP, azonban az országosan tapasztalt magasabb választói aktivitás miatt az akkori 4,04%-os eredmény 2020-ban 3,9%-ra olvadt. Az MKÖ közel névezerrel több szavazatot szerzett a Dunaszerdahelyi járásban, mint négy éve az MKP, kétezerrel többet a Komáromi járásban és ezerrel többet az Érsekújvári járásban. Negyedével növelte szavazatai számát a Rozsnyói járásban és jelentősebb növekményt ért el a Vágsellyei és a Kassa-környéki járásokban. Több közigazgatási egységben (Szenci, Gálántai, Lévai, Nagymihályi járások) azonban viszont alig nőtt az MKÖ-re szavazók száma, míg Pozsonyban, Kassán, a Nyitrai, Losonci, Nagyrőcei, Rimaszombati, Nagykürtösi és Tőketerebesi járásokban csökkent a támogatóinak száma. A nyelvhatártól északra fekvő járásokban ugyanannyi – mintegy félezer – szavazót tudott megszólítani az MKÖ, mint a korábbi választások alkalmával az MKP. Érdekes, hogy ugyan a Rimaszombati járásban minden tizedik választóját elvesztette, mégis ez volt a harmadik járás a Dunaszerdahelyi és a Komáromi járás mellett, amiben a pártok sorrendjében az első helyen végzett.

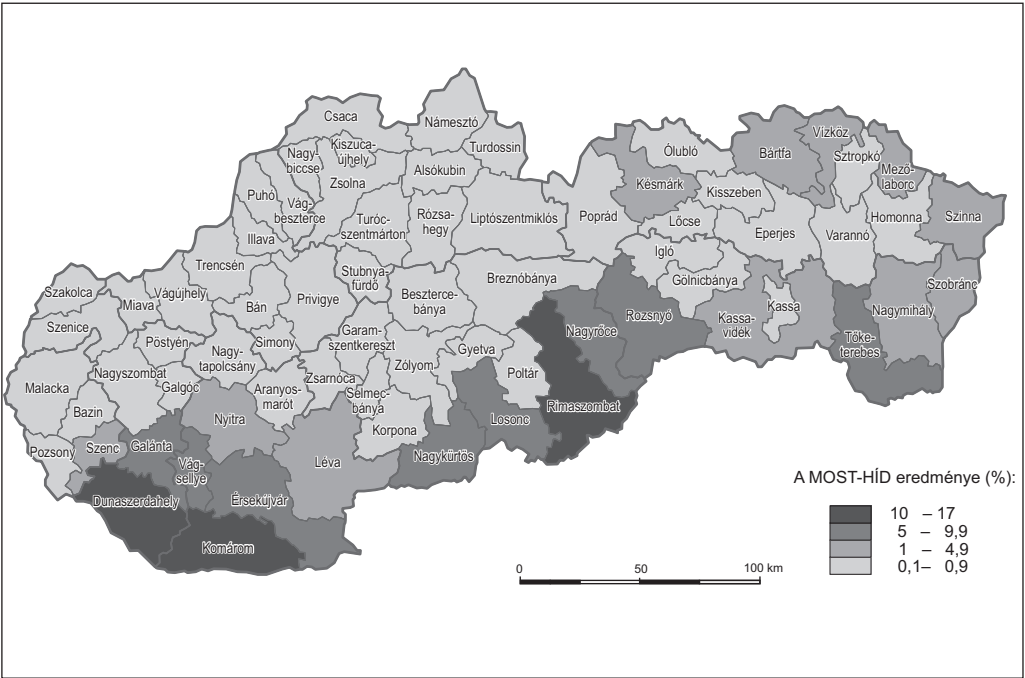

4. térkép: Az MKÖ-re leadott szavazatok aránya a 2020-as parlamenti választásokon, járásonként

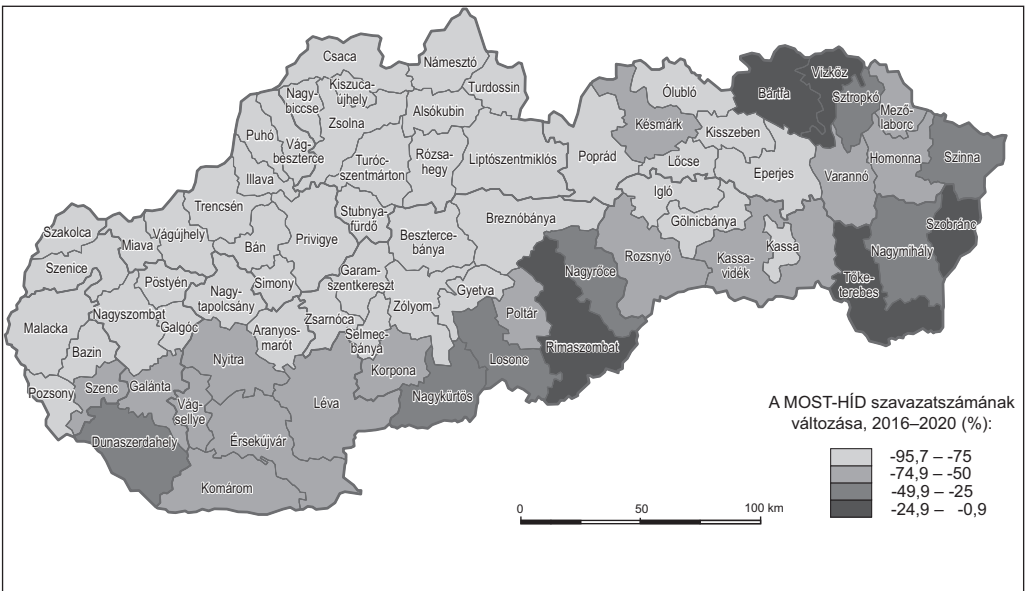

5. térkép: Az MKP/MKÖ-re leadott szavazatok számának változása 2016 és 2020 között, járásonként

A Híd számára a választás minden tekintetben teljes kudarccal ért véget. 2016-ban még közel 170 ezren szavaztak a vegyespártra, 2020-ban szavazóinak a száma kétharmaddal csökkent. A megszerzett 59 ezer szavazat 2,05%-os eredmény eléréséhez volt elég, így az eddigi kormánypárt nem csupán a parlamentből esett ki, de még állami finanszírozásra se lett jogosult. Legnagyobb arányú csökkenést a magyarlakta területek közül Pozsonyban, Kassán, valamint a Nyitrai és a Szenci járásban érte el a párt, 75–90%-kal apadt a támogatottsága. A legtöbb szavazót a Dunaszerdahelyi járásban tudta megtartani a Híd, minden hatodik szavazata innen érkezett. A nyelvhatártól északra lévő járásokban a Híd négy éve 38 ezer szavazatot gyűjtött, ebből 2020-ban 5945-öt tudott megtartani, ami 85%-os csökkenést jelent.

6. térkép: A Most–Hídra leadott szavazatok aránya a 2020-as parlamenti választásokon, járásonként

7. térkép: Az Most–Hídra leadott szavazatok számának változása 2016 és 2020 között, járásonként

Már a 2016-os választásokon láthattuk, hogy miközben jelentősen csökkent a Híd támogatottsága a 16 déli járásban (2010-hez képest hat év alatt 50 ezerrel kevesebben választották a Bugár Béla vezette tömörülést a magyarlakta járásokban), addig ebből az MKP csak nagyon kis mértékben tudott profitálni. Ugyanis akkor a magyar nemzetiségű választók nagy része, akiknek az MKP és a Híd között „kellett” volna választaniuk, inkább távol maradtak a szavazástól. 2020-ban azonban új helyzet állt elő: a magyar nemzetiségű választópolgárok tömegesen szavaztak a többségi pártokra, közülük is elsősorban a győztes Egyszerű Emberekre. A voksolás napján a Focus által készített exit poll szerint a választáson részt vett magyarok fele szavazott az MKÖ-re, ötöde a Hídra, 10%-a pedig az OĽaNO-t választotta. Összességében a magyarok közel harmada, 29,7%-a erősítette szavazatával valamelyik szlovák pártot. Az exit poll szerint az MKÖ mostani választóinak negyede 2016-ban még a Hidat támogatta, 60%-a pedig az MKP-ra adta a voksát. A Híd szavazóinak 84%-a 2020-ban és négy éve is ezt a pártot választotta. Amennyiben a magyar pártoktól elforduló szavazókat az OĽaNO képes lesz megtartani, illetve a Matovič-kormány a felvidéki magyarok számára kedvező lépéseket fog eszközölni, akkor az Egyszerű Emberek párt tartósan berendezkedhet a magyar tömbben is, amire a rendszerváltás óta eddig egyik szlovák párt sem volt képes. Mindez oda vezethet, hogy a magyar választók a nemzetiiségi kérdésekben a magyar etnikai párto(ka)t nem tekintik majd egyedüli letéteményesnek, így az etnikai alapú pártoktól még többen fordulhatnak majd el.

Járás	Részvételi arány		MKP/MKÖ		Változás 2016/2020		MOST-HÍD		Változás 2016/2020		OLaNO		Változás 2016/2020	
	2016	2020	2016	2020	Voks	%	2016	2020	Voks	%	2016	2020	Voks	%
Pozsony	66,90	72,66	1536	1421	-115	-7%	22 931	2804	-20 127	-88%	36 614	70 331	33 717	92%
Szenc	69,02	76,94	2146	2219	73	3%	5114	1331	-3783	-74%	5792	16 456	10 664	184%
Dunaszerdahely	56,46	62,11	23 196	27 083	3887	17%	18 621	10 673	-7948	-43%	2465	10 150	7685	312%
Galánta	59,19	65,50	8183	8273	90	1%	8800	3865	-4935	-56%	4058	13 727	9669	238%
Komárom	49,02	52,75	16 108	18 082	1974	12%	11 558	5565	-5993	-52%	1960	7751	5791	295%
Léva	56,61	61,79	7019	7107	88	1%	6840	2459	-4381	-64%	4948	14 099	9151	185%
Nyitra	63,12	69,08	1820	1645	-175	-10%	5410	1372	-4038	-75%	10 533	23 298	12 765	121%
Érsekújvár	56,53	61,62	11 430	12 534	1104	10%	11 860	4460	-7400	-62%	4445	15 975	11 530	259%
Vágsellye	55,71	62,19	3734	4037	303	8%	4397	1712	-2685	-61%	1880	6717	4837	257%
Losonc	50,00	55,10	3105	2777	-328	-11%	3735	2254	-1481	-40%	3339	7388	4049	121%

Nagyőrce	46,93	51,34	1673	1574	-99	-6%	1482	978	-504	-34%	1025	3185	2160	211%
Rimaszombat	50,54	54,42	6505	5780	-725	-11%	5578	4971	-607	-11%	1928	5711	3783	196%
Nagykürtös	52,79	58,13	2959	2803	-156	-5%	2202	1389	-813	-37%	1218	4043	2825	232%
Kassa	57,37	63,19	1474	1387	-87	-6%	7536	1144	-6392	-85%	16 249	33 700	17 451	107%
Kassa-környék	55,63	60,95	3400	3878	478	14%	4585	1276	-3309	-72%	4585	17 121	12 536	273%
Nagymihály	43,55	53,82	2279	2329	50	2%	2858	1975	-883	-31%	3992	10 765	6773	170%
Rozsnyó	51,62	56,14	3481	4269	788	23%	4070	1568	-2502	-61%	1920	6470	4550	237%
Tőketerebes	48,81	52,24	4925	4741	-184	-4%	4498	3433	-1065	-24%	2687	9566	6879	256%
Összesen a magyarlakta járásokban			104 973	111 939	6966	6%	132 075	53 229	-78 846	-60%	109 638	276 453	166 815	152%
Országosan	59,82	65,80	105 495	112 662	7167	6%	169 593	59 174	-110 419	-65%	287 611	721 166	433 555	151%

3. táblázat: Az MKÖ, a Most–Híd és az OLaNO választási eredményei a magyarlakta területeken 2016-ban és 2020-ban

Összegzés

Szlovákiában a választások nyomán gyökeresen megváltozott a parlament összetétele. A Smer hosszú évekig tartó választási sikersorozata megtört, az ország történetében először fordult elő, hogy a választásokon ne a Demokratikus Szlovákiáért Mozgalom (1994 és 2002 között), vagy a Smer–SD (2006 és 2016 között) győzzön. A jobbközép-liberális oldal pártjai egyértelmű győzelmet arattak a 2018 februárjában elkövetett újságírógyilkosság nyomán kibontakozó tüntetéshullám következtében megrokkant Smer felett. A magyar szavazatokért folyó küzdelemnek ezúttal nem lett győztese: a Magyar Közösségi Összefogás és a Most–Híd egyaránt távol volt a parlamentbe való bejutást jelentő ötszázalékos küszöbötől. A Híd a szlovák nemzetiségű szavazóinak mintegy 85%-át elvesztette, a magyar szavazóinak pedig fele szavazott más pártokra, kisebb részük az MKÖ-t támogatta, nagyobb részük pedig a választásokon győztes Egyszerű Emberekre adta a voksát. Felerősödött az a korábban tapasztalt trend, hogy a Híd a korábbi magyar etnikai szavazók szempontjából egy egyirányú utca: azok a szavazók, akik legalább egy alkalommal a vegyespártot támogatták, a következő választásokon nagyobb eséllyel fordultak a többségi pártok felé. Harminc év után először maradtak parlamenti képviselő nélkül a szlovákiai magyarok, miközben az ország népességének tizedét alkotják. A Híd a teljes eljelentéktelenedés szélére sodródott, az MKP, illetve az MKÖ pedig továbbra sem találja az apátiába süllyedt magyar választók megszólításához vezető utat.

HARRACH GÁBOR

A NAGY MENETELÉS A KISPADIG– A 2020-AS SZLOVÁKIAI VÁLASZTÁS MAGYAR VONATKOZÁSAIRÓL

A cím arra utal, hogy a Most–Híd egy tíz éven át tartó, folyamatos szavazatcsökkenést követően a 2020. február 29-i választáson kiesett a szlovák parlamentből. De írhatunk volna helyben topogást is, hiszen az MKP, ezúttal a Magyar Közösségi Összefogás választási párt részeként,¹ immár negyedszerre teljesített kevéssel a bejutási küszöb alatt. Egy évtizeddel tehát a tisztán magyar érdekképviselő parlamenti megszűnése után annak multietnikus változata is elbukott, amivel új fejezet kezdődik a felvidéki nemzetrész rendszerváltás utáni történetében.

Az alábbiakban áttekintjük az ős-MKP két utódpártjára esett szavazatok legfontosabb területi (járási és országos) jellemzőit. Célunk, hogy az egyes táborok önálló és egymáshoz viszonyított támogatottságának, területi eloszlásának, valamint a kétirányú szavazói mozgásoknak az idősoros elemzésével leszűrjük a 2020-as választás fő tanulságait. Az elemzés leíró jellegű, tehát az eredményeket meghatározó politikai és egyéb okokkal nem foglalkozom.

Bevezetésként lássuk az MKP/MKÖ és a Híd 2010–2020 közötti járási eredményeit.²

1 A 2020-as választást illetően jogilag az MKÖ, szociológiai értelemben viszont – főleg az eredmények idősoros összevetésekor – az MKP megnevezés a helyes, figyelembe véve, hogy a két kisebb szövetséges támogatottsága a választási párt létrehozása előtt nem volt mérhető. (ld. FELMÉRÉS: a magyar pártok nincsenek sehol és még a fejekben is káosz uralkodik. *Paraméter*, 2019. november 9. Letöltés helye: <https://parameter.sk>; letöltés ideje: 2020. 03. 22.). Ettől függetlenül persze nem zárhatjuk ki, hogy a szövetséges pártok vezetőinek ismertsége és kompetenciája, valamint magának a szövetségekötésnek a ténye pozitívan befolyásolta a tábor részvételi hajlandóságát. Jelen tanulmányban az idősoros összevetéskor többnyire az MKP, a táblázatokban az MKP/MKÖ, a 2020-as választás önmagában történő említésekor pedig az MKÖ megnevezést használom.

2 Ezúton is köszönöm Rákóczi Krisztiánnak, az NPKI kutatójának, hogy beszerezte a Szlovák Statisztikai Hivataltól a területi elemzések alapjául szolgáló járási és települési választási adatokat.

Járás	MKP/MKÖ							
	Szavazatszám				Eredmény (%)			
	2010	2012	2016	2020	2010	2012	2016	2020
Pozsony	1606	1557	1554	1462	0,7	0,7	0,6	0,5
Szenc	1563	1716	2146	2219	4,6	5,0	5,0	4,1
Dunaszerdahely	21 262	23 139	23 196	27 083	32,9	39,6	41,8	43,0
Galánta	6621	6947	8183	8273	14,2	15,3	17,8	16,3
Komárom	17 817	18 694	16 108	18 082	34,6	41,8	38,9	41,1
Léva	7618	6911	7019	7107	13,7	13,3	13,4	12,6
Nyitra	1693	1467	1776	1645	2,1	1,8	2,1	1,8
Érsekújvár	13 364	12 716	11 430	12 534	18,2	18,5	17,4	17,7
Vágsellye	3952	4121	3734	4037	15,7	17,3	15,7	15,5
Losonc	3882	3441	3097	2777	12,5	11,8	10,9	8,9
Nagyőrce	1897	1841	1673	1574	10,8	11,7	11,7	10,3
Rimaszombat	6911	7008	6505	5780	19,6	21,3	20,7	17,2
Nagykürtös	3578	3200	2959	2803	17,7	17,0	16,0	14,1
Kassa	1553	1573	1474	1387	1,5	1,5	1,4	1,2
Kassa-környék	3539	3473	3400	3878	7,1	7,2	6,7	6,7
Nagymihály	2657	2422	2278	2329	6,5	5,6	5,5	5,1
Rozsnyó	3214	3352	3481	4269	11,2	13,0	14,4	16,3
Töketeribes	6275	5404	4925	4741	15,1	13,4	12,6	11,4
Szórványterület	636	501	557	682	0,0	0,0	0,0	0,0
Összesen	109 638	109 483	105 495	112 662	4,3	4,3	4,0	3,9

1. táblázat: Az MKP/MKÖ parlamenti választási eredményei a dél-szlovákiai járásokban, illetve országosan

Forrás: Szlovák Statisztikai Hivatal

Járás	Most–Híd							
	Szavazatszám				Eredmény (%)			
	2010	2012	2016	2020	2010	2012	2016	2020
Pozsony	20 291	18 614	23 099	2818	8,4	7,8	8,9	1,0
Szenc	5671	5375	5114	1331	16,8	15,5	12,0	2,4
Dunaszerdahely	32 909	25 671	18 621	10 673	50,9	43,9	33,6	17,0
Galánta	13 730	12 089	8800	3865	29,4	26,6	19,2	7,6
Komárom	19 409	13 947	11 558	5565	37,7	31,2	27,9	12,6
Léva	9965	8696	6840	2459	17,9	16,7	13,1	4,4
Nyitra	5218	5293	4989	1372	6,5	6,5	5,9	1,5
Érsekújvár	17 531	15 412	11 860	4460	23,8	22,4	18,0	6,3
Vágsellye	6660	5413	4397	1712	26,4	22,7	18,5	6,6
Losonc	5196	4783	3568	2254	16,8	16,4	12,5	7,2
Nagyőrce	2214	1691	1482	978	12,6	10,7	10,4	6,4
Rimaszombat	7059	6456	5578	4971	20,1	19,6	17,7	14,8
Nagykürtös	3124	2685	2202	1389	15,4	14,3	11,9	7,0
Kassa	8897	7687	7536	1144	8,5	7,3	6,9	1,0
Kassa-környék	7988	5081	4585	1276	16,0	10,6	9,0	2,2
Nagymihály	3420	2928	2751	1975	8,4	6,7	6,6	4,3
Rozsnyó	6100	5468	4070	1568	21,2	21,1	16,8	6,0
Töketerebes	5301	4901	4498	3433	12,7	12,2	11,5	8,3
Szórványterület	24 855	23 898	38 045	5931	1,7	1,5	2,4	0,3
Összesen	205 538	176 088	169 593	59 174	8,1	6,9	6,5	2,1

2. táblázat: A Most–Híd parlamenti választási eredményei a dél-szlovákiai járásokban, illetve országosan

Forrás: Szlovák Statisztikai Hivatal

Az előző három választás trendjeinek ismeretében egyik utódpárt eredménye sem meglepő, legfeljebb a vegyespárt bukásának mértéke nagyobb a vártnál. Figyelemre méltó az is, hogy az MKP/MKÖ az elmúlt évtized legrosszabb választási eredményét produkálta, miközben sikerült maximalizálnia saját táborát. A táblázatokban látható adatok mellett az alábbiakban a települési szintű, helyhiány miatt itt nem közölt választási eredmények is elemzésre kerülnek.

A szavazótáborok létszámváltozása

Elsőként az MKP/MKÖ és a Most–Híd szavazótáborainak változását nézzük meg, külön-külön és összevontan egyaránt. Az előbbi esetben a 2010-es adatok, az utóbbiban pedig a még egységes MKP utolsó, 2006-os választási adatai képezik az összehasonlítás alapját.

Járás	MKP			Most–Híd			MKP + Most–Híd			
	2010=100%						2006=100%			
	2012	2016	2020	2012	2016	2020	2010	2012	2016	2020
Pozsony	97	97	91	92	114	14	196	181	221	38
Szenc	110	137	142	95	90	23	117	115	118	58
Dunaszerdahely	109	109	127	78	57	32	109	98	84	76
Galánta	105	124	125	88	64	28	106	99	89	63
Komárom	105	90	101	72	60	29	104	91	78	66
Léva	91	92	93	87	69	25	103	92	81	56
Nyitra	87	105	97	101	96	26	115	113	113	50
Érsekújvár	95	86	94	88	68	25	97	89	73	54
Vágsellye	104	94	102	81	66	26	102	92	78	55
Losonc	89	80	72	92	69	43	98	89	72	54
Nagyőrce	97	88	83	76	67	44	97	83	75	60
Rimaszombat	101	94	84	91	79	70	99	95	86	76
Nagykürtös	89	83	78	86	70	44	99	87	76	62
Kassa	101	95	89	86	85	13	156	139	135	38

Kassa-környék	98	96	110	64	57	16	135	100	93	60
Nagy Mihály	91	86	88	86	80	58	105	93	87	74
Rozsnyó	104	108	133	90	67	26	98	93	79	61
Töketerebes	86	78	76	92	85	65	102	91	83	72
Szórványterület	79	88	107	96	153	24	452	433	685	117
Összesen	100	96	103	86	83	29	117	106	102	64

3. táblázat: Az MKP/MKÖ, a Most–Híd, valamint a két párt összesített szavazótáborának százalékos változása a 2010-es, illetve 2006-os értékekhez képest

Az országos adatok alapján az MKP végig stabilan fenntartotta a maga támogatottságát, míg a Híd története egyetlen eróziós folyamatként jellemezhető. A járási értékekből azonban kitűnik, hogy az MKP országos létszámstabilitása inkább csak látszat, s valójában a tábor kétirányú változásáról, vagyis egyfajta kiegyenlítődési folyamatról van szó: a magyarlakta sáv legnyugatibb járásaiiban (Szenci, Dunaszerdahelyi, Galántai) dinamikus növekedés, a keleti térfélen (a Rozsnyói és Kassa-környéki járás kivételével) csökkenés, a kettő közötti területen pedig, a magyar többségű komáromi járást is beleértve, egyfajta stagnálás tapasztalható. Habár a párt a szórványterületen is meg tudta tartani a támogatóit, amint az 1. táblázatból látszik, itt elenyésző számú szavazóról van szó. Összességében egyértelműen a zárójelekben megnevezett öt járás volt az, amelyik 2020-ban meghatározó szerepet játszott az MKP táborának megerősödésében.

A Híd adatai ezzel szemben egy lendületesen induló, a 2009-es pártszakadást a saját előnyére fordító – s etnikai nyitottsága okán elméletileg akár jelentős növekedésre is képes – párt folyamatos támogattságvesztésének, majd bukásának a krónikáját mesélik el. 2010–2016 között a párt csak az értelmiségi bázist adó fővárosban, valamint a lényegében szlovák etnikai szállásterületnek tekinthető szórványvidéken növelte a támogatottságát, a magyarlakta sávban azonban folyamatos szavazatvesztés zajlott. 2020-ban viszont éppen az addigi sikerregiókban volt a leglátványosabb az összeomlás: a nagyvárosi támogatók létszáma a négy évvel korábbi érték 13%-ára zuhant, ami egyértelműen az értelmiségi szimpatizánsok kihátrálására utal, miközben a tömbmagyar és a szlovák vidékeken is egyaránt negyedére csökkent a vegyespárt tábor. A multikulturálisnak tekinthető, főleg magyarok, szlovákok és cigányok lakta, gazdaságilag elmaradott délkeleti járásokban viszont sikerült megtartani a szavazók jelentős részét (a 2010-es létszám akár 65–70%-át), ami valójában – mint később látni fogjuk – számos településen új szavazók megszólítását is jelentette.

A pártok szavazóbázisának választásonkénti létszámalakulása a részvételi hajlandóság,

illetve a pártpreferenciák változása mellett demográfiai tényezőkre is visszavezethető (első szavazók belépése, halálozások, külső és belső vándorlás). A többségi pártok csallóközi térnyerése például főként a pozsonyi szlovákok tömeges beköltözésére vezethető vissza.³ Az etnikai pártok esetében emellett még az etnodemográfiai változásokkal – mindenekelőtt az asszimilációval, továbbá az általános népmozgalmi változók körükben esetleg eltérő alakulásával – is számolnunk kell. Ráadásul a felvidéki magyarok körében az etnodemográfiai státusz nem csak népmozgalmi, hanem szociológiai szempontból is kihat a választási eredmények alakulására: minél magasabb a magyarok helyi számaránya, annál erősebb részükről az etnikai politizálás preferenciája a multietnikus opcióval szemben.⁴ Ami a hagyományos népmozgalmi mutatókat illeti, egy későbbi tanulmányban érdemes lenne megvizsgálni, hogy az MKP-nak a gazdagabb nyugati járásokban erősödő, és a szegényebb keletiekben gyengülő támogatottságának az egyidejűsége véletlen egybeesés-e, vagy pedig a párt szavazóit is magába foglaló kelet–nyugat irányú vándorlás következménye.

Ami az összevont adatokat illeti, noha a Híd etnikailag vegyes jellege miatt a két tábor összességében nem feleltethető meg a felvidéki magyar szavazóbázisnak, választóikra – akik között a magyarság iránt jóindulattal viseltető szlovákokat, valamint a multikulturális modellben hívő értelmiségieket is találunk – lényegében a magyar érdekképviselőt támogatóiként is tekinthetünk, hiszen a szlovákiai pártpalettán kizárólag e két formációtól várható reálisan a magyar ügyek legalább egy részének felvállalása. Országosan az MKP stabilitása miatt elsősorban a Híd-tábor mozgása határozza meg az összesített létszám alakulását; járási szinten azonban ez már nem mondható el. A szavazótáborok különböző irányú mozgásának eredményeként a tömbvidéken végül tíz év alatt mintegy negyedével-harmadával, míg egyes járásokban – főleg a magyarlakta sáv középső részén – a felével csökkent a magyar érdekképviselőt szélesebb értelemben vett bázisa.

A szavazótáborok területi eloszlása

Az alapadatokból (1–2. táblázat) ránézésre megállapítható, hogy nagyvonalakban mindkét tábor területi koncentrációja a magyarok földrajzi eloszlását követi. Járási szinten azonban e főszabály dacára is tetten érhetők köztük az eltérő etnodemográfiai és szociológiai sajátosságokon alapuló térbeli különbségek.

3 Rákóczi Krisztián: Választások Szlovákiában. A rendszerellenes pártok előretörése és a magyar szavazók távolmaradása. *Kisebbségi Szemle*, 2016. 2., 7–28.

4 Oriskó Norbert: A magyar többségű községekben az MKP megelőzte a Most-Hidat. *Felvidék Ma*, 2012. március 18. Letöltés helye: <https://felvidek.ma>; letöltés ideje: 2020. 03. 22.; Továbbá Harrach Gábor – Rákóczi Krisztián: *Külön utakon*. L'Harmattan–NPKI: Budapest, 2017.

Járás	MKP/MKÖ				Most–Híd				
	Szavazatszám				Szavazatszám				
	2006	2010	2012	2016	2020	2010	2012	2016	2020
Pozsony	4,1	1,5	1,4	1,5	1,3	9,9	10,6	13,6	4,8
Szenc	2,3	1,4	1,6	2,0	2,0	2,8	3,1	3,0	2,2
Dunaszerdahely	18,6	19,4	21,1	22,0	24,0	16,0	14,6	11,0	18,0
Galánta	7,1	6,0	6,3	7,8	7,3	6,7	6,9	5,2	6,5
Komárom	13,3	16,3	17,1	15,3	16,0	9,4	7,9	6,8	9,4
Léva	6,3	6,9	6,3	6,7	6,3	4,8	4,9	4,0	4,2
Nyitra	2,2	1,5	1,3	1,7	1,5	2,5	3,0	2,9	2,3
Érsekújvár	11,8	12,2	11,6	10,8	11,1	8,5	8,8	7,0	7,5
Vágsellye	3,9	3,6	3,8	3,5	3,6	3,2	3,1	2,6	2,9
Losonc	3,4	3,5	3,1	2,9	2,5	2,5	2,7	2,1	3,8
Nagyőrce	1,6	1,7	1,7	1,6	1,4	1,1	1,0	0,9	1,7
Rimaszombat	5,3	6,3	6,4	6,2	5,1	3,4	3,7	3,3	8,4
Nagykürtös	2,5	3,3	2,9	2,8	2,5	1,5	1,5	1,3	2,3
Kassa	2,5	1,4	1,4	1,4	1,2	4,3	4,4	4,4	1,9
Kassa-környék	3,2	3,2	3,2	3,2	3,4	3,9	2,9	2,7	2,2
Nagymihály	2,1	2,4	2,2	2,2	2,1	1,7	1,7	1,6	3,3
Rozsnyó	3,5	2,9	3,1	3,3	3,8	3,0	3,1	2,4	2,6
Töketerebes	4,2	5,7	4,9	4,7	4,2	2,6	2,8	2,7	5,8
Szórványterület	2,1	0,6	0,5	0,5	0,6	12,1	13,6	22,4	10,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

4. táblázat: Az MKP/MKÖ és a Most–Híd táborának járásonkénti eloszlása (%)

2006-ban a még egységes magyar érdekképviselőt támogatóinak kétharmada a délnyugati régióban (ennek fele pedig a két magyar többségű járásban), míg egynegyede délkeleten összpontosult. Ezzel szemben az „új” MKP-nak választásról választásra erősödött a tömbmagyar jellege: 2020-ban már a tábor 72%-át a délnyugati régióban, 40%-át pedig a két magyar többségű járásban élők adták.

A Hidat megalakulásától fogva városias, illetve multietnikus összetétel jellemezte, ami a csallóközi támogatók eltávolodásával mind erősebbé vált: 2016-ra a szavazóik immár 18%-át a nagyvárosi lakosok, 22%-át pedig az északi, szlovák járásokban élők tették ki (szemben az MKP-tábort jellemző három, illetve fél százalékkal). 2020-ban azonban, mint már szó volt róla, épp ez a két szegmens hagyta el a vegyespártot, aminek következtében a délkeleti térségben élők reprezentációja a négy évvel korábbi 17%-ról 30%-ra nőtt, vagyis egy országos multietnikus középpártból egy regionális multietnikus kispárt lett.

Az utódpartok támogatottsága egymás viszonylatában

A szavazótáborok létszámváltozásának egyik legfontosabb következménye, hogy a két utódpart közötti dominanciaviszony 2020-ra teljes egészében megfordult. A folyamatot jól tükrözi az a folyamatos és általános értéknövekedés, ami az MKP támogattságának a Most–Híd szavazataihoz viszonyított százaléértékeit 2010–2020 között országosan és járási szinten is jellemzi.

Járás	Most–Híd=100%			
	2010	2012	2016	2020
Pozsony	7,9	8,4	6,7	51,9
Szenc	27,6	31,9	42,0	166,7
Dunaszerdahely	64,6	90,1	124,6	253,8
Galánta	48,2	57,5	93,0	214,0
Komárom	91,8	134,0	139,4	324,9
Léva	76,4	79,5	102,6	289,0
Nyitra	32,4	27,7	35,6	119,9
Érsekújvár	76,2	82,5	96,4	281,0
Vágsellye	59,3	76,1	84,9	235,8
Losonc	74,7	71,9	86,8	123,2
Nagyőrce	85,7	108,9	112,9	160,9
Rimaszombat	97,9	108,6	116,6	116,3
Nagykürtös	114,5	119,2	134,4	201,8
Kassa	17,5	20,5	19,6	121,2
Kassa-környék	44,3	68,4	74,2	303,9
Nagymihály	77,7	82,7	82,8	117,9
Rozsnyó	52,7	61,3	85,5	272,3
Töketerebes	118,4	110,3	109,5	138,1
Szórványterület	2,6	2,1	1,5	11,5
Összesen	53,3	62,2	62,2	190,4

5. táblázat: Az MKP/MKÖ szavazatai a Most–Híd szavazatainak a százalékában

Látható, hogy míg 2010-ben még csak két délkeleti járásban kapott több szavazatot az MKP, addig az érintett járások száma a következő választáson ötre, 2016-ban pedig hétre nőtt – beleértve a magyar többségűeket is –, 2020 vonatkozásában pedig (Pozsony és a szórványvidék kivételével) már csak az etnikai párt előnyének mértéke lehet elemzés tárgya. Mivel a Híd többnyire ott veszített magasabb arányban, ahol az MKP nagyobb arányban nőtt, nyugaton erőteljesebben, míg keleten némileg kevésbé nyílt ki a kettejük közötti olló.

A februári választás eredményeként a magyar etnikai párt támogatottsága a délnyugati járásokban több mint két és félszerese, a két magyar többségű járásban pedig közel háromszorosa, míg délkeleten „csak” bő másfélszerese volt a riválisáénak. A két nagyvárosban azonban, elsősorban a pozsonyi szavazóknak köszönhetően, az MKÖ-re adott voksok száma csupán 72%-a volt a Hídénak – igaz, az előző három választáson ez az érték még 10% körül mozgott.

Távozók és érkezők – települési összesítés

A választások települési szintű összehasonlítása lehetővé teszi, hogy az eddig tárgyalt járási adatoknál realisabb képet kapjunk az adott párt táborát elhagyó, illetve oda újonnan csatlakozó szavazók számáról. Minél kisebb területi bontásban nézzük a távozók és érkezők számát (esetünkben ez a szint a település), illetve minél közelebbi időpontokat hasonlítunk össze – minimalizálva ezzel a demográfiai folyamatokból adódó torzításokat –, annál árnyaltabb és hitelesebb képet kapunk a tábor tényleges változásáról, stabilitásáról, lényegében magának a választásnak az eredményeiről.

Az alábbi táblázat járásonként összegzi a településenként mért szavazói mozgásokat.

Járás	MKP/MKÖ			Most–Híd		
	Érkezők	Távozők	Egyenleg	Érkezők	Távozők	Egyenleg
Pozsony	31	123	-92	0	20 281	-20 281
Szenc	176	103	73	0	3783	-3783
Dunaszerdahely	4204	317	3887	351	8299	-7948
Galánta	388	298	90	0	4935	-4935
Komárom	2124	150	1974	34	6027	-5993
Léva	428	340	88	5	4386	-4381
Nyitra	90	221	-131	0	3617	-3617
Érsekújvár	1340	236	1104	0	7400	-7400
Vágsellye	325	22	303	0	2685	-2685
Losonc	58	378	-320	112	1426	-1314
Nagyőrce	50	149	-99	69	573	-504
Rimaszombat	233	958	-725	1136	1743	-607
Nagykürtös	178	334	-156	75	888	-813
Kassa	59	146	-87	0	6392	-6392
Kassa-környék	572	94	478	26	3335	-3309
Nagymihály	269	218	51	111	887	-776
Rozsnyó	876	88	788	140	2642	-2502
Töketerebes	244	428	-184	262	1327	-1065
Szórványterület	334	209	125	1071	33 185	-32 114
Összesen	11 979	4812	7167	3392	113 811	-110 419

6. táblázat: Az MKP/MKÖ, illetve a Most–Híd 2020-ban távozó és érkező szavazói a 2016-os bázis viszonylatában a települési adatok szerint

A táblázat megmutatja, hogy a Most–Híd az általános, minden járásra kiterjedő szavazatvesztés dacára hol és milyen mértékben volt képes az új szavazók megszólítására. Pozsonyban (ahol, Kassához hasonlóan, ezúttal a kerületek képezik a települési szintet), valamint a délnyugati járásokban és a szórványterületen általános volt a Híd elutasítottsága, keletebbre azonban sikerült új támogatókat is szereznie, különös tekintettel a rimaszombati járásra. Mint fentebb láthattuk, a jelenlegi Híd-tábor 30%-a él a délkeleti járásokban és 10%-a a szórványvidéken, miközben az újonnan megszólított választók 57%-a érkezett az előbbi, és 32%-a az utóbbi térségből. A pártot elhagyó választók területi eloszlása viszont nagyjából a táborra jellemző arányokat követi.

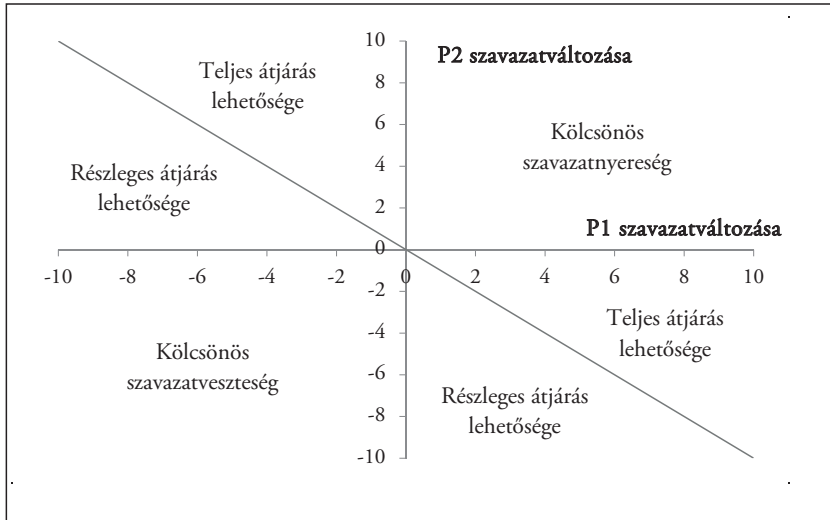
Ezzel szemben az MKP/MKÖ részéről általánosságban is megfigyelhető a szavazóknak a járásokon belüli kétirányú mozgása. Az újonnan megszólítottak több mint háromnegyede a délnyugati régióban, 53%-uk pedig – szemben a tényleges szavazótábor 40%-os értékével – a két magyar többségű járásban él; a délkeleti térséget csupán 21% képviseli. Ezzel szemben a pártot 2020-ban elhagyóknak csak 35%-a él délnyugaton, s ebből mindössze 10% a két magyar többségű járásban, miközben 55%-uk délkeleten található. Ezekből az értékekből – akárcsak a Híd esetében – a tábor földrajzi átrendeződésének jövőbeli iránya is egyértelműen kirajzolódik.

A szavazói átjárások lehetősége

A továbbiakban, szintén a települési adatok alapján, megnézzük, mekkora az MKP és a Híd közötti szavazói átjárás maximális elméleti lehetősége, ami egyfajta indikátorként szolgál a két tábor közötti kohézió lehetséges mértékére. Dacára ugyanis a tízéves politikai szembenállásnak, illetve az ideológiai és identitásbeli különbségeknek, a két tábor tagjai a legfontosabb témában, a kisebbségjogi kérdésekben hasonlóan gondolkodnak, s már több választáson is bebizonyították, hogy adott esetben hajlamosak a másik fél jelöltjére voksolni.⁵

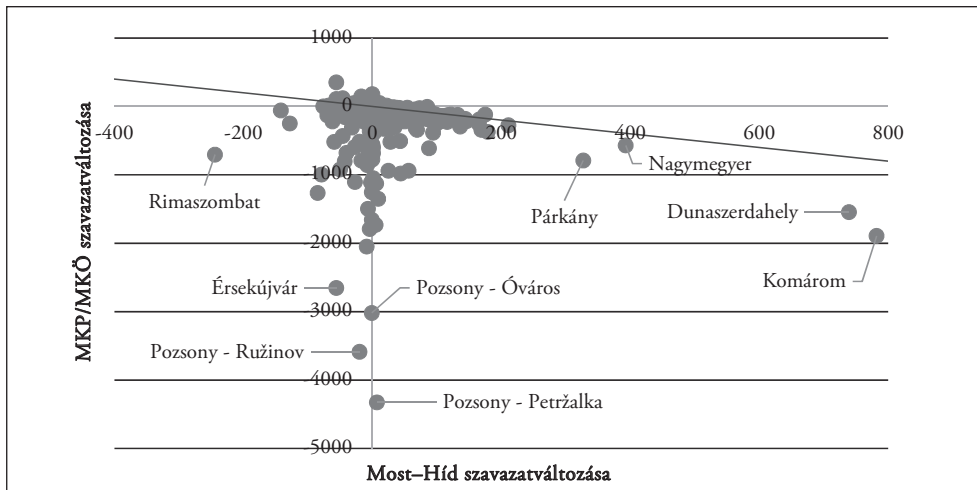
Ha egy választáson az előzőhöz képest P1 párt szavazatszámja csökken, P2-é pedig nő, az előzőből az utóbbiba történő szavazói átjárás lehetősége – amennyiben nem vesszük figyelembe az egyes táborokban lejátszódó demográfiai folyamatokat és a részvételi hajlandóság két választás közötti ingadozásait – adottnak tekinthető. Ha a növekmény értéke nagyobb a csökkenés értékénél, vagy egyenlő vele, az P1-et elhagyók teljes átjárásának, amennyiben pedig kisebb, akkor részleges átjárásának a lehetőségéről beszélhetünk (1. ábra). Előbbi esetben az P1-et elhagyók, utóbbiban pedig a P2-re újonnan szavazók helyi létszáma adja a potenciálisan átszavazók számát.

5 Ravasz Ábel: Szlovákiai magyarok mint választók, 2009–2013. *Magyar Kisebbség*, 2013. 2., 41–68.

1. ábra: A szavazatszám-változások és a szavazói átjárás lehetőségeinek kapcsolata

Az alábbi pontdiagram a teljes országra vonatkozóan megmutatja a két utódpart táborának 2016–2020 közötti települési szintű változásait, leszámítva azon községeket, ahol a változások értéke – többnyire azért, mert az itt élők nem, vagy csak kis létszámban szavaztak a két pártra – mindkét részről nulla volt. A grafikon így is közel 2700 diagramelemet foglal magába; kiugró értékek esetén az adott települések nevét is feltüntettem.

2. ábra: A Most-Híd és az MKP/MKÖ szavazótáborának létszámváltozása 2016–2020 között településenként*

*Pozsony és Kassa esetében városrészenként.

Forrás: Szlovák Statisztikai Hivatal

A diagramelemek az MKP/MKÖ tengely mentén – összhangban az eddig leírtakkal – két irányban szóródnak, az értéktartomány nagyobb a pozitív értékek esetében. A Most–Híd-tengely mentén, ahogy az a választási eredmények alapján várható volt, jellemzően negatív irányban szóródnak az értékek. Figyelemre méltó a vegyespártnak a pozsonyi városrészekben elszenvedett kiugró szavazatvesztése, ami szemléletesen mutatja az urbánus bázis elvesztését, miközben az MKP/MKÖ részéről ugyanilyen látványos a tömbmagyar településeken tapasztalható szimpátianövekedés. A nagyobb települések közül Rimaszombat kínál szemléletes példát a magyar érdekképviselő preferenciájának általános, vagyis mindkét párttal szemben megnyilvánuló csökkenésére.

Az alábbi táblázat a potenciális átszavazók maximumértékének településenként számolt, de járásonként összegzett értékeit mutatja, százalékban is feltüntetve, hogy az egyes járásokban ez a mennyiség az adott pártot elhagyó összes szavazó mekkora hányadát fedi le.

Járás	Most–Hídtól távozó			MKP-tól távozó		
	Összes	MKÖ-höz	%	Összes	Hídhoz	%
Pozsony	20 281	31	0,2	123	0	0,0
Szenc	3783	176	4,7	103	0	0,0
Dunaszerdahely	8299	4038	48,7	317	56	17,7
Galánta	4935	388	7,9	298	0	0,0
Komárom	6027	2089	34,7	150	20	13,3
Léva	4386	421	9,6	340	2	0,6
Nyitra	3617	90	2,5	221	0	0,0
Érsekújvár	7400	1334	18,0	236	0	0,0
Vágsellye	2685	325	12,1	22	0	0,0
Losonc	1426	55	3,9	378	33	8,7
Nagyőrce	573	19	3,3	149	26	17,4
Rimaszombati	1743	137	7,9	958	390	40,7
Nagykürtös	888	153	17,2	334	61	18,3
Kassa	6392	59	0,9	146	0	0,0

Kassa-környék	3335	554	16,6	94	2	2,1
Nagy Mihály	887	202	22,8	218	58	26,6
Rozsnyó	2642	774	29,3	88	41	46,6
Töketeribes	1327	159	12,0	428	79	18,5
Szórványterület	33 185	299	0,9	209	6	2,9
Összesen	113 811	11 303	9,9	4812	774	16,1

7. táblázat: A Most–Híd és az MKP/MKÖ közötti lehetséges szavazói átjárás maximális értékei 2016–2020 között

A 2010–2020 közötti választások egyik fő tanulsága, hogy az MKP nem tudott profitálni vetélytársa folyamatos amortizációjából. Az 1–2. táblázat adataiból kiszámítható, hogy amíg a vegyespárt 2012-ben 30 ezer, 2016-ban pedig 6500 szavazót veszített, az MKP támogatottsága (még ha jelentéktelen mértékben is) mindkét alkalommal csökkent. Bár a Híd szavazótáborára idén már 110 ezerrel fogyatkozott, a magyar etnikai párt így is csak hétezer vokssal szerzett többet a négy évvel ezelőttinél.

Járási szinten az adatok némileg árnyaltabbak, legalábbis 2020 vonatkozásában. A két magyar többségű járásban reális lehetőségnek tűnik a Híd-szavazók nagyobb arányú – a dunaszerdahelyiben az elméleti maximumérték közel 50%-át elérő – átvándorlása. A többi járásban, illetve országosan azonban ez az érték kifejezetten alacsony, aminek egyik lehetséges oka, hogy a Hídről lemorzsolódók jelentős része az idei választás során immár a szlovákok közül került ki, akik számára az etnikai magyar párt nem jelent alternatívát. A Most–Híd részéről viszont országosan közel kétszer akkora az MKP-ről lemorzsolódott szavazók megszólításának elméleti esélye, mint fordítva; a különbség különösen a rozsnyói és a rimaszombati járásban szembetűnő.

Legalább ennyire érdekes, hogy az egyes utódpartok 2020-as új szavazóinak vajon mekkora hányada érkezhettek elvben a rivális párttól. Két hasonló, de szemléletében eltérő mutatóról van szó: míg a fenti adatok a konkurens párt szavazatsökkenésének potenciális hasznosítási rátáját (a politikai teljesítményt) mutatják, alább azt látjuk, hogy a vokssok növekedésében mekkora szerepet játszott a vetélytárs eróziója. (Vagyis első esetben a támogatottság apadása, a másikon viszont a növekedése a kiindulási alap.) Az alábbi táblázatban az MKP/MKÖ szavazatnövekménye és a Híd vokssvesztése közötti potenciális kapcsolatot vizsgáljuk.

Járás	Most–Hídtól távozók	MKÖ-höz érkezők	%
Pozsony	31	31	100,0
Szenc	176	176	100,0
Dunaszerdahely	4038	4204	96,1
Galánta	388	388	100,0
Komárom	2089	2124	98,4
Léva	421	428	98,4
Nyitra	90	90	100,0
Érsekújvár	1334	1340	99,6
Vágsellye	325	325	100,0
Losonc	55	58	94,8
Nagyőrce	19	50	38,0
Rimaszombat	137	233	58,8
Nagykürtös	153	178	86,0
Kassa	59	59	100,0
Kassa-környék	554	572	96,9
Nagymihály	202	269	75,1
Rozsnyó	774	876	88,4
Töketerebes	159	244	65,2
Szórványterület	299	334	89,5
Összesen	11 303	11 979	94,4

8. táblázat: A Most–Hídtól 2020-ban távozók lehetséges száma, illetve az MKP/MKÖ új szavazócsoportjain belüli százalékaránya (2016-os bázis viszonylatában, települési adatok szerint)

Az adatokból kiderül, hogy ha a Most–Hídtól elpártolt szavazók 2020-ban az adott választásstatistikák szerint lehetséges mértékben az MKÖ-t támogatnák, az országosan 94%-ban, a csallóközi magyarság esetében pedig közel teljes mértékben megmagyarázná az MKP/MKÖ táborának 2016–2020 közötti növekedését. Vagyis miközben a Híd kiábrándult szavazóit csak minimálisan sikerült (ha sikerült) megszólítania az MKP/MKÖ-nek, addig a 2020-as szavazatnövekmény elérésében annál nagyobb szerepük lehetett az előbbieknél. Egyszerűbb szavakkal: az MKP/MKÖ lényegében csak annyival tudta növelni a támogatottságát, amennyire azt a Most–Hídtól távozók megengedték neki.

Következtetések

Országosan az MKP/MKÖ-t létszámszagnálás, a Most–Híd pedig folyamatos létszámcsökkenés jellemzi. Ezzel szemben az MKP-n belül helyi szinten – úgy a járások között, mint az egyes járásokban – viszonylag intenzív a szavazók kétirányú mozgása, vagyis távozása és érkezése. Ez a Most–Hídról csak a keleti járásokban mondható el, vagyis a vegyespárt táborának csökkenése a járások többségében stabil és egyértelmű folyamat.

A szavazók mozgásának következtében az MKP táborában választásról választásra erősebb a nyugati járások tömbmagyarságának reprezentációja. Ezzel szemben a Most–Híd táborát – a tömbmagyarság folyamatos eltávolodása miatt – 2016-ig az urbánus, illetve a szlovák szavazók arányának növekedése, 2020-ban viszont éppen ez utóbbiak távozása jellemezte, ami országos szinten a vártnál nagyobb arányú bukást, a tábor összetételét tekintve pedig az elszegényedést, vegyes etnikumú keleti járásokban élő szavazók eddiginél magasabb reprezentációját eredményezte. 2020-ban tehát a Híd szavazatcsökkenési folyamata trendszerűen, a tábor szerkezeti átalakulása viszont éppen az eddigi trendekkel ellentétesen zajlott.

Az elmúlt tíz év megmérettetései, s ezen belül különösen a 2020-as választás eredményei alapján az alábbi következtetéseket vonhatjuk le a jövőre vonatkozóan:

- Amennyiben az utópártok politikai döntéseit a saját táboruknak való kedvezés szándéka határozza majd meg, az az MKP/MKÖ esetében az etnocentrikus politizálás fenntartását, adott esetben megerősítését jelentheti, míg a Híd részéről a szlovák többség irányában képviselt demonstratív nyitottságot a megmaradt törzsszavazók, azon belül is a keleti járások igényeire koncentráló politika válthatja fel.
- Amennyiben a politikai irányvonalat a szavazatmaximálási céloknak rendelik alá, a korábban elvesztett, de még reális eséllyel megszólítható szimpatizánsok visszaszerzése lehet a fő szempont, ami a fentivel éppen ellentétes politikai marketinget feltételez:

az MKP/MKÖ részéről a keleti járások, a Híd részéről pedig a tömbmagyarság felé történő nyitást.

- Bár a kölcsönös kifárasztás stratégiájára épülő tízéves küzdelemből végül az MKP/MKÖ került ki nyertesnek, 2020 fő tanulsága, hogy önállóan egyikük sem rendelkezik a parlamenti bejutáshoz elegendő szavazóval. Amennyiben a táborok egyesítése a cél, a fúzió vagy egy immár teljes lefedettségű választási párt létrehozása lehet a megoldás, ami a februári részvételi arányok megismétlődése esetén 6%-os támogatottságot jelentene, az ősz-MKP 2006-os eredményének a felét. Bizonytalansági tényezőt jelent azonban, hogy az eddigi átszavazási tapasztalatok mellett az erős megosztottság is tetten érhető a két tábor között, amit jól tükröz a riválistól távozók megszólításának kölcsönös kudarca. Megtörténhet, hogy a választási matematika alapján logikusnak és ígéretesnek tűnő projekt sikerét a politikai pszichológia végül fölülírja.

Ahogy az elején említettem, jelen tanulmánynak a leírás és a nem a magyarázat a célja. A közelgő 2021-es szlovákiai népszámlálás etnikai adatainak publikálása azonban lehetőséget ad majd az oksági vizsgálatok lefolytatására, hiszen igazából ezek ismeretében lehet megmondani, hogy a Híd folyamatos apadása, különös tekintettel az idei bukásra, mennyiben vezethető vissza a párt szlovák, illetve asszimiláns szavazóinak az elidegenedésére, mennyiben a magyar szavazók kiábrándulására, s végül, de nem utolsósorban, mennyiben a nemzetiség egészének évi öt-hatezer fős létszámcsökkenésére. Az is tisztázást igényel majd a jövőben, hogy a két utódpartot 2020-ban elhagyó szavazók külön-külön és együttesen milyen mértékben növelték a szlovák pártok szavazótáborát, illetve a választástól távolmaradók körét. Végül, de nem utolsósorban az MKP-tábor ambivalens területi átalakulásának a hátterét is érdemes lenne egyszer megvizsgálni, különös tekintettel a kelet–nyugat irányú vándorlás, mint szóba jöhető oksági tényező fentebb említett lehetőségére.

RESUME

László HORVÁTH

Representation of national minorities in the parliamentary elections of the Western Balkans

As of the 1990s not only Central and Eastern Europe, but also the countries of the Western Balkans were transformed from one party to multi-party democracies. Besides the political representation of the majority, the national minorities have also demonstrated political ambition and have sought visibility. At the same time the rights of national minorities, their participation in political life – especially due to the tragic events in the Balkans – have gradually shifted to the centre of attention from a marginal position. Among alternative solutions there are various methods for separate parliamentary representation of national minorities. These solutions have been put into practice in many of the above mentioned states. The aim of this paper is to review these alternative solutions of the past 30 years and the difficulties they have faced. The objective has been to provide a comprehensive exposition of the evolution of parliamentary representation of national minorities in the Western Balkans.

Zsolt PÁSZKÁN**Romanian presidential elections in 2019**

Romania's presidential elections in 2019 were considered a major rehearsal for the 2020 parliamentary and local elections. The present president, Klaus Iohannis, and the National Liberal Party (PNL) hoped that their electoral win in the presidential elections would put them into the leading position the 2020 parliamentary elections. The main challengers, Viorica Dăncilă the candidate of the Social Democratic Party (PSD), and Dan Barna, the candidate of the Save Romania Alliance (USR) also targeted their electorates with the 2020 elections in mind. The leader of the Democratic Alliance of the Hungarians in Romania, Hunor Kelemen knew he had no chance to become president of Romania. His main goal for being a candidate was to mobilize the Hungarian minority electorate.

Krisztián RÁKÓCZI**Elections in Slovakia left Hungarians without representation**

The parliamentary elections held in February 2020 – the eighth since Slovakia became independent – led to a victory for Igor Matovič's anti-corruption party OĽaNO, and the defeat of the ruling coalition led by Smer–SD. Six parties also passed the 5% electoral threshold, including the ultranationalist and protest parties. This earthquake-like electoral change altered the stable but otherwise diverse party scene in Slovakia. The election also witnessed the fourth competition for the Hungarian votes in Slovakia between the Party of the Hungarian Community (MKP) and the interethnic Slovak–Hungarian Most–Híd party. The key question for the Hungarian community was whether or not the Hungarian ethnic party would make it into parliament after three election failures.

Gábor HARRACH

**The consequences of the 2020 elections in Slovakia
for the Hungarian minority**

A decade after the Party of the Hungarian Community (MKP) dropped out of the Slovakian parliament, its interethnic competitor, the Most–Híd also failed to reach the 5% in the 2020 Slovak elections. In the previous election, several rural voters living in settlements with an ethnic-Hungarian majority left Most–Híd, which enhanced the proportion of urban and ethnic-Slovak supporters among its voters. However, in 2020 the latter segment also left the party, which resulted in the party's unexpected decline below 5%. In contrast, the MKP has been characterized by an increase in votes in the Hungarian-majority settlements in Western Slovakia, and a loss of votes in the Eastern, multiethnic regions. There are three possible ways ahead for both parties: strengthening the loyalty of the current group of their voters, a policy of maximizing votes to regain lost voters, or a merger of the two parties.

SZÁMUNK SZERZŐI

HARRACH Gábor

Történész, szociológus

HORVÁTH László

Politológus, területi elemző, Nyugat-Balkán Főosztály,
Külgazdasági és Külügyminisztérium

PÁSZKÁN Zsolt

Külpolitikai elemző, igazgató, EuroCom – Romániai Sajtófigyelő; külső szakértő,
Külügyi és Külgazdasági Intézet

RÁKÓCZI Krisztián

Politológus, kutató, Nemzetpolitikai Kutatóintézet